

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Szeptember 2.

35. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A pszicholog.

A napokban meglátogatott pszicholog barátom. Beszélgetés közben, azon hozzá intézett kérdésekre, hogy mikint vélekedik a patronus és pap meghitt beszélgetéséről (Prot. Közl. 1897. 9. és köv. számai), az ő nyugodt komolyságával így felelt: érdekesnek elég érdekes, s e mellett tanulságos is, a mennyiben alkalmatosságot szolgáltat és vezetőül ajánlkozik arra, hogy bepilanthassunk ezen emberek gondolat és érzelmevilágába, megismerhessük törekvéseik rugóját, ez által némi tájékozást szerezhessünk azokról, mik a nagyvilágban történnek.

Föl kell tennünk ugyan is azt, hogy ez a beszélgetés oly emberek között foly, kik korunk műveltségének magaslatán állanak, tekintélyes állásuk az események intézésében számukra befolyást enged; ismerik a társadalmi, állami és egyházi élet folyamában fölmerülő motivumokat, mozgató erőket, hiányokat, szükségleteket; mérlegelik a kor igényeinek megfelelő átalakításokra, vezetésére irányult mozgalmakat, törekvéseket, sőt maguk is belátásukkal, tevékenységükkel abban részt vesznek. Ugy kell tehát tekinteni azt a beszélgetést, mint a korszellem egyetemes gondolkodásának megnyilatkozását, közös érzelmevilágának kinyilatkozását, kicirkalmazott törekvési irányának proklamálását. Mint ilyennek lélektani és szociológiai jelentősége van, melynek hatása alól az egyházi élet sem zárkozhatik el, sőt legderekasabban éppen ezt érdekli.

Ez a beszélgetés ezen felül a szellemi fejlődés azon általános törvényének is szülötte, mely az ellentétek felállításában, az ezek közötti egység keresése és feltalálása által rakja le az emberiség haladásának időszakai alapjait. Hogy jobban megérthess, folytatja pszicholog ba-

rátom, ne feledd, hogy a világ, az ember, a társadalom egymáshoz való viszonyukban úgy vannak berendezve, hogy folytonos különbségek, ellentétek, ellenmondások merülnek föl az öntudatban. Mi az ellentétek hullám-csapkodásaival küzködünk. Te is, én is, a patronus úgy, mint a pap, minden ember, különbség nélkül, tudja és érzi, hogy mily nagy ellentétet képeznek a »van és nincs«, a »gazdagság és szegénység«, a »jelen és jövő«, a »tudás és tudatlanság«, a »szabadság és szolgaság«, a »bűn és erény«, a »belső és külső«, a »szellem és anyag«, az »ég és a föld«, egész a végetlenségig. Ez a megmásíthatatlan viszony a lélekben bizonyos nyugtalanságot, vágyat, törekvést ébreszt az ellentétek kiegyenlítésére, egységbe foglalására; mert a szellem irtózik az ürességtől, a semmitől, a bizonytalanságtól; ő ismeretre, tudásra törekszik, hogy ennek utmutatása szerint rendezhesse be a földi életet. Ez a, hogy úgy szóljak, szellemi horror vacui és csirája minden ismeretnek, tudásnak, tudománynak, vallásnak, erkölcsnek, társadalmi, állami, egyházi rendnek, a folyton szaporodó fölfedezéseknek, civilizációnak, szóval, mindennek, mi az ember hatalmi körébe esik. Az emberi szellemnek ez a munkája ezredék óta, megszakítás nélkül folyik. Ha egy kornak sikerült a felmerült ellentéteket egységbe foglalni s azt megfelelőleg kifejezni: ez az egység az utána következő kor fejlődési processzusában, mint alapvető elem helyezkedik el, hogy szülőanyja legyen új, kiegyenlítésre utalt ellentéteknek. Az emberiség haladásának, mivélődésének ugyan is minden foka egyfelől az őt közvetlenül megelőző fok ellentéteinek egysége; de másfelől ugyanakkor új ellentétek forrása is az utána következő fok számára. A szellemi fejlődésnek ezt a törvényét nagyszerűen igazolja a keresztyénség. Jézus azt mondja: nem jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem hogy betöltssem, és ime, a törvénynek betöltése éppen abban áll,

Tartalmára, és vonatkozására való tekintetből megjegyezzük, hogy e cikk ápril 1-je óta áll rendelkezésünk alatt. Szerk.

hogy ezt eltörölte. Hogy még érthetőbb legyek, gondolj a plusz- és minusz-villanyra, mint ellentétekre, melyek egyesülni törekednek. Igen ám, de ha egyesültek, egészen egyebek lesznek, mint az előtt voltak; a szememnek világosság, a fülemnek hang, az orromnak szag, a testemnek rezgés, és ha az egyesülés az én testemben ment keresztül, nekem halál, a telegraf-hivatalban tudósítás, hogy engem megütött a menykő, az utódoknak perlekedés az örökség felett, és így tovább.

Valami ilyenforma mehet véghez az ellentétek közé szorított embernek és társadalomnak úgy, mint az egyház fejlődési folyamában is. Azt megváltoztatni, vagy azon erőszakot tenni, senkinek hatalmában nem áll; de azt megteheti, hogy az ellentétek kiegyenlítését hasznára, ne pedig romlására fordítsa.

Ezeket szükségesnek láttam előre bocsátani, hogy kitűnjék azoknak az ellentéteknek a jelentősége, melyek ebben a beszélgetésben igen ügyesen vannak felállítva, s eléggé tudjam méltányolni azt az egységet, melyben kiegyenlítésük van felmutatva. Korunk kidomborodó jelleme az anyagi gazdagságon alapuló hatalom és tekintély; a 19-ik század végén ez az ellentétek egysége, melyet utódjának örökségül hagy; ezt fogadják el a patronus és pap beszélgetéseiben; az egyház érdekében ezt ajánlják a további fejlődés kiindulási pontjául.

A patronus ur, és tekintélye van; a pap honoraciór, ki nem ur és nincs tekintélye. Mindketten sértve érzik magukat; a sérelem mindkettőjük kedélyének alaphangulata. Az egyik megsértve érzi magát, mert ur és tekintélye van, a másik azért, hogy nem ur és nincs tekintélye. Az uraságon és tekintélyen esett sérelem, mert a pap félbeszakította beszélgetéseit; a patronus hasztalan várja, hogy az a pap, ki az esketésnél, keresztelésnél, koporsónál, könyvei között mindenütt talál beszélgető társat, vele is beszélgeszen, fáj neki, hogy a papnak semmi mondani valója nincs az ő számára. Ez a patronus, urasága és tekintélye dacára is érzi a szellemi horror vacui nyomasztó hatását, szenved a zárt lélekben megfülledt levegő fojtogatásaitól, szeretne ablakot nyitni gondolatainak. De az ő urasága és tekintélye nem engedik meg, hogy ezt ily nyíltan és őszintén kifejezze; míg ellenben azt, hogy nagylelkűleg alkalmatosságot adjon a papnak a beszélgetésre, ezt az uraság és tekintély nem csak megengedik, hanem követelik, mert neki is jól

esik, ha a pappal együtt kiabálhatja ki magát, vele együtt szivhat friss levegőt. Elvárja tehát egy kis lelki szellőztetésre; jöjjön, mondja el, ha van valami mondani valója. Neki, a patronusnak is van mondani valója, meg akarja mondani, hogy nem becsüli mindig, sőt lenézi, megveti. Ezt akarja a papnak megmagyarázni, mert, a mint mondja, becsülése, szeretete állandóságra vágyik.

A pap a meghívást nem fogadja el, a magyarázatot visszautasítja.

Kár, szakítottam félbe a pszichológót, hogy az a pap nem engedte meg a patronusnak, hogy kifejtse, miért nem becsüli mindig, sőt megveti, utálja a papot. Az én tekintélyes törvényszéki barátom és komám éppen ellenkezőleg úgy nyilatkozik, hogy ő nagyon szereti, tiszteli, becsüli a papságot határtalan igazságszeretetéért, tiszta puritán jelleméért, erős, hajthatatlan akaraterejéért, azon kitartásáért, melylyel hitének, meggyőződésének, lelkiismeretének, a szépnek, jónak, nemesnek érvényt szerezni, törekszik, mely nem retten vissza az akadályoktól, nem fél a börtöntől, rabságtól, nem hajol meg a hatalom, tekintély, külső nagyság előtt, melyet sem fény, sem gazdagság, sem szegénység, sem dicséret, sem fenyegetés, sem semminemű külsőség el nem tántoríthat attól, mit egyszer igaznak, üdvösnek ismer föl. Hiszen, utóvégre, mondja az én drága komám, a birói függetlenségnek, a jó birói karnak is éppen ez a puritán papi karakter az alapja, a biró is pap bizonyos tekintetben. Hogy a pap társadalmi jelentőségét mégis másképpen fogják fel, mint a birót, ennek oka, úgy gondolom, abban rejlik, hogy ők a mozgalmas és ellentétekben gazdag földi életet, a képzelt menyország érdekében, gyűlölni tanítják, a helyett, hogy ennek szépségeivel megkedveltetnék s kedvessé tennék ottani lakozásunkat; feledni látszanak azt, hogy ha azok az idealis eszmék, elvek, melyeknek ők a hivatott képviselői, teljesen átmennének a társadalomba, ha megszűnnének az erény és bűn, a szabadság és függés, a szeretet és gyűlölet, a gazdagság és szegénység, stb. stb. közötti reális különbség, ha a társadalmi ellentétek kiegyenlítésével teljes nyugalom és mozdulatlanság állana be: akkor a társadalmi együttélés minden föltételeinek meg kellene szünni, a megélhetési módok és eszközök nem ingerelnének többé senkit, és hogy éppen magamat, a birót említsem, ha nem lennének gonosztevők, kiket

Szamosujvárra ítéljek, s így nem lenne szükség bíróra, börtönre, fogházra, én évenként pár ezer forint fizetést, ezer meg ezer munkás kenyerét veszitené. Elég drasztikusan van biz ez kifejezve, de így van ez a földön. Azon nem segíthetünk, hogy az emberek nem tudnak, mert fatum szerűen nehezedik reájuk, hogy nem lehetnek teljesen olyan tökéletesek, mint a papok prédikálják: de azon vágyódásukat, mely amaz eszményi magaslatra törekszik, igen is, ápolhatjuk, erősíthetjük, vezethetjük. Éppen azért, mivel az ember a lehetetlenség és lehetőség ellenhatása által valósíthatja meg földi elhivatását, végezze komám beszédét, én a papot tisztelem, becsülöm, szeretem, őt nélkülözhetetlen társadalmi tényezőnek tartom, mert ő a lehetetlenségben a lehetőséget van hivatva felmutatni. A bíró, a legszélesebb értelemben véve, gyakorlatilag annak szerez érvényt, mit a pap prédikál. mikor a paragrafust alkalmazza az egyes esetekre; az ember gyarló, a pap erre azt mondja, légy tökéletes; a bíró így szól, bűnhődj, ha gazember vagy.

(Folytatása következik.)

A „pogány határozat” apologiája.

Midőn a »Prot. Közlöny« idei 32. és 33-ik számaiban megjelent s a »Székely Nemzet«-ben is reprodukált »Pogány határozat« feliratu cikket elolvastam, valami olyan érzés fogott el, mint mikor hirtelen beborul az ég, villámlások és dörgések közt megrendül a föld, s »mi állunk és megreszketünk.« S ime, nagy hirtelenséggel elvonul a vihar, kiderül az ég minden veszedelem nélkül. Ily nagy lármát ütött cikkirő egy alapjában véve ártatlan határozat felett. Mert ama határozatnak tendenciája semmi más nem volt, mint egy előre bocsátott óvintézkedés, oly veszedelemmel szemben, mely nem csak fenyeget, de tényleg létezik is, mint alább kimutatom. Nálunk még nem nagy mértékben ugyan, de mégis megvan. Éppen ezért, egyházmegyénk is oly alakban emelte határozatát a szóban forgó indítványt, hogy »keillő körültekintéssel alkalmaztassék« ott, és akkor, a hol és a mikor szüksége mutatkozik.

Ezzel végezhetnék is a dolog meritumára nézve. Minthogy azonban ama cikk tulajdonképpen engemet hiv ki, mert hiszen »de te narratur fabula« indítványozó jegyző: engedje meg szerkesztő ur, hogy a cikk egyes tételeire reflexzióimat megtehessem, már csak azon elv né. fogva is, hogy »audiatur et altera pars.« Különben, szerkesztő ur is feljogosított erre, midőn kijelentette: »hát beszéljessetek!« Miután cikkirő beszélt, hadd beszéljek én is.

»Van-e annak az indítványnak valami pozitív alapja?« kérdi cikkirő. Nincs, szerinte, mert ha-val kezdődik. Sőt tovább azt kérdezi: »tudtok-e felhozni csak egyetlenegy példát, egy konkrét esetet, mely az indítványban foglalt intézkedéseket igazolná?« Hát hiszen, ha ok, alap nem

lett volna, kinek jutott volna eszébe amaz indítvány? Ha betegség nincs, ki gondol az orvosságra? De éppen azért, hadd, beszéljenek a konkrét adatok.

Mellőzve a Királyhágón túlról, s különösen Budapestről felmutatható adatokat, utalok püspökünk ez évi jelentésére, melyben az áll, hogy 1896-ban nem részesült keresztségben 806 újszülött, nem vette igénybe a mi egyházi kötéseinket 343 pár, sőt magában a kolozsvári egyházmegyében (Kolozsvárt) 30 százalékra emelkedett fel az ilyenek száma. Legközelebről éppen orbai-ban, Barátoson, nyolc házasságból öt pár nem vette igénybe az egyházi kötést. Saját harangozóm leányát, apja hivatal-vesztésével megfenyítve, vettem rá az egyházi esketésre. Hát a püspöki jelentést látta-e cikkirő? A barátosihoz hasonló tényeket nem hallott? Vagy talán ezek nem konkrét adatok? Nem volt-e okom, csak Barátost tekintve is, indítványom előterjesztésére? Ugy látszik, nem mi, hanem cikkirő aludott 1895. október 1-je óta, s most az én igénytelen indítványom költötte fel lethárgiájából.

Azt kérdezi tovább cikkirő: »van-e joga az orbai egyházmegye közgyűlésének arra, hogy a magyar országos ev. ref. anyaszentegyház egyetemes törvényeivel ellenkező intézkedéseket állítson fel és vegyen gyakorlatba hiveivel szemben?« Miután cikkirő egyetlen törvényes paragrafust sem mutat fel, melylyel határozatunk ellenkeznek, az én meggyőződésem az, hogy határozatunk egyik kardinális egyházi törvényünkkel sem ellenkező; másfelől, ugy tudom, ugy tapasztaltam tíz éves jegyzői pályámon, hogy általánosan elfogadott és gyakorolt principium az, miszerint minden testület a törvény korlátai között határozatokat hozhat, s hoz is, melyek szerint magát a törvényt is végrehajtja. Már most, ha nézzük az E. T. 17-ik §-át, kombinálva a 88-ik §-al, abban, egyebek közt, az áll, hogy az egyházközségi tagoknak kötelességük, magán életükkel az egyház virágzását előmozdítani; gyermekeik vallásos neveléséről gondoskodni; a fennálló egyházi törvényeknek engedelmessékedni, stb. Én azt hiszem, hogy ezen s ezekhez hasonló egyházi törvénycikkeink, bár 1895. okt. 1. előtt hoztak, legalább implicite magukban foglalják, hogy minden református embernek kötelessége, igénybe venni az egyházi esketést, kötelessége, megkereszteltetni gyermekét, mert máskülönb a fennálló rend, szokás, sőt törvény ellen cselekedvén, megbotránkoztatja a vallásos lelkeket, kiközösíti magát az egyházból.

Hogy az ilyenekre nézve hozhatunk határozatokat, még egyházközségileg is, azt, egyebektől eltekintve, az Igazgató-Tanács 408—1895. számú rendeletével bizonyítottam (L. Erd. Utasítás 66. §.). Ezt tenni, azt hiszem, még több joga van az egyházmegyének.

Rendkívül megbotránkozik cikkirő a »lágymeleg« kifejezésen, s azt állítja, hogy azzal anyaszentegyházunk egyetemes törvényhozó és végrehajtó testületeit arcul vertem. (!) Roppant egy merész következtetés. Én ama kifejezést közvetlenül magunkra vonatkoztattam, kik mindennapi érintkezésben állunk hallgatóinkkal s kik, valljuk meg, a belmisszió területén bizony nem fejtünk ki valami meleg buzgóságot, ugy hogy kisebb-nagyobb mértékben reánk illik nem csak a lágymeleg jelző, hanem

az apokalipszis 3. 15. 16. v. is. Ennek bizonyítására utalok ismét a püspöki jelentésre, hol azon tény konstatálása után, hogy 651 vegyes-házasságban a gyermekek vallására nézve úgy jött létre a megegyezés, hogy 54.47 százalék esik a katolikusokra, és csak 24.11 százalék reánk, így szól a főtiszteletű ur: »kénytelen vagyok, megújítani figyelmeztetésemet s arra kérni összes lelkipásztor társaimat, hogy vegyes-házasságok eseteiben az eddiginél hatályosabban érvényesítsék befolyásukat«.

De ha már cikkiró oly széles értelmezést adott a »lágymeleg« szónak: ám, legyen, elfogadom én is. Miért? Azok, a kik az egyházpolitikai viták alatti magunktartását figyelemmel kísérték, minden további indokolás nélkül tudni fogják. Mi az egyházpolitikai törvényeket teljes passzivitással fogadtuk, pedig azt, hogy azok nemcsak sok anyagi, de talán még több erkölcsi kárt okoztak nekünk: nálam, s talán cikkirónál is nagyobb emberek ismerték el. Egyebek közt, a felekezetnélküliség törvénybe iktatását, mely ellen Szász Károly, püspök, de csak is ő, kikelt annak idejében, nem hiszem, hogy cikkiró is üdvösnek tartaná. De mindez világért sem azt jelenti, hogy hát mi az egyházpolitikai törvényeknek ellenségei volnánk; hogy azokat, akarva, nem akarva, kellő tisztelettel ne fogadtuk volna; hogy azokat a felvilágosodás kriteriumának ne tartanók, tehát a »hecc-káplánok táborába szegődtünk«, a »Zichy Nándorok zászlója alá sorakoztunk« volna: hanem igenis arra int, hogy az azok által teremtett új viszonyok között új intézkedésekre van szükségünk, ha mindjárt ez intézkedések egy-egy »pásztorális inprudenciával« bíró jegyző által tett indítványban domborodnak is ki. Jaj, de az ilyen dolgokkal arcul verjük a prot. liberálist, megsemmisítjük a reformáció vívmányait, szóval: Rómába megyünk! Ha nem fegyvert, hanem ágyut szegez ellenem cikkiró, akkor is kimondom, hogy tulságos prot. szabadelvűségünk legfőbb oka annak, hogy miközöttünk hiányzik az egységes szellem s ebből származó külső, és belső erő; hallgatóink pedig annak hamis leple alatt a szabadosság féktelenségébe csapnak át. Miben áll a katolikusok ereje? Az óriási vagyon mellett, főleg az egységben; ő náluk »in capite et in membris« hallgatók, papok, püspökök, fel a Krisztus helytartójáig egyek a tanban, melyet tanítanak; egyek a dogmában, melyet hisznek; egyek a hitben, melyet vallanak; egyek a célban, mely felé futnak; egyek a fegyelemben, mely összetartja; egyek a kül- és belmisszióban, melyet végeznek. És nálunk? »Quot capita, tot sensus« mindenütt és mindenekben. Innen az ingadozás, s ebből folyó lágymelegség, vagy hideg indifferentizmus minden dolgainkban. A különböző szekták is, anabaptizmus, nazarenizmus, stb. hol hódítanak nagyobb mérvben?

Gúnyosan kérdezi cikkiró, hogy ha már meghatároztuk, hogy az, a ki az egyházi esketést igénybe nem veszi, semminemű egyházi tisztségre nem választható: nem határoztuk-e meg azt is, hogy képét se fizessen; s nagy hangon utal a törvényre, melyet megtartani, mi is kötelesek vagyunk, kik annyira vetemedtünk, hogy törvényerejű határozatot hoztunk.

Szó van itt egyszerűen az egyházköztségben választandó tisztviselőkről, mint harangozó, megyebíró (gond-

nok), egyháziak, presbiterek választásáról. Nős hát, mindezekre nézve általánosságban az egyházi törvény azt mondja, hogy tisztességes életű, vallásos buzgóságukról ismert egyének legyenek. Már most, ha az én gyülekezetem, ha mindjárt az egyházmegyei határozat alapján is, e tisztségekre nem választ olyan egyéneket, kik az egyházi esketést igénybe nem vevén, vallásos buzgóságuknak jelét nem adták: vajjon, nincsen-e arra joga; vajjon, jog- és törvényellenes dolgot cselekedett-e?

Épp ily tarthatatlan cikkiró okoskodása a keresztszülőkre nézve is. Mert, hogy az, a ki vallási kötelezettségének eleget nem teszen, s ezzel mintegy kizárja magát a hívők seregéből: jó keresztszüle lehessen, keresztyéni, s éppen prot. szellemben vehesse fel gondját keresztyermekének e »buzgó lélek« »imában« és »tettben«: azt én határozottan kétségbe vonom. Rég megmondotta Jakab apostol: »mutasd meg nékem a te hitedet a te cselekedeteidből, és én is megmutatom néked az én cselekedeteimből az én hitemet.« Az igaz hit, és jó cselekedet együtt jár. Nem mi rakjuk hát az ilyenek lábai elé a botránkozás köveit, hanem ők botránkoztatják meg hívő, vallásos hitfeleiket, holott nagyobb »jaj« fenyegeti a botránkoztatókat.

Nunc venio ad fortissimum. »Oh, Izraelnek erős Jehováí!« kiált fel a »lelke mélyéből megbotránkozott« cikkiró: volt-e lelketek, ti pogányok, midőn azt határozátok, hogy az egyházi esketést elmulasztó, de kepefizető (?) hivatottak s kiskoru gyermekeit haláluk esetén egyházi szertartással, harangoztatással el nem temetitek, míg érettük 10 frt. az egyház pénztárába be nem fizetitek. Oh, ti ó-szövetség gonosz szellemei!

Hát, annyi bizonyos, hogy a házasulók tulnyomó többsége ifju emberekből és hajadonokból áll, a kik tehát képét még nem fizettek; az is bizonyos, hogy az egyházi kötés, vagy áldás kikerülését, ha lesznek ilyenek, minthogy már voltak is, azon intencióból teszik, hogy a kepefizetés alól is lehetőleg emancipálják magukat, s ha másképpen nem sikerül, felekezetnélkülivé lesznek (óh, boldog aziluma azoknak, a kik fizetni, nem szeretnek!) Tehát, mondhatnám, maguk magukat exkommunikálják felekezetükből. Nős hát, ki vonhatja kétségbe, hogy az ilyenekkel szemben, úgy járhatunk el halál esetén, mint idegenekkel, ezekre nézve tehát a díjlevélre hivatkozni, igazán csak frázis. A felett se aggódjék cikkiró, hogy netalán az ilyenek temetetlen maradnának, mert tulságos liberálistusunk aegise alatt, törvényeink lazasága miatt s jóakaratu határozataink ilyes támadásai folytán, maholnap megérhetjük azt is, hogy a stóla kikerülése, vagy egyéb okok miatt, pap, kántor s harangozás nélkül fognak a temetések végrehajtani. Ma melőzzük az egyházi esketést, holnap a kereszttelést, holnap után a temetést, s végre az egyházat. Ezért kell vigyáznunk, örködnünk s a baj megelőzése végett, határozatokat hoznunk, míg nem késő.

Annak eldöntését, hogy a stoláris veszteség, melyről különben szó sem volt s melyet cikkiró Jézus egyik felséges példázatával parodizál ki, vonható-e az egyház pénztárával egy kalap alá: az olvasóra bízom.

Egy másik monumentális botránkyó cikkiró előtt az, hogy a meg nem kereszttelt kised az egyház tagja-

nak nem tekinthető. Nő hát, én »pásztorális inprudenciával« nem tudom elképzelni sem, hogy valaki tagja lehessen a keresztyény egyháznak, a keresztyén társadalomnak keresztség nélkül, midőn Jézus is egyenesen a megkereszteléshez kötötte a keresztyén társaságba való fölvételt (Máté 28. 19.). De különben is, az olyan szülő, a ki az egyházi esketést igénybe nem vette, újszülöttjét meg nem kereszteltette, tehát mintegy excommunicálván magát egyházából, a felekezetenélküliség felé közelg, alig hiszem, hogy mindezeket oly célzattal tenné hogy aztán kezünk alá adja gyermekét vallásos oktatásra, konfirmációra, stb. Majd megmutatja az idő. Annyi bizonyos, hogy a ki megkeresztelve nincs, az pogány, s minden érintkezésünk vele, ha lesz, mint pogánnyal szemben történik.

Mellőzve cikkirónak a reám, és egész egyházme gyénkre oly bőven szórt, nem egészen hízogó epitho- nait, még csak azt jegyzem meg, hogy legnagyobb hibáink egyike az, hogy minden dolgainkat a theoria, és nem egyszersmind a gyakorlati élet szemüvegén át néz- zük és a folyton hangoztatott »türelem« leple alatt egy- házi, vallásos, erkölcsös életünk hovatovább lazább. Mi, ha védekezünk is egyházi bajaink ellen, rend szerint akkor tesszük, a mikor már késő. Biráljuk, elítéljük sok tekintetben a katholicizmust, pedig bizony sok tekintet- ben tanulhatnánk tőle. S legyen meggyőződve cikkiró, hogy a Krisztusi szeretetben, az ő elveinek, példájának követésében vagyunk oly erősek, mint cikkiró, de azért Jézus is kikelt a képmutató farizeusok ellen, ostorozta a »futkározó atyafiakat«.

Engemet indítványom beadásában, egyházme gyén- ket annak határozattá emelésében éppen a féltő gond, a »kura pásztorális«, egyházi életünk fölötti töprengés vezéreltek. Azért én nyugodt lélekkel türom el cikkiró kathedrális leckéztetését, hogy »ilyen még prot. pap szájából nem hangzott el« »hogy ez a legközönségesebb pásztorális inprudencia« (ha rajta állna, talán el is csapna). Még, ha oly bünös merénylet volna is indítványom, mi- lyennek cikkiró látja, de a miről engemet meg nem győzött, akkor is ragaszkodnám hozzá, mert Robertson szerint: »Jobb, hogy a rossz ügyet támogassuk lelkiis- meretesen, mint az igazat lelkiismeretlenül, őszinteség nélkül. Jobb igaz embernek lenni a rossz mellett, mint gonosznak lenni a jó ügy mellett.« Jobb valamit, mint semmit sem tenni, vagy beszélni, papiron!

De, különben is, a mellett, hogy a »körültekintéssel való alkalmazás« egészen más színben tünteti fel hatá- rozatunkat, mint cikkiró is látja, konkrét adatokkal mu- tattam ki, hogy volt alapja indítványomnak, hogy az abban jelzett veszély létezik, s mig cikkiró egyetlen egy törvényt sem mutatott fel, melylyel határozatunk ellen- keznek, én törvényekre hivatkozva, mutattam ki, hogy legalább implicite a törvények is rendelik az egyházas- ságot, az egyházi szertartások igénybe vételét; kimu- tattam, hogy a kik ezeket megvetik, önmaguk ekszkom- munikálják magukat s nem mi őket, ha határozatokat hozunk is ellenök s így tovább.

Bezzeg, másik indítványomról, mely a terhes »tőke- kamat« adóról szól, s mely igazán közérdekű, nagy böl- csen hallgat cikkiró is.

Végre, bibliai citátumaiért viszonzásul figyelemébe ajánlom Péld. 3. 7. Préd. 7. 16. Rom. 12. 3. I. Kor. 4. 6.

Földes György,
orbai jegyző.

„Pogány határozat.“

E cím alatt, a Prot. Közl. idei 32. 33. számában egy támadó cikk jelent meg, mely eget, földet meg- rázkódttató bombákkal rohan az orbai ref. egyházmegye közgyűlésére azért, hogy jegyzőjének, Földes György urnak, két indítványát határozattá emelte.

Mint azon egyházme gyének ez időszerint esperese, kötelezve érzem magamat, ez ügyben kellő felvilágosi- tással szolgálni.

Nem szándékom, hosszasan foglalkozni a cikkel, csupán az alapot rántom ki alóla, hogy önmagától zu- hanjon alkotójának nyakába.

A cikk tisztelt írója azon föltevésből indul ki, hogy az orbai egyházme gyé közgyűlésének nem volt oka az indítvány elfogadására; »két üres szó: h a és h a vállain nyugszik az egész okoskodás«.

Fájdalom, a házasság-kötés tárgyában való indít- ványnyal nem így áll a dolog. Esperesi jelentésben jeleztem ugyanis a barátosi egyházközség presbiteriumá- nak a vizsgálat alkalmával adott azon feletét, hogy az 1896-ik évben, azon egyházközségben létrejött nyolc házasság közül, csak három kötött meg egyházilag is, öt új házaspár elmulasztotta, eleget tenni vallásos kötelességének.

E jelentés kellemetlenül lepte meg a közgyűlés tagjait, melynek hatása alatt, hosszas vitatkozás után, szavazattöbbséggel fogadtatott el az indítvány.

Másképp vagyunk a keresztelésre vonatkozó in- dítványnyal, épp azért, mivel nem fordult elő eset arra, hogy szülő gyermekének megkereszteltetését elmulasz- totta volna: közgyűlésünk az indítványt elvetette, s csak tévedésből kerülhetett a lapokba azon tudósítás, hogy ez indítvány hotározattá emeltetett.

Ez az ügynek valódi állása. Miután tehát a pogány határozat létre nem jött, egyházme gyei közgyűlésünk nem szolgált rá a támadásra, miért is ezzel bővebben foglalkozni, nem tartom érdemesnek.

Szöröcsén, 1897. aug. 27-én. Péter Károly,
orbai ref. esperes.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. aug. 28.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Vályi Gábor, elnök-helyettes, Szász Dénes, Deési Gyula, Becsek Lajos, Kenessey Béla, Deák József, Deák Albert, Parádi Kálmán, igazgató-tanácsosok, Már- kus János, titkár, ugy is, mint jegyző.

Elnök aa. az ülést megnyitván, hemutatta az ülés- sen kívül elnökieg elintézett ügyek jegyzékét, mely ellen észrevétel nem tétetvén, a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

Ezután Parádi Kálmán, tanügyi előadó aa. előadá- sában a következő ügyek nyertek elintézést.

Jóváhagyó tudomásul vétetett a n.-enyedi tanító- képezde póttanfolyama eredményéről szóló jelentés.

Kolozs-kalotai egyházme gyének által kért káté és

énekes-könyvek, a nép gyermekeinek leendő kiosztás végett, megvásároltatni határozatlik.

Náthán Salamon, helybeli ügyvéd fiának javítóvizsga engedélyezése iránti kérése nem volt teljesíthető.

Ezek után. Márkus János, titkár aa. előadásában levő ügyek vétettek tárgyalás alá, ki is előterjesztvén Benedek Emma s társainak a közép-ajtai egyház ellen papi javadalom kiszolgáltatása iránti ügyben beadott kérését, ennek folytán további eljárásra a sepsi egyházmegye köz. bírósága delegáltatott.

Rettegi egyházunk indokolt kérésére megengedték, hogy a Köblös Albert-féle birtokot megvásárolja s e célra 10,000 frtot kölcsönt vehessen.

Görgényi egyházmegyénknek, népességére való tekintettel, még egy egyházkerületi képviselői állás szervezése, s a választó-kerületek beosztásának módosítása engedélyeztetik.

Nagy Sámuel, főgondnok aa. lemondása, sajnálatos vétetik tudomásul.

A főt. egyházker. közgyűlés által néhai Bodor Antal kiskoru árvái részére engedélyezett 400 frt. kegydíj kiutaltatott.

A papi fizetések rendezése iránt Kis Lajos, étfalvi lelkész aa. által tett előterjesztés, mint időelőtti, napirendről levétetett.

A Szeretetház megépítésére vonatkozólag, Cakó Lajos, építészszel kötött szerződés elfogadtatott s az építés folyamatba tétele iránt tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétetett.

Z. Kis Sándor, rettegi pap aa. részére a theologiai magántanári vizsga letehetése s az egyetemre való beíratkozhatóság végett kért kilenc havi szabadság idő megadatik.

A Szeretetház sorsjátéka tárgyában a kisorsolandó ékszeranyagok számbavétele s Löw Sándor, budapesti ékszerésznél való felülvizsgálatról, Szatmári Elek, kolozsvári megbízott ékszerész jelentése tudomásul vétetett s részére 200frt. tiszteletdíj, a sorsjáték terhére, kiutaltatott.

Ezután Igazgató Tanácsunk köz. bírósággá alakulván, tárgyalás alá vette Kabós Kálmán s társainak Nemes Árpád, n.-iklandi beszolgáló pap ellen az egyházi kanonika jogtalan használata tárgyában a küküllői egyházmegye I-ső fokú köz. bírósági végzésének megsemmisítése iránt beadott felebbesztését, minek eredményében az I-ső fokú végzés megváltoztatásával, Nemes Árpád, lelkész aa. a kérdéses kanonikának további használatától eltiltatván, utasított annak az egyház részére leendő visszaadására.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

r. s.

Az egyházmegyékből.

A marosi egyházmegyéből.

Augusztus 12. nem egy új korszak kezdetének világra szóló eseményt jelentő napja; nem egy országos ünnepélyt fényével, árnyával feltűntető nap: csak olyan közönséges, mint a többi, s csak annyiban emlékezetes, hogy e napon tartá, kis körben, bár lehettünk volna többen, a bekecsalji papi értekezleti fiók-kör gyűlését Magyaróson, egybekötve a 76 éves magyarósi lelkész, Orbán Károly, 50 éves szolgálatának jubilálásával.

Nem világra szóló esemény. S még is, még is, olyan-nak nézem én. Hisz, mutassatok ám szolgát, sokat, e föld hátán, ki 50 évig teher alatt, a nap hevében, állandóan, hűen kitart, s nem dől 30, vagy 40 évi szolgálatra már oda, hol reá a nyugdíj hűvös árnya vár. Ötven éves szolga ritka, szép; kevés ilyenre mutat e muló, ez önző földi lét.

És nem országos ünnepély. S még is, még is az; mert

végeredményében a nemzet nagy testére kihat. Hisz, amaz 50 éves szolgálat nem csupán az egyházé volt: a hazának is szólt. A lelkeszi szolgálata maga csendes, sippal-dobbal nem hirdetett működésével, ott a szószéken, vagy ha az életbe kiszáll: a hazának is szolgálatában áll. Hinti a szívekbe, e termő földekbe, a szeretet, jóság, erény és igazság, szóval, az erkölcs magvait, gyujtván szent lángokat, nevelvén ez által fiakat, lányokat, kik az egyháznak is, de a hazának is hű, igaz gyermekei, előmozdítói jó hírűnek, munkásai gyarapodásának, támogatói gyengeségének, osztozó társai nehéz bújának, szenvedésinek, szívben s elmében épek, egyházért, hazáért: élni, halni készek!

A szava a papnak, a mig száll az égig:

A mások érzelme rezeg rajta végig;

Mert sok olyan érzi az ő szive húrját:

A mi szólaltatja más örömét, búját.

Am. zszibongó lárma tölti be az űrt, harsan a jeladás, riad a kürt: gyűl a határról a zszibongó nép apraja, nagyja, mind megannyi szorgalmatos hangya, s a harangok csengő-bongó hangja kürt szava gyanánt riad szertesztét, jelezve a jubileumnak kezdetét.

Soraink élén egyházmegyénk szeretett esperesével, e derék, hű hadvezérrel, templomba siettünk. Ottan az egyszerűen szép, tágas templomban, már előre gyülekezett, az ünnepre kész gyülekezet, mély csendben, szép rendben, égre függesztett szemekkel, imára kulcsolt kezekkel, várt mi reánk.

S a szent sátor alatt az öröm hevében,

Magasztaló ének ömlik át a légen,

És ezt az éneket ahhoz viszi útja,

Ki a rövid éltet nyujtani is tudja!

Ahhoz szólott, ahhoz emelt, szívbéli szent buzgósággal ahhoz vonzott minden kebelt, esperesünk szép, megható, szívből jövő, szívhez szóló imádsága, minden sorát áthatva: az istennek legyen hála! Az igazán kegyes szívek gyerek hangján, egyszerűen, áhitattal, alázkodva: jubilánsért, az egyházért, a nemzetért, a királyért, mindnyájunkért imádkozva szent hevében, az ur Jézus szent nevében.

Ki hatalmas alatt s a csillagok felett,

Az nyujtott hosszúra egy papi életet;

Szolgája szívének erőt adott isten...

— Isten kegyelménél nagyobb áldás nincsen!

Most Rákosi György, ny.-szt.-annai lelkész lépett a szószékbe, figyelem, várakozás között. A korinthusi 2-ik levél, 12 r. 9 verse alapján elmélkedett ismert szónoki modorában, az isten kegyelmének, és Krisztus hatalmának az emberi gyengeségben való nagyságáról, beszéde tárgyának jubiláns életében való kidomborítására vállalkozott.

Istentisztelet bevégződésével, Szász Károly, ny.-szeredai lelkész, köri elnök, olvasta fel hévvel, csinos, emelkedett hangú, minden ízében alkalmi, szép megnyitó beszédét. Benne tartalmas rövideggel a jubileum eredete, végcélja, a jubiláns életének, papságának, jellemének kimagasló pontjai, alkotásai szemmel látható eredményei. Felmelegítő, jótékony hatása ott tükröződött mindnyájunk arcán s abban lelt kifejezést, hogy egész terjedelmében irassék jegyzőkönyvre.

Következett az ünnepély legmeghatóbb pontja. Előtiptegett a jubiláns.

Ki mint pap, mint ember, kétszeresen küzdve,

Ötven esztendőnek zászlaját kitzúte,

Ki még megy előre, Istenében bizva,

S most, mikor megfordul, messziről néz vissza.

Előtiptegett 76 év sulya alatt görbödő testtel, galamb

ősz fűrtökkel, zokogó kebellet, könnyező szemekkel, hogy felvassa a magyarósi egyház és saját élete rövidre fogott történetét,

Mint trón királyának palást van a vállán,
Merengve bujdosik a multak országán;
Korona van fején, szép, ékes korona,
Hosszu hajszálból a fejébe fonva,
Hajh, az idő keze megfehéřítette:
Mintha szép ezüstbő lenne így kiverve!

És olvasott, az emlékezet szárnyán messze multba szállván, a meghatottság szemekünkben is könnyet fakasztó hangján egyházáról, önmagáról, hol vígan szóló, hol búsan bűgő éneket.

Gönci János, koronkai lelkész alakja tünt fel ezután a szószéken. Elszavalta »Papi jubileumra« című költeményét. (Az idézetek ebből vannak merítve.) Kedves, emelkedett hangú lyrai költemény, mely fűlbemászó rythmusával, csengő-pengő rimeivel, életbő vett képeivel, nagy hatást gyakorolt a gyűlekezetre, mely éljenzéssel tüntetett előnyösen ismert lelkészársunk mellett.

Ezzel elérkeztünk a program utolsó számához. Következett esperesünk záró beszéde. Oda állott közelébe a szeretet asztalának, szembe véle a jubiléus. És hallottunk esperesünk ajakáról egy remek, rögtönzött záró beszédet, mely tele volt az alkalmiság minden színével, tele hévséggel,

szeretettel, közvetlenséggel, biblia és emberismerettel, intés-sel, buzdítással mindnyájunkhoz. Egy pillanatra elfeledtük a jubiléust, s esperesünk előtt emeltünk kalapot.

És készülénk eltávozni az isten házából, de, mintha vártunk volna még valamit, mintha szerettünk volna tele telt szívünk érzelmeiből kiönteni. Ekkor megszólalt az orgona torboszlói tanító, kitűnő orgonista, Kakasi Sándor könnyű keze alatt, szépen, meghatóan. Felharsant »Hazádnak rendületlenül!« Oly jól esett énekelnünk.

Aztán összegyűltünk a papi lakáson, a jubiléus asztala körül, hol együtt létünket számos agyas és szellemes pohárköszöntő tette vonzóvá, együtt tartva, míg a nap már alkonyatra hajla.

Még csak azt akarom megemlíteni, hogy körünk papi tagjai közül csaknem fele rész távol maradt, s azon örvendetes jelenséget, hogy ünnepélyünkön ngs. Gyalóky Sándor ny.-szeredai kir. járásbíró és tkt. Pál Miklós főerdész és egyházmegyei tanácsbíró megjelentek, újabb jelét adván mindkettő egyházunk ügyei és papsága iránti meleg érdeklődésének. Vajha, sokasodnának az ilyenek, hogy apadna az a sokaság, mely a közönyösség taván a semmivel nem törődés csolnakában ül, hidegen, érdeklődés nélkül, távolról nézve egyházunk, papságunk ügyeit. Ott volt.

TÁRCA.

„Hol az igazság?”

Dr. Tüdős Istvánnak, ezen cím alatt, lapunk 33. számában megjelent cikkére csak röviden kívánok válaszolni. Hosszas szóváltásba nem is bocsátkozhatom, mert a nt. tanár ur a bírálat rendjén fölemlített, s úgy hiszem, eléggé indokolt kifogásaim közül egyetlen egyet sem próbált megcáfolni. E helyett, célszerűbbnek látta »a Protestáns Közlöny olvasóival más bírálók nézeteit is megismertetni«, s ily módon »bizonyítani« (?), hogy dolgozatainak kiadásával nem cselekedett írói reputációja ellen.

Nem tudom, lapunk olvasói mit szólnak a bizonyításnak ehhez a szokatlan formájához, de én egész őszintén kijelentem, hogy bármennyire tisztelen is a dr. Tüdős által megnevezett bírálókat, véleményüknek csalhatatlan, döntő tekintélyt nem tulajdoníthatok. Nem, mert jól ismerem azt a felületességet, mely nálunk a kritika terén uralkodik, s mert tapasztalásból tudom, hogy az efféle hangzatos dicséretes és meleg ajánlatok (melyek nem egyszer »szíves föl-kérésre« iratnak) gyakran félrevezerek az olvasóközönséget.

De, ha a többi bíráló tekintélye előtt meg is hajolnék, még akkor sem volna okom arra, hogy ítéletemen változtassak, mert én a dr. Tüdős dolgozatainak bírálatánál egészen más mértéket alkalmaztam, mint ők. Révész K. pl. »e szakbeli irodalmunk átlagos színvonalát« (a mi magasnak egyáltalán nem mondható) vette zsinórmértékül; én pedig az egyetemes egyházi szónoklat követelményeit tartottam szem előtt. Csiky L. és Babay K. főleg abból a szempontból mondanak ítéletet, hogy a kérdéses beszédek »érdeme-sek-e arra, hogy lelkészeink gondolatokat merítsenek belőlük, avagy némi változtatással el is mondják?«; míg én (talán nem helytelenül?) a benső tartalom, és szónoki műalkotás szempontjából vettem bírálat alá.

S erről az álláspontról tekintve a dr. Tüdős dolgozatait, most is azt állítom, hogy azok a magasabb követelményeket nem elégitik ki; hogy beszédeinek egy része szövegszerűtlen s proposíciói a homilétika elveinek csak ritkán felelnek meg; hogy lépten-nyomon meglátszik rajtuk az egyoldalú felfogás, a pszichológiai érzék, emberismeret és kellő élettapasztalat hiánya.

Mert, miben áll a szövegszerűség? Mitrovits meghatá-

rozása szerint, a tárgyi és felfogási hűségben, vagyis abban, »hogy a téma necsak ugyanazon tartalmat fejezze ki, mely a szövegben valósággal benn van foglalva, hanem, minthogy az egy és ugyanazon tárgy különböző szempontból, más-más oldalról is lehet felfogva a szentírás különböző helyein, a szöveg által adott tartalmat, mindig a szöveg álláspontján, az általa megjelölt szempontból kell tárgyalnia. S ha ezt a meghatározást elfogadjuk: vajjon, szövegszerűnek tarthatjuk-e azt a beszédet, mely 1. Kor. III. 11. alapján azt fejtegeti, hogy a »ker. vallásnak tényleg nem más az alapítója, mint Jézus Krisztus« vagy a mely Máté XVI. 13—18. nyomán azt a proposíciót állítja fel, hogy »az a közikla, melyen a Krisztus anyaszentegyháza fölépült, nem a Péter apostol személye, hanem az ő élőhite volt?«

Hiszen, nem nagy bölcsesség szükséges annak belátására, hogy az első teksztusban rejlő alapgondolat (»Krisztus az üdvélet alapköve; a ker. üdvélet csak ezen az alapon, a Krisztussal való életközösségben ébredhet föl és juthat tökélyre«) nem egyértelmű ezzel a tétellel: »a ker. vallást Jézus és nem Pál alapította«; s azt sem nehéz észrevenni, hogy az utóbbi szöveg tartalmát a dr. Tüdős által felállított proposíció csak részben, és meglehetősen bánális alakban fejezi ki.

S vajjon, helyesen fogta-e fel dr. Tüdős II. Kor. XII. 2—4. verseit, midőn ezek alapján Pálnak egész életét elbeszéli? Behatolt-e a bibliai író gondolatvilágába, midőn 1. Tim. III. 15—16. és Róm. XIV 12. nyomán e kérdéseket veti föl: »Miért kell Krisztusban istent látni s miért kell őt embernek is tartani?«, illetőleg: »Teljesítettük-e a távozó év folyamán polgári és egyháztársadalmi kötelességeinket?«

Az ilyen szövegszerűség (?) egy kezdő theologusnak még megbocsátható, de egy lelképásztortúl, a ki éveken át hirdetéi isten igéjét, joggal megvárhatjuk, hogy ne maradjon csak a felületen, hanem, mint a buvár, szálljon alá a mélybe s igyekezzék annak kincseit feltalálni, és felszínre hozni.

Azon állításomat, hogy a dr. Tüdős beszédein lépten-nyomon felismerhető az egyoldalú felfogás, s még inkább a pszichológiai érzék, és kellő élettapasztalat hiánya: nem tartom szükségesnek, bővebben igazolni. Meggyőződhetik ennek igazságáról bárki, ha három-négy beszédet átolvas, s prédikáció-irodalmunk jelesebb termékeivel összehasonlítja.

Egy pontban egyetértek a többi bírálókkal, t. i. »hogy a dr. Tüdös beszédeit egyszerű, és világos előadás jellemzi.« Ez azonban az egyházi beszédnél még nem minden. Mert az ígértetű feladata és célja, nem csak abban áll, hogy az értelmet felvilágosítsa, hanem legfőképp abban, hogy erős meggyőződést teremtsen, hogy a lelkeket a közönyösség álmából felrúzza, nemes elhatározásokra indítsa, újjászületésre vezérelje. Ezt a meggyőző, és újjáteremtő erőt nem találom én a dr. Tüdös beszédeiben; már pedig, ha az egyházi beszédben nincs meg ez az erő, ez az evangéliumi só, akkor igaza van Laboulayenak: »Un ministre protestant: violâ un monsieur, habillé de noir, qui dit des choses bien honnêtes.« (A protestáns pap egy feketebe öltözött ur, a ki igen tisztességes dolgokról beszél.)

A Lang H. egyik beszédének tragikus sorsáról szóló naiv históriára nem kívánok reflektálni. Legfőleg csodálkozást fejezem ki a miskolci művelt közönség izlése fölött, hogy egy kiváló szép beszéd elmondása miatt zúgolódott, míg a dr. Tüdös beszédeit, melyek (egy pár kivételével) oly szárazok, mint az aszalt gyümölcs, türelemmel, és panasz nélkül tudta végig hallgatni.

Különböztetve »de gustibus non est disputandum!«

Ifj. Péter Károly.

Különfélék.

== **A kékesi egyházközség a közelebbi pár év alatt fölépítvén Alpár Ignác terve szerint szép kivitelű templomát, és azt teljesen fölszerelvén, fölszentelése szeptember 19-én fog megtörténni, főtiszt. püspökünk jelenlétében.** Az innepélyen közre fognak működni Somkerek Miklós, esperes, ki imát mond, az egyházi beszédet Kovács Ákos, szamos-ujvári körlelkész fogja tartani, az urvacora osztást Gyárfás Albert, bethleni, a keresztelest Csürös Ferenc füzési lelkészek fogják végezni. Az esketést és a templomépítés történetét helybeli lelkész, Nagy Ede, fogja elvégezni és előadni.

== **Esperes-választás.** A vajda-bunyadi ev. ref. egyházmegye papjai csaknem teljes számmal jelentek meg augusztus 23-án Piskiben és egyhangulag választották meg Bartha Lajos, esperest, további tíz esztendőre. Jelentékeny határozata a gyűlésnek, hogy a tordosi és piski egyházközségeket különválasztotta. A tordosit anyaegyháznak mondotta ki s Maros-Ilyét Piskihez csatolta. A gyűlésen az egyházmegye világi képviselői közül ott voltak: Barcsay Béla, főgondnok, László Ignác és Pozgany Károly, algond-

nokok, Téglás Gábor, főigazgató, Réthy Lajos, kir. tanácsos, Lengyel József, dévai polgármester, Balogh József, kir. járásbíró és mások.

== **Templomszentelés.** Szép ünnepély színhelye volt e hó 15-én Nagy-Pacal község. Ekkor szentelték föl az ottani ev. ref. templomot. Nagy Zsigmond, ev. ref. lelkész e kis egyházban 5500 frt. költséggel új papi lakot építtetett, a rozszant templomot átalakíttatta s teljesen renováltatta. A templomszentelési ünnepélyt Viski Pál, esperes nyitotta meg eszmékben, szépségekben bővelkedő fölvatató imával. Utána Csák Emil, pelei körlelkész tartott szép alkalmi prédikációt. A helybeli lelkész keresztelest, Csák Aladár, peéri és Pazar Kálmán, t. szarvadi lelkészek az Urvacorát osztották ki az ajtatos és örvendező hiveknek. A templomi ünnepélyt a helybeli pap megáldó imája rekesztette be. Délben a papi lakon kedélyes társas ebéd volt, melyen számos felköszöntő is hangzott el. Este táncmulatság zárta be az ünnepséget, mely körülbelül 60 forint tiszta jövedelmet hozott az egyház pénztárába.

== **A sárospataki ev. ref. főgimnáziumban** a beiratások szept. 3., 4. és 5-én végeztek. Az érettségi írásbeli vizsgálatok szeptember 6., 7., 9., 10. és 11-én, a szóbeli érettségi vizsgálatok szeptember 13. és 14-én folynak le. Az iskolai év ünnepélyes megnyitása szeptember 8-án lesz.

Megjelent a »Protestáns Pap« című lap XVIII. évfolyamának 8-ik száma, Lágler Sándor és Kálmán Dezső szerkesztésében, Kölesden, következő tartalommal: Naplemente után. Vass Tamástól. Epilóg a »Megoldás«-hoz. Széki Ákostól. Ujbori urvacora osztás. Varjas Gábortól. Hatóságok és az adózás. Fejes Györgytől. Egyházi beszéd. Szigethy Dánieltől. Izsák és fiai. Földváry Lászlótól. Vallásos órák. Ladányitól. Az elválás keserősége. Kupai Dénestől. Törvények és rendeletek tára. Kund Samutól. Egyházi tisztválasztások. Papválasztások. Halálozások. A lapra előfizethetni a szerkesztőknél egy évre 4 frttal, félévre 2 frttal, negyedévre 1 frttal. Kaphatók még régibb évfolyamokból teljes példányok, a múlt évfolyamból azonban az 1. 2. és 3-ik számok teljesen elfogytak.

Szerkesztői nyiltposta.

== **Egyházkerületünkben még sokan élnek, kik emlékezni fognak ama támadó nyomtatványra, mely »Infandum...«** címen jelent meg a 70-es évek közepén, és a melynek éle néhai püspök, Nagy Péter ellen volt irányozva. Egy érdeklődő megszerezni óhajtván e hírhedt röpvét: Lapunk útján kéri föl azokat, kiknek netalán birtokukban volna, hogy egy példányt rendelkezésére bocsátani sziveskedjenek. Esetleg mérsékelt árt is felajánl érte.

HIVATALOS RÉSZ.

833—1897

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztet s óvárad i egyházközség harmadik tanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: két szobából és kamarából álló szép lakáson kívül, 2 öl kemény tűzifa és 330 frt készpénz, havi előleges részletekben.

Pályázati határnap: 1897. szept. 22. Folyamodványok nt. Ravasz János, esperes aához küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1897. aug. 30. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök.

844—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebeleztet csitt-szentiváni egyházközség II-ik tanító állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel s terjedelmes veteményes kerttel. Készpénz államsegélyvel 400 frt. o. é. vagy 330 frt. készpénz és négy és fél hold tagosított szántó és kaszáló hasznélvezete; a két fizetés közötti választás a tanítóra bizatik.

Folyamodványok f. évi szept. 22-ig nt. Ravasz János, esperes aához küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1897. aug. 30. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök.

866—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebeleztet barátosi I.-ső osztályu egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel; 244 kalangya ősz-, ugyanannyi tavasz-gabona, 70 fr. fa-kepeváltság, a kepeváltsági alpból, 29 frt. 40 kr. kepeváltság, 8 frt. 40 kr. oszpora, 13 hold 1223 öl kanonika-porción, melynek adóját az egyházközség fizeti és stóla.

Az összes jövedelem a »Jelentő-iv«-ben 1136 frt. 38 kr-ra van telvéve.

Pályázati határidő: 1897. szept. 25. A folyamodványok nt. Péter Károly, esperes aához Szöröcsére, küldendők, u. p. Kovászna.

Kolozsvárt, 1897. aug. 30. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Szeptember 9.

36. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve-
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A pszicholog.

(Folytatás.)

Bizony, kár volt, folytatja pszicholog barátom, hogy az a pap nem engedte meg a patronusnak a magyarázatot. Engedjük meg, hogy ő tisztában van azzal, a miért őt a patronus megveti és utálja; fogadjuk el, hogy ha ur és tekintélye lenne, akkor másképpen alakulnának a viszonyok, nem vetné meg és nem utálná a patronus. Tényleg a dolog, a pap fölvilágosítása szerint, úgy áll: hogy elmondhat egy évben száz rossz prédikációt s egy haja szála sem görbül meg; de hagyja el ajakát egy önérzetes, férfias hang, kész a veszedelem; az ő élete nyitott könyv, házába mindenki benyit, családját, személyes ügyeit, viseletét, modorát közügynek tekintik, a mit megítélhet, kifogásolhat, a miért elmarasztalja, sőt vádat emel. Őtet közszejra veszik és denunciálják; ellenben, tőle durva sértés, ha nem köszön gyorsan és elég tiszteletteljesen, ha nem hizeleg, nem előzékenykedik. Őt sérthetik, sebezhetik, mert a pap senkin elégtételt nem vehet. Nem fél tőle a világon senki, de annál inkább fél ő a világon mindenkitől. Mert neki akárki meggyűjtheti baját, a pap egy hangyának sem véthet. Ő nem parancsolhat senkinek, neki nincs hatalma senki felett, de neki mindenki parancsol, felette mindenkinek hatalma van. Ő koldus, a koldusnak nincs önérzete. Tegyük a papot vagyonossá, akkor minden megváltozik. Nem mondja, de önként értetődik, hogy akkor mindenkinek tetsző jó prédikációt fog mondani, káromkodhatik, szidkozódhatik, ha azt tartja önérzetes, férfias hangnak, mert azon senki meg nem botránkozik; vagyonával izolálhatja házáat, magát, családját, minden viselt dolgait a nyilvánosság elől; bezárhatja, vagy tetszése szerinti cselekedetekkel gazdagíthatja élete történetkönyvét; fel van mentve azon kellemetlenségtől,

hogy másokkal szemben gyöngéd, tiszteletteljes legyen; levághatja fülét, orrát, nyakát annak, ki őt megsérti; megkutyakorbácsolhatja azt, ki előtte ellenszenves, véletlenül reá tekint, az úton keresztül megyen előtte, vagy történetesen tyukszemére taposott.

Oh, a gazdag, ki ur, kinek tekintélye van, egészen más ember, mint a pap, ki sem nem ur, sem tekintélye nincs. Neki visszas jellemnek kell lennie, ő kényszerítve van. hízogőnek, alázatosnak lenni a megurazott paraszttal s érdesnek, neveletlennek, dölyfősnek a valódi urral szemben. Neki ilyennek kell lenni, mert olyan a helyzete, társadalmi állása, hivatalos köre. Más nem lehet, mint a milyen. Az ur, csak ur, tekintélye és hatalma van: de a pap állása félig hivatal, félig méltóság; eszmeileg a legmagasabb eredete van, tényleg a legalsóbb osztályok kiszolgálását teljesíti; egyfelől nemes, ki dézmát szed, másfelől a paraszt kegyelméből él; egy nagy hatalmi kör hivatalnok, joghatósága rend szerint még is egy kis helység szűk körére szorul; hivatalos eljárásában független és mégis minden dolgába beleszólása lehet egy együgyű parasztnak. Ő, a pap, ki egy oldalról ur, más oldalról szolga, felmagasztalt és lealázott, kinek végzete nagy önállóság, egyesítve nagy önállósággal, nem lehet más, mint a milyen; neki függésben hatóságaitól, függésben az egész társadalomtúl, függésben a joghatósága alatt állóktúl: roppant sok szelidségre, türelemre, kedveskedésre, az érdekek kímélésére van szüksége, hogy minden oldalról kitétetve a nyilvánosságnak, háborítatlanul megállhasson és abban a szűk körben, melyhez elválhatatlanul kötve van, elismerést, érdemet, előmenetelt biztosíthasson.

Köztünk legyen mondva, tovább is terjedhet, jegyzi meg pszicholog barátom, ezen okoskodás egyenlő értékű azzal a kulináris okoskodással, hogy »sem nem egér, sem nem madár,

tehát denevérnek kell lenni. A ki így ismeri hivatását, így kvalifikálja önmagát, taksálja helyzetét, állását, környezetét: az vonja le a konzekvenciákat is. Tartsa természetesnek, ha önmagát keresetképtelennek, társadalmi szolgátságban fetregőnek tekinti, sem jogát, sem tehetőségét, sem tekintélyét, sem hatalmát nem érvényesítheti, ha szegénységét a gentri, a honoraicor egyformán éreztetik vele, egyik sem nézi egészen körükbe valónak, egyik sem fogadja el egyenlő erejű s rangu társnak. Természetes, hogy a koldusnak épp úgy nincs önérzete, mint a denevérnek tehetsége, magasan repülni és a sassal versenyezni: de mire való koldust és denevért erőszakolni oda, hol semmi sem igazolja ezt az eljárást? Ha mégis igazolni akarja, tűrje békével az ezzel járó fájdalmakat s ne panaszkodjék.

Itt kezdem a papot nem érteni, szövi tovább gondolatait beszélgető társam. Azt értem, hogy a plusz- és minusz-villany ellentétei a vilámlásban egyenlítődnek ki, de azt már nem értem, hogy azok az egyéni, szellemi, erkölcsi, egyházi, társadalmi ellentétek, melyeket a pap oly mesteri ügyességgel állított egymással szembe, miféle lélektani, vagy szociológiai törvények szerint egyenlítődhetnek ki az arany-borjuban, mikint lehet ez azoknak egysége; én nem értem ezt a tételt, hogy »vagy a papot kell gazdaggá tenni, vagy az ur legyen pap, mert a vagyon tekintély,« a falusbirónak, szolgabirónak, alispánnak, főispánnak tekintélye inkább abban rejlik, hogy gentri, birtokos, gazdag ember, mint hivatalában, szellemi, értelmi, erkölcsi kvalifikációjában; a kitűnő diplománál több tekintélye van a zsandár kakas-tollának. Én mindezeket nem értem; lehet így van az arany-borjut imádók táborában, ezt hirdeti oltárainál, szószékeiről: de sem a lélektani, sem a szociológiai törvények utmutatása mellett kimagyarázni, nem tudom, az emberiség fejlődésének, haladásának mozzanataiban nem találok meg annak igazolását, hogy a kultúra, civilizáció kizárólag anyagi föltételektől lenne függővé téve, míg a szellemi, értelmi, erkölcsi ható erők csak alárendelt befolyást gyakorolnának. Azt megengedem, hogy ha az Úristennek négy lovas kocsiban szundikáló szolgálai lesznek, a liberias kocsis ostora a papot megillető tisztelet biztosításában nem lesz sikertelen eszköz, ha tudniillik az atyafiak lelki üdvösségüknek keresése s erkölcs-vallási szükségletük kielégítése végett, a pap-földesur tekintélye alól nem me-

nekednek a názárénusok, vagy anabaptisták, vagy más szekták ölelő karjai közé; azt is megengedem, hogy a közönséges csirkefogók, parasztok, istenkáromlók, templomkerülők, részegesek, verekedők, csalók, hazugok és sok mások, a jutalom reménye és a büntetéstől való félelelemből, ideig-óráig megszüntetik mesterségüket; azt is megengedem, hogy a lótolvajok, kassza-betörők előtt is lesz tekintélye, a mennyiben az egyik lovai értékét, a másik wertheim-kasszája tartalmát latolgatja; mindezeket, még ennél sokkal többet is megengedek az arany-borjura épített tekintély és hatalom elmélet érdekében: de csak azért, hogy azt összehasonlíthasd az indus bölcsészettel, mely azt tanítja, hogy a földet tartja az elefánt, az elefánt áll a teknős békán. Ezt elhiszi minden igaz hitű indus addig, míg valamelyik bolond meg nem kérdi, hát a teknős béka min áll?

Mi közöttünk nagyon sok bolond lehet, ki azt kérdi, honnan; és hogyan került az aranyborju? Az indus bölcs mondhatja, hogy a teknős béka áll a semmin: de a mi bolondjaink nem fogadják el, hogy a semmiből aranyborju lehessen. Ez a pap, kedélyeskedik a pszicholog, alig ha nem ezen bolondokkal akar szakítani, midőn oly erősen vágyódik az arany-borjut imádó gentrik és honorációrok rangjára, hogy velük egyenlő tekintély és hatalom birtokába jusson. Nagy buzgalmában feledi, hogy azok is éppen olyan husból, vérből és csontból álló emberek, mint a többiek; ezekhez hasonló jó és rossz tulajdonokkal, hajlamokkal, ösztönökkel, tehetségekkel felruházva; a sziv verése, az agy működése, izmok, idegek képződése, szellemi, értelmi, erkölcsi, vallási fogékonyságuk, diszpozíciójuk ugyanazon törvények alatt állanak. Ott, abban a magas régióban éppen úgy előfordulnak a csalásoknak, sikkasztásnak, erkölcstelenségnek különböző nemei, mint a társadalom alsóbb osztályaiban, csak hogy sokkal fokozottabb mértékben, mint ezeknél. Nem teszem föl erről a papról, hogy legmagasabb eredetű tekintélyével azokat szentesíteni, általános társadalmi szabálylyá akarná emelni; azt sem reményelem, hogy a magas forumtól nyert megbízására való hivatkozással azokat meggátolhassa; valószínűleg azt hiszi, hogy a részegség ellen legjobb ellenszer a részegség, s ezért nekie meg kell részegedni; vagy legrosszabb esetben azzal kecsegteti magát, hogy annak a magas körnek magas erényei, erkölcei őt magasabb nimbuszszal veszik körül, mintha ő maga tényleg

a legalsóbb osztályok nemes igényeinek kiszolgálására szenteli egész munkásságát. A papi testület és az egyház ily nemű denunciálása csak az arany-borjut imádók oltárához méltó.

E szerint, te nem akarod, sőt ellene vagy, vetettem ellen, hogy a papoknak anyagi gondoktól ment, független élete legyen; te, a már úgy is gunytárgyává vált kálvinista szegénységnek vagy elkeseredett harcosa. Megköszönöm ezt a szívességedet, de nem kérek belőle.

Nem értesz, replikáz vissza barátom. Hogy tisztán lássunk, jer velem azon szegények közé, kiket Jézus a hegyi prédikációban boldogoknak nevez, mert ő, a mester fejt meg ezt a kérdést. Ő, a mester mondja, »boldogok a lelki szegények; a kik sirnak; az alázatosak, a kik éheznek és szomjuhozak az igazságot; az irgalmasok, a kiknek szívök tiszta; a békességre igyekezők, kik háborúságot szenvednek az igazságért«. Ezek a szegények, kiket Jézus társaságában látunk, éppen úgy érzik »van és nincs, a »szegénység és gazdagság«, az »ég és a föld«, a »jelen és jövő«, a »végesség nyomása és a boldog élet ellentmondása« közötti különbséget, mint a patronus és pap. De az ők kedély-alaphangulata nem a sérelem, mint ezeké: hanem az ellentétek által megilletett kedélynek a véges és korlátolt fölé emelkedő végetlenül magasztos vallásos vágyódás. Ők semmit sem birnak mindabból, mi e világhoz tartozik, nekik még társadalmi állásuk sincs, ők páriák: de éppen azért, mert itt szegények és vagyontalanok, ama más életben annál bizonyosabban ellenkezői lesznek annak, a mik itt. Oly szegények ők, kik semmit sem birnak és mégis mindent birnak, mondja Baur, szegénységük az ő gazdagságuk, a menyország már itt teljesen sajátjuk, mert a mily bizonyos, hogy a földön semmijök sincs, épp oly bizonyos az is, hogy ott mindenük lesz. Ez a vallásos tudat az ő gazdagságuk, de egyszersmind a leghatalmasabb világtudat is; a földi élet tudatában felmerülő ellentéteknek ideális egysége ez a megszentelt öntudat. Ez egészen ellenkezője annak, mint a mit a pap állít; ez földi értelemben akar gazdag lenni: azok vallásos tudatuk birtokában gazdagok; annak világtudata a sérelmen alapszik, hogy nem bírja a földieket, a mulandót a végest: ezeknek a kiolthatatlan vágy, hogy a földiek a mulandó, a véges fölé emelkedjenek s mindezek helyett drágább kincseket, a menyország kincseit birják. Eppen azért, mivel éltük e

folytonos vágyódásban és epekedésben telik, a menyország már itt teljesen sajátjuk, ennek érdekében élnek, munkálkodnak, végzik minden dolgukat.

Természetesen következik ebből, hogy ezen erős tudat ellentétbe állítja a belsőt a külsővel, az érzületet a cselekedettel, az erkölcsi értéket az emberi tettekkel; sürgeti az érzület tisztaságát és oly erkölcsiséget követel, mely nemcsak külső tettekben, hanem belső érzületben áll. Ugy de érzületüket nem találják oly tisztának, mint vágyódásuk megköveteli; a vágy, az epekedés nő, gyarapszik; a vallásos tudat erélye kielégítést, egységet keres, mert a szegény gazdagok álláspontján okoskodva, a mi az embernek erkölcsi értéket ad, az nem egyéb, mint a minden véges, részleges és pusztán alanyi fölé emelkedő erkölcsi érzület tisztasága. Az erkölcsi érzület tisztasága szabályozza, mint Baur magyarázza, azon viszonyt is, a melyben az ember istenhez áll, a mi legfőbb erkölcsi értékét adja, ugyanaz helyezi istenhez is kellő, isten eszméjének megfelelő viszonyba. Ezek a szegény gazdagok az embert is istenhez való viszonyában szemléltetik; náluk az erkölcsi tudat legfőbb feladata az a követelés leend, »legyetek tökéletesek, mint a ti menyői atyátok tökéletes«. Azok előtt a szegény gazdagok előtt az emberi tökélynek nincs más mértéke, mint isten abszolút tökéletessége; előttük más igazság nincs, mint hogy az embernek tökéletesnek kell lenni. Ez az igazság kétségre vonhatatlan, meg is valósítható, mert isten parancsai teljesíthetők. Tudják, hogy érzületükben, cselekedeteikben kell tökéleteseknek lenniök; de ugyanazzal egyszerre tudják és érzik azt is hogy nem tökéletesek, sőt bűnösök, noha vallásos öntudatuk azt követeli, hogy ennek nem volna szabad így lenni. Kegyelemre, isten részéről megbocsátásra van szükségük, üdvöt keresnek a megváltás reményében.

(Folytatása következik.)

Igazgatói megnyitó beszéd

(a kolozsvári ev. ref. kollegiumban, 1897. szept. 6-án.)

Ujult erővel térünk vissza ide, a hol két hónap előtt elváltunk. Észrevétlenül tünt el életünkben e két hónap, de bizonyára nem haszon nélkül. A tanulás nehéz munkáját kissé félbeszakítottuk, s észrevettük, hogy az iskolán kívül is van élet. Van! S bizony, súlyos terhet kell most hordozni az élet küzdelmeibe vetett embernek. Nagyon alkalmas e ránk nehezülő gazdasági válság, hogy a gyermekeket is gondolkozóvá tegye, s eszükbe juttassa, hogy mennyit áldoznak szüleik értük. Kétszeres, három-

szoros munkával akarja kényszeríteni a gazda földjét kincse kiadására, s az áldott termő föld mintha ország-szerte mostohánkká lett volna, még a mindennapit is megtagadja. A sok árvíz, jégeső, később a szárazság azzal fenyeget, hogy éhínség előtt állunk. Ebből is arra kell ösztönt merítenünk, hogy derekasan a tanulás munkája után álljunk; s ha szüleink a szükség napjaiban, erejüket túlhaladó áldozatokkal lehetővé tették, hogy e falak közé visszatérhessünk, mi se feledkezzünk meg kötelességeinkről és saját magunknak szellemi kincseket gyűjtve, szüleinknek némileg megháláljuk a hozott áldozatokat.

Nem kis kötelességet vállalunk el azzal, hogy tanulni jövünk, mert sajnos, a mai tanítási rendszer a szorgalmas tanulónak minden idejét leköti, s alig marad valami a test és szellem rugékonyságának fokozására. Hiszem, hogy száz év múlva, a tanulónak naponta két óránál többet nem kell leckén ülnie, s a szünidők is hosszabbak lesznek, mint most. Azt hiszem, a tanítási rendszernek legszerencsétlenebb fejlődési korszakában most vagyunk. Arra kell törekedni minden pedagógusnak, hogy a tanítandó ismeretanyag kevésbé enciklopedikus legyen s több idő és gond jusson a testi nevelésre, meg a szellem szabad fejlődésére. Megtanulhatjuk Széchenyitől, hogy »nem a tanulás és a tudományok mennyisége teszi az embert okossá, hanem azok megemésztése s jó elrendeltetése«.

Régi jó szokás kollegiumunknál, hogy az iskolai év megnyitása alkalmával e helyről néhány szóban kifejezésre jut a követendő irányelv, vagy a nevelésnek valamelyik megfontolást érdemlő kérdése. Ez alkalommal a szokottnál rövidebb időt vehetek igénybe, mert új tanár társunknak kell átadnom a helyet, ki székfoglaló értekezésével a mai megnyitó ünnepen lép a tanári kar kötelékébe, nehéz hivatása küszöbére. Még is kell szólnom néhány szót az iskola és családi kör viszonyáról, az iskolai nevelésben a szülők fontos hivatásáról, az érettebb ifjúság felügyelői küldetéséről a jelenlegi átmeneti időszakban, s lesz egy pár szavam a tanuló ifjúsághoz.

A középiskolának nem csak a tanítás a feladata, hanem a nevelés által talán még fontosabb missziót teljesít, mint a tudományok elsajátításával. Sajaálattal tapasztaljuk napról-napra, hogy az a sok fáradtsággal szerzett tudomány, mely tárgya az alsó és felső iskolai tanításnak, nagyon kis részben marad meg az élet nyarára, úgy hogy a tanulmányok leginkább az ész fejlesztés és jellemképzés eszközeinek látszanak, s mint ilyenek be is töltik hivatásukat; a középiskolai studiumuk előkészítnek a felsőbb iskolákra s az életre. De ha a nevelés elvei nem következetesek, ha a család és iskola nem támogatják egymást a jellemképzésben, az ifju meg nem állhatja helyét az életben. Hányszor látunk példát arra, hogy az állandóan kitűnő jó tanulók nem találják fel élet-hivatásukat, nem felelnek meg a jövőjükhez kötött várakozásoknak, nem ritkán elesnek az élet rögzös utain azok, kikről azt reménylettük, hogy erős jelemekké lesznek. Ezek kivételes jelenségek ugyan, de éppen nem példátlanok, s rendszeren a nevelés egy vagy más hibájában találjuk magyarázatukat.

Nevelési rendszerünk, a hol csak lehet, a sikert

jutalmazza, az önértetet, önbizalmat fejleszti, s nem egyszer, sajnos, tultengővé teszi. Az élet nem jutalmazza úgy a legkisebb érdemet is, mint az iskola, s így nem ritkán az iskolában elkényeztetett jó fiu később elkedvetlenül. Az iskola általánosságban nem alkalmazkodhatik az egyesekhez, az egyéneknek kell hozzá simulnia.

A családnak szigorubb nevelőnek kellene lenni, mert a természetes szeretet ellensúlyozza a nagyobb szigorot. A nyilvános nevelés elnézőbb, mert általános szempontok lebegnek előtte.

A családnak kell első sorban irányt adni a nevelésben, megadni azokat a jó tulajdonságokat melyeket az iskola tovább fejleszt. A családban kell ébreszteni és ápolni az iskola és előjárók iránti ragaszkodást, s azt a tudatot, hogy az iskola mindig javát akarja a tanulónak. Hányszor halljuk a szülők részéről azt a panaszt, hogy ez, vagy az a tanár üldözi a gyermeket, haragszik reá, azért ad rosz tanjegyet. Az így gondolkozó szülő nem gyámolítja az iskolai nevelést, hanem rontja határait. Természetes a szülőnek gyermeke iránti előszere-tete, de az elfogultság nem természetes. Mikor mi nagy-számú tanítványainkat mind gyermekeinknek tekintjük, mindnyáját jóra akarjuk vezérelni, föl sem tehető, hogy egyet, vagy kettőt kiválasztva, üldözni kezdenénk. A ki tapasztalta, milyen öröm látni, izlelni a jó nevelés édes gyümölcseit, fel sem teheti, hogy a nevelő bármi mel-lékes szempontból kockáztatná egyoldalú megkülönböz-tetéssel a jó eredményt.

(Vége következik)

Mit kérünk?

A »Prot. Köz.« csaknem minden számában olvas-hatni egy-egy kifakadását valamely elkényszeredett kál-vinista papnak a papi fizetések csekélyisége felett. Mindenik igyekszik, saját módja szerint, e már tarthatatlanná vált helyzetből a menekvés útját megtalálni.

E törekvés nem új, de soha sem indult oly erő-sen, soha sem öltött oly alakot, mint minőt most mu-tat; bizonyára, a helyzet sem volt soha oly türehtelen, mint jelenleg.

Megváltoztak, csak az ezelőtt huszonöt évvel vol-takhoz is hasonlítva, a viszonyok, de a jövedelem nem hogy aránylag növekedett volna, sőt aránylag apadott. Megapasztotta a kálvinista papok s minden papok jöve-delmét a stola elvesztése, a házassági válópereknek ke-zünkől való kivétele, a tizennégy év óta állandólag érezhető termény-árak leesése, a napszámber és cseléd-fizetés megkétszereződése. Ugy vagyunk, hogy a melyik pap termény-fizetést kap, az nem tudja értékesíteni, a melyik földbirtokból kapja fizetését, az alig győzi a fel-csigázott napszámot és cselédbért kicsinálni az el sem adható gabonából, s azon felül, fizet jégkár és tüzkár-elleni biztosítási díjat, s küzd az idő mostohaságával.

Az igények pedig, a jövedelem csökkenésével szem-ben, emelkedtek. A társadalom több általános ismeretet, jártasságot, társadalmi érintkezést kíván, mint apáinktól, s külső megjelenésünkre is nagyobb súlyt fektet. S mit tehetünk ezen követelményekkel szemben? Éppen semmit. Olvasunk egy egyházi lapot, mely hivatalos, tehát muszáj-lap (Vajjon? S z e r k.) s azután a legjobb esetben egy napi-lapot, ha a tekintetes szerkesztő és kiadó urak szives jó indu-

latából leszállított áron megkapjuk, hogy nem előfizetői, hanem utófizetői legyünk. De hány pap van, ki e szerencsében nem részesülven, a hivatalos egyházi lapon kívül soha egyebet nem olvashat, csak a naptárt s egy-egy még juratus korában szerzett »Egyházi beszédek« című könyvet, mely egyszersmind némi változtatásokkal hiveinek is képezi szellemi táplálékát. Nem tehetünk többet, mert abból a három-négyszáz forintból élni, családot tartani, és még magunkat a társadalom által megkövetelt színvonalon tartani, teljes lehetetlenség. Négy száz forintból élhet az írnok, a hivataloszolga, vasuti őr, a hadseregnél az altiszt, s ha kap mellékjövedelmet, a megyei utmester, állami utkaparó, iskola-szolga, de pap nem élhet meg, s a ki mégis abból kénytelen megélni, az nem tud, kötelességének megfelelni, a kívánalmaknak eleget tenni; az kénytelen, a társadalmi életből magát kizárni, vagy megjelenésével magát gúny, nevetség tárgyává tenni s az egész kálvinista papságot önmagában elítéltetni. Szánalom tárgyai lettünk, kiéhezett, rongyba burkolt alakunkkal s az iskolából kihozott, de tovább nem gyarapított, nem gyarapíthatott szellemi készültségünkkel.

Ezen a helyzeten segíteni kell, segíteni muszáj.

Segítséget vártunk az annyi évek után megteremtett domesztikától. Kaptunk, hogy igazán megmondjam, semmit. A domesztikából egy papnak sem lett 600 frtra felemelve a fizetése. Az, a mit jelenleg is kaptak a papok, az nem segély, az nem javít a helyzeten, az, ha igaz néven akarjuk nevezni, nem egyéb koldus-alamizsnánál. Húsz-huszöt forint arra sem elég, hogy egy papi ember magának egy rend ruhát vegyen. Ilyen széttépése a domesztikának prédaság. A konvent is átlátta. A tőke-szerző segély az unokáink idejére szól. Az államszegély sem elégítette ki szükségünket. A múlt évi felemelt államszegélyből egyházkerületünknek jutott rész úgy osztatott ki, mint az Igazgató Tanács jónak látta: ez ellen szavunk nem lehet, de ez is úgy oszlott el, hogy a legkisebb fizetésen éhező papoknak még sok reményük maradt teljesületlen.

Nekünk ilyen segélyek igényeinket nem elégíthetik ki, mert azok egy évben lehetnek s másban elmaradnak, arra számítani, nem lehet, építeni még kevésbé.

Azt hiszem, nekünk, 400 frton tengődőknek, igényeit egyelőre 600 frt. állandó, de mihamarább bekövetkező tiszta fizetés némileg fedezné. Tehát, maradjunk csak a 600 frt. mellett s ne kívánjuk a 800 frtos minimumot, mikor még a jelenlegi maximum is a 400 frton áll. Azt az időt, a mit a 800 és 1200 frt. maximum felletti vitakozással töltünk, s azt az erőt, mit annak kikeresésére fordítunk, jó volna, most egyelőre bár a 600 frtra felhasználni.

De hát, honnan legyen meg a 600 frt? Hát onnan, a honnan a 800, vagy 1200 frtos minimumot várjuk, t. i. az államtól. Fel kellene fejtenünk illetékes helyen, hogy ime, mi kapunk az államtól ennyi, meg ennyi segélyt, azt pedig az utolsó fillérig kimutatni, hogy hova fordítjuk, és rámutatni, hogy még így sem lehet egy olyan papnak, kik a nyolc középosztály után felsőbb, tudományokat négy évig hallgatott, tanult, 400 forintnál többet adni; tehát, ha azt a híres, és sokat emlegetett 48 ik évi törvénycikket nem lehet életbe léptetni,

hát kérjük (ha éppen nem követeljük), hogy bár az a 600 frtig pótolassék ki.

Jó alkalom lett volna erre, megragadni azt az alkalmat, mikor a múlt évben a miniszter ur a főlemelt államszegély kiutalását amaz ismert leirat mellett tudatni kegyeskedett.

Azok, a kik azzal kívánnak kitérni kérésünk elől, hogy nincs fedezet, hát egyszerűen mondjuk meg, hogy a mint a többiekre van fedezet, talán még igen is sok, itt is kell lenni. Vajjon, csak az opera is mit tudna nélkülözni a mi javunkra? Vagy talán azokból az Olaszországból bevándorló képekre, sokszor hamisaknak is rágalmozott festőművészeti termékekre, és a mindenható mondhatná meg, hova vándorló pénzekből nem jutna-e valami a hazafiságban s vallás-erkölcsi élet fejlesztésében mindig vezérszerepet vivő kálvinista papságnak? Hiszen, egy oly gazdag állam, mint a miénk, mely a milliókkal csak amugy dobálózik, nem látja, nem érzi, hogy a nép vezérei, tanítói, a vallás és erkölcs őrei éheznek.

Vethetik szemünkre, hogy hát a munka arányban van-e a fizetéssel? Még ha állana is ez, akkor sincs minden rendben, mert hisz tőlünk éppen annyi tanulást kívánnak, mint egy törvényszéki, vagy királyi táblai bírótól; még van felekezet, melynek papjai négy középosztály után egy pár évig tanulnak liturgikát s aztán velünk egyenlő rangot, és talán nagyobb jövedelmet élveznek.

Azt hiszem, szívesen belemennék mi, 400 frt. fizetésen élő papok, ha az államtól fizetést kapván, munkánk is megszorodnék. Mi a munkától nem félünk, csak a napszámos munkát nem tanultuk. Vezettesse velünk az állam az anyakönyvét; hisz, eddig megbizhatók voltunk, most sem vagyunk megbizhatatlanok. Egy községi tanítónak, vagy állami tanítónak van 600 frt. fizetése, de a papnak csak 400 frt. Egyik tanult két középosztályt, vagy legjobb esetben négyet, és három évig volt a képezdén, a másik szinte két annyit.

Szemérmes koldusok voltunk, üres volt a tarisznyánk: ne legyünk ezután azok. Kérjük, de kérő hangunkból érezhető legyen jogossága; zörgessünk, de rázunk az ajtót, hogy nyíljon ki; ne féljünk az elutasítástól. Egy kis vastag arcbőr is kell.

Tudok egy esetet. Egy hivatalnok, míg hivatalához jutott, ugyanazon egy kérelmét naponta négyszer nyújtotta be különböző papirokra és különböző alaku betűkkel leírva s mindannyiszor el lett utasítva. Egyik ajtón beengedték, a másikon elbocsátották, mindig kedvezőtlen válaszzal; egy heti folytonos alkalmatlankodását megunta az illető hivatalosztogató s így rivalt rá: takarodjék azonnal! A jámbor egész nyugodtan találta azt kérdezni: hogy az x-i járásbíróhoz »albirónak?« No hát, menjen oda is, nem bánom. Így lett belőle albiró.

Mi is kérjük a 600 frtos fizetést. Ma elkergetnek, de hátha holnap megadják. A ki nem beszél, annak akaratja, kívánsága nem tudható.

Adalék a „pogány határozathoz.“

A felsőbaranyai egyházmegye egy pár hét előtt tartotta közgyűlését Szilágyi Dezső és Dányi Gábor esperes elnökölete alatt. A közgyűlésen az esperes jelentésének kapcsán szóba került az egyházpolitikai törvé-

nyek hatása a református egyházra, és a felekezetenélküliség kérdése is, a mely tömeges kilépésre csábította a hiveket.

Az esperes jelentése hangsúlyozta, hogy a felekezetenélküliség behozatala rendkívül káros hatással volt az ev. ref. egyházra. A hitbuzgóságukról híres kálvinisták mind többen lépnek ki az egyház kötelékéből, és felekezetenélkülieknek vallják magukat. A kilépést nagyban elősegíti az egyházi terhek nagysága is, mások meg azért hagyják el ősi hitüket, mert a lukma (nálunk kepe) terheitől kívánnak felszabadulni. A lukma a fizetésnek az a módozata, a mely szerint a lelkész, vagy tanító nem fix-fizetést húz, hanem személyes adózásból van összeállítva a díjlevele. A papság maga is óhajtja, hogy a fizetéseket fixre változtassák s a hivek adóját szabják azok teherviselési képességéhez.

Azután Szilágyi Dezső elnök szólalt föl s a következő nagyérdékü nyilatkozatot tette:

Nem tudja, honnan került a nép közé az a téves hír, hogy a papokat az állam fizesse, vajjon, ugyan miből, s hova lenne akkor a református egyház függetlensége. Ez a gondolat éppen olyan, mintha a magyar polgárt azzal biztatná valaki: nem kell több adót fizetni, mert az adónkat a muszka császár fizetendi. Az állam segélyétől sokat ne várjanak, az nem lesz több, mint az igen csekély fizetésü lelkészek fizetésének bizonyos mérsékelt minimumig való följavítása, a minő nálunk kevés akad; hanem a terhen könnyítsenek úgy, hogy ketten-hárman tartsanak a gyülekezetek egy ekléziát, a midőn a mostani terhet tetemesen leszállíthatják, de fixírozhatják és arányosíthatják is. Ez a tanács adatott az üres egyhá-

zaknak is, melyek a fizetést le akarják szállítani, kimondván egyébkint, miszerint a régi díjlevél csonkítása meg nem engedhető s terheik könnyítésének a csoportosítás egyedüli eszköze.

Az egyházmegyei közgyűlés ily értelemben határozott, megtoldva határozatát azzal, hogy memorandumot terjeszt a konvent elé, azon kívül küldöttséget menteszt a kormányelnökhöz és a kultuszminiszterhez, hogy azoknak is átnyujtsa a memorandumot, a mely a tervezett államsegélyezés alkalmával a jelentésben kifejtett bajok, és ajánlott orvoslási módozatok figyelembevételét kéri.

Szilágyi beszéde után bizottságot küldtek ki, és ennek javaslatára a felekezetenélküliség terjedésének megállítására a következő rendszabályzatot hozták:

Azoktól, kik felekezetenélküliek lévén, egyházunkat megtagadták:

1. A szent szakramentumok: keresztség és Uracsora megtagadandó s ezek, mint a keresztség tanui sem szerepelhetnek.
2. A templomból ugyan ki nem tiltatnak, de csak mint vendégek, hol helyet találnak, előbbi helyükre való minden igény nélkül foglalhatnak helyet.
3. Halottjaik felett egyházi funkciót teljesíteni, vagy azokra harangoztatni, semmi árért sem szabad. (Azokra, kik más vallásban születtek s neveltettek, továbbra is harangoztatunk.)
4. A temetőbe csak külön kimutatott helyen temetkezhetnek.
5. Iskolás gyermekeik az iskola, és tanítófentartás egy gyermekre eső aránylagos összegét tartoznak az egyház pénztárába befizetni.

TÁRCA.

Uj zsidó állam: a Sionizmus.

Herzltól, a kiváló német írótól, a mult évben könyv jelent meg (Dr. Herzl Theodor: Der Judenstaat. Wien u. Leipzig. 1896) s ennek a révén ismét foglalkoznak a zsidó állam újlagos megalkotásának kérdésével, és ha most behatóbban teszik, mint régente, az kétségtelenül a könyv irodalmi jeles voltának a bizonyossága. Mert a gondolat nem új: a középkor költőinek számtalanszor adott ihletet és mikor Jeremiásként siratták a megdőlt zsidóországnak régi dalát a régi dicsőségről, az elragadtatás extázisaiban a viaszatlan jelenből átröppent lelkük a sejtett boldogabb jövő világába s ideális szeretettel nyugodott meg a halottaiból ujonnan föltámadt Izrael országának képén.

Az első, a ki Sion romjaiból való újjáépítésének kérdését fölvetette, s ezért szinte prófélaí lelkesedéssel és az ékesszólás izzó szavával közdött, Laharanne Ernő volt, a ki 1840-ben megjelent »La restitution de la nationalité juife« című munkájában így ír: Itt az idő, el Jordán partjaira! Nagy hivatás vár ott reátok. Három világrész élő összekötő utai lesztek. Vigyétek el a művelődés áldásait a még tapasztalatlan népek körébe, adjátok által nekik az európai tudomány eredményeit, melylyel gazdagon megrakodtatok. Legyetek közvetítők Európa és Ázsia között, nyissátok meg az utat, mely Indiába és Chinába vezet, ez ismeretlen államokba, melyeknek kaput kell nyitniok a művelődésnek.

Laharanne könyve költemény prózában. Gyakorlati javaslatot alig ad s ez az oka annak, hogy bámulókat tudott ugyan szerezni bőven, de hivei és követői alig akadtak. Herzl a modern ember társadalomtudományi és technikai készütségével lát a kérdés megoldásához, a telepítési politika eddig elért eredményeinek számbavételével bocsátja világgá tervezetét és latba veti az emberiség azon hatalmas vimányát, hogy szolgálatba tudja vetni a természeti erők jó részét. Ha kivándorlásra gondol, nem teszi azt a régi idők gyermekteg módján: előbb számot vet a zsidóság erejével és számával. A régi sionista törekvések olyaténképpen viszonylanak Herzl tervezetéhez, mint valamely csodaszép régi zenemű a mai operához.

Röpirata melankholikus előjátékkal kezdődik. Panaszodik, hogy a zsidóság mindenütt megkisérelte, hogy beolvadhasson, egyedül atyai vallását tartván meg, az őket környező népközösségbe: nem engedik. Hiába hűségesek, sőt némely helyt szertelen hazafiak; hasztalan adják áldozatul életüket és vérüket ugyanoly mértékben, mint polgártársaik; hasztalan igyekeznek öregbiteni hazájuk dicsőségét a művészetek és tudományok útján, gazdagságát a kereskedelem és forgalom közvetítésével. Szülőföldjeiken, a hol pedig már évszázadok óta laknak, idegenekül kürtölik ki őket; gyakran olyanok, a kiknek családfája még nem is volt abban az országban, a melynek a zsidóság már akkor megosztotta minden bűját, örömét. És mindennek ellenére,

kiált föl, jó hazafiak vagyunk, a miképpen a hugonották is azok voltak, a kiknek vándorbotot nyomtak a kezükbe. Hogyha békében hagynának bennünket! De ezt nem reméli, az antiszemitizmus járványát gyógyíthatatlannak minősíti s egyedüli radikális orvosságnak azt tartja, ha a zsidóság új államot alapít.

Herzl ezt, alapjában véve, végtelenül egyszerűnek tartja, hogy miképpen, az kitűnik munkája eszmemenetéből, mely a lehetőséghez képest szó szerint adva mindenütt a lényegesebb részt, dióhéjban a következő:

Adják meg a zsidóságnak a földfelület egy darabjára, mely igazságosan vet számot szükségletükkel, a szuverénitást; a többitől majd ők gondoskodnak. Ha ezt engedélyezik, a zsidó vagyonnak a keresztyénekhez való átvitelének oly művét ígéri, melynek sem terjedelemre, sem békességes voltára, nincs párja a világtörténelemben. A jólétnek új nagy időszaka venné kezdetét a mostanság antiszemita államokban, mert a keresztyén állampolgárok belső vándorlását indítaná meg a zsidóknak lassadán és tervszerűen kiürített helyeire: vagyis hasonlattal, régi házaikat átadják másoknak s építenek maguknak újat, szebbet.

E földadatok megvalósítására nagy pénzüsszeggel rendelkező részvénytársaság fog alakulni: a Jewish Company, mely gondoskodik egyszersmind az átvonuló zsidók vagyoni érdekeinek folyósításáról. A kivándorlás lassan fog történni és évtizedekig elhúzódhatik. Először a legszegényebbek vonulnak oda. Zsidó földműves és iparos akad bőven Oroszországban, Romániában, Magyarországon és a föld kerekéségén szétszórva mindenfelé. Ezek majd megművelik a földeket, előre megállapított tervszerint építenek utakat, hidakat, vasutakat, távirókat, szabályozzák a folyókat és építenek maguknak és hivatalnokaiknak otthonokat. Munkájuk majd forgalmat létesít, a forgalmat nyomon követik a vásárok, a vásárok pedig telepéseket vonzanak. Mert mindenki önkint jön, a saját költségére és saját veszélyére. A földbe fektetett munka emeli annak értékét. A zsidók mihamar meglátják, hogy eddigelé gyűlölt és megvetett vállalkozási kedvüknek új tartós tér nyílt meg. Az alantasabb gazdasági rétegeket követni fogják sorban a közvetlenül következők. A kiknek helyzete most kétségbeejtő, azok mennek legelőbb. Vezetni fogja őket a mostanában mindenütt üldözött zsidó középpértelmiség, melyben úgy is nagy a tultermelés.

Természetesen, lesz majd katonaság is, hogy az új állam békét biztosíthasson magának esetleges belső és külső ellenségei ellenében. A zsidók ügyének politikai vezetéséről ügyvivők fognak gondoskodni, hasonlatosak a rómaiak gestojaihoz. Az ilyen ügyvivő a rómaiaknál az idegen ügyek gondozója volt. Nincsen megbízatása, illetőleg nincsen emberi megbízatása. Megbízatását magasabb szükségyszerűségből nyeri. Az ügyvivőnek azonban mindenesetre a legnagyobb gondossággal kell cselekednie. A zsidóság ügyvivőjének a jogi kifejezés igaz értelmében kell »erkölcsi személynek« lennie. Az angol zsidók köréből fog kikerülni ez az erkölcsi személy, »Society of Jews« a neve, és tudományos és politikai szempontból mérlegeli az új zsidó állam érdekeit. Mert az olyan ország alapításának, a melyet Herzl gondol, modern, tudományos előfeltételei vannak. A society meg fogja szerezni a világ minden zsidó hitközségétől a zsidók statisztikájának kimerítő adatait, azután gondoskodik az új

ország, és természetes segédforrásainak kifürkészéséről, a kivándorlás és letelepülés egységes tervezetéről, a törvényhozás és közigazgatás előmunkálatairól. A zsidók, a kik az állameszmét elismerik, a society köré gyűlnek, és a társulat ilyenformán jogcímet nyer arra, hogy a kormányokkal a zsidóság nevében tárgyaljon és beszéljen.

Ha azután megindul a zsidó-kérdésnek megvitatása az egész föld kerekéségén, és a hatalmak hajlandóknak mutatkoznak, megadni a zsidóságnak valamely semleges területre a szuverenitást, akkor majd a society a kijelölt területek közül választani fog. Két országról lehet csak komolyan szó: Palesztináról és Argentináról. A society tárgyalásba fog bocsátkozni a mostani államfélésekkel, még pedig az európai hatalmak védnöksége alatt, ha ezek a terveket elfogadják. A mostani államféléseknek rengeteg előnyököt biztosíthatna az új állam, átvehetné az államadósság egy részét, közlekedési utakat építené, és még sok egyebet. Argentina, avagy Palesztina ajánlatosabb-e inkább? Elfogadják, a melyiket adják, és a mely mellett a zsidónép közvéleménye nyilatkozik. A society mindkettőt meg fogja állapítani. Argentina a földkerekségnek egyik természeti kincsekben leggazdagabb országa, óriási kiterjedésű, és csak gyéren lakott. Az argentinai köztársaságnak magának áll leginkább érdekében, hogy lemondjon egy darab földterületről.

Palesztina a zsidóság felejthetetlen történelmi hazája, ez a név már magában megkapó gyülekezési szózat. Ha a szultán átadná új hazának Palesztinát, a zsidóság kötelezné magát, hogy rendbe hozza Törökország pénzügyeit. A keresztyénység szent helyeinek exterritorializálására lehetne valami népjogi formát találni. A zsidók képeznék a diszörtséget a szent helyek körül, és életükkel felelnének a kötelezettség teljesítéséért. Ez a diszörködés a zsidókérdés megoldásának nagy jelképe lenne.

Herzl azokat is megnyugtatta, a kik vagyonukért és berendezett üzleteikért aggódnak. Példákat ad, hogyan likvidálnak, és ültetnek át üzleteket, hogyan növesztik meg a főüzleteket »odaát« fiókokkal, és miképpen helyettesítik lassadán a fióküzletekkel a főüzleteket.

Az államformát arisztokratikus köztársaságinak tervezi, bár megjegyzi, hogy hazájában meggyőződéses monarchista. De hát a zsidó történelem fonala sokkal hosszabb időn át volt megszakítva, mintsem hogy a pusztaság kísérlet is onnan kiindulni, a hol az megszakadt, nevetségessé ne válnék.

Állami nyelv nem lesz, mindenki megtartja saját nyelvét. A nyelv-föderalizmus lehetséges voltára végleges példa Svájc. Odaát is azok fogunk maradni, írja, a mik most vagyunk, a miképpen sohasem szűnünk meg, bánatosan szeretni szülőföldünket, a honnan kiszorítottak bennünket.

Herzl végre tiltakozik, hogy tervezetét utópiának minősítsék, s éles megkülönböztetést von az utópia, és létesíthető szervezet között. Az utópia lehet éles elmével összekombinált gépezet, melynél csak erő hiányzik, hogy mozgás létesüljön. A létesíthető szervezet ellenben meglévő, és fölsimert erőn alapul. A vállalkozás tehát, abban a formában, a hogy ő kontemplálja, szerinte, egyáltalán nem reménytelen, mert bár valószínű ugyan, hogy kezdetben csak a legszegényebbek fognak áttelepedni, de mindennek fölött ezekre van szükség, hisz, különösen a deszperádók válnak be hódítóknak. De népünk lelkesedése nélkül, így fejezi be munkáját, mit sem tehetünk. A gondolatnak szárnyra kell kel-

nie, és be kell roppennie még a legnyomorúságosabb kunyhóba is, a hol a mi vérünkéből való vér él. Föl fognak ébredni tompa merengéseikből. Mert egész életük új tartalmat nyer. Gondoljon mindenki csak önmagára, és a mozgalom hatalmassá válik. És milyen dicsőség vár az ügy önzetlen harcosaira!

A sionizmus tehát, mint Laharanne és Herzl könyvéből, meg a többiekéből, melyek közben megjelentek, nyilván kitűnik, nem vallási, hanem nemzeti mozgalom. A zsidóság hiszi ugyan, hogy »zászlót emelvén, egybegyűjtse (Isten) az elszéledt izraelitákat, és Judának ide, és oda szakadozott tagjait egybekeresse a földnek négy szegleteiről«, (Ezsaiás XI. 8.) de vallási szempontból elítéli minden oly mozgalmat, mely azt, a mi az isteni gondviselés kinyilatkoztatott célja, földi eszközökkel kívánja siettetni.

A sionisták a vallást nem is tekintik mozgalomuk elválaszthatatlan alkotó részének, Angolországban van számtalan keresztyén sionista, és csak annyiban tulajdonítanak neki jelentőséget, a mennyiben szerintük a zsidóságot, mint nemzetet, a vallás kapcsa tartja jórészt egyben.

A sionizmusnak gyakorlati jelentősége aligha van. Megmarad az álomnak, szép költői álomnak, az idők végételenéig. De magas erkölcsi értéke eltagadhatatlan. Kísérlet ez azokban az államokban, a hol a hosszas elnyomatásban már a zsidóság is szinte hinni kezdte, hogy szolgálás a rendeltetése, a rabszolga-szellem megtörésére; ez a mozgalom öntudatra keltette a szív mélyén nyugvó ősi szabadságérzetet, és a midőn önerejükre utalta azokat, a kik eddigelő mindent csak egy magasabb hatalomtól vártak, megmutatta az igaz forrást, melyből a valódi üdv fakad. (P e s t i H í r l a p.)

Különfélék.

= **Az anyaszentegyház veteményes kertjei,** az iskolák, a napokban megnépesedtek az egész országban, a népiskoláktól elkezdve, az egyetemig. Lelki gyönyörrel szemléljük nem csak azt a sok egészséges, piros arcú növényt, hanem azt a tolongást, mely valósággal ostromolta a nevelő-intézeteket. Mekkora változás a nem is nagyon régen elmúlt időktől a máig! Hová fejlődött a nevelés, az oktatás ügye, és milyen általánossá lett a meggyőződés, hogy a művelődésnek legalább elemeit mindenkinek meg kell szereznie, ha eleget akar tenni annak az elhivatásnak, melyre elkötelezi a mai világrend. És sajnálattal kell látnunk, hogy az általánosan érzett szükségnek ma holnap nem tudunk eleget tenni, holott még Kolozsvárt is, hol három gimnázium és annyi szakiskola nyitotta meg kapuit, nem volt képes, befogadni a tanulni vágyók nagy seregét, és igen sokan voltak kénytelenek, csalódott reményekkel hagyni el a mi kis Áthenénket. Az a sok száz meg száz, ki elhelyezést nyert, már meg is kezdte a legnemesebb munkát, megszerezni a lélek derűjét azoktól a férfi- és nőtanároktól, kik, hisszük, és reméljük, valódi hivatással és gyönyörrel munkálkodnak azon a pályán, mely nekik is megtiszteltetés, büszkeség és érdem. Istennek áldása koronázza a beállott iskolai esztendőt, melynek jó eredményéhez százaknak, ezereknek reménye, óhajta, tán egész életének szerencséje van kapcsolva.

= **Utopia-ország!** Körül-belül nyolc-tízmillióra tesz az egész föld kerekességén ma élő zsidók számát, szétszórva az északi polustól a délig. Kétezer esztendeje, hogy bujdosnak, mint a pásztortalannak nyáj. Üldözés, szenvedés, annyi megpróbáltatás sok könnyűjökbe került, de az eszes, szívós faj ki nem irtatható: van, él ma is. Most egy merész gondolat foglalkoztat közülök egy pár száz embert: megszerezni a török szultántól Palesztinát, felépíteni Jeruzsálemet, a Sionon a templomot, összegyűjteni a zsidókat,

és megteremteni az új zsidóországot. »Gondolj merészet és nagyot«. Nő hát, ők gondoltak. Kigondolták Utopia-országot. Bármennyire fanatizálható legyen is valaki, de olyan fanatikus bolond nem fog akadni az élő világban, a ki elhinni hajlandó lenne, hogy ez a gondolat valaha megvalósítható lehessen. Ezer és egy oka van ennek, melyek közül a leggyöngébb is halomra dönti az agyvelőnek ezt a tüzijátékát. Am, azért érdemes elolvasni mai tárcánk közleményét, mely e dologra vonatkozik.

= **Márkosfalvi egyházunkban,** a kézdi egyházmegyében, templomszentelés lesz folyó hó 12-én. Az ünnepélyes szertartáson tényleg közreműködnek Zoltáni Elek, esperes, Bodor Géza, jegyző, Szabó Géza, közügyigazgató, Kiss József és a helybeli pap, Kelemen Győző. Este az orgona-alap javára hangversenyt rendeznek. Legyen istennek áldása az elvégzett, és elvégzendő magasztos munkán.

= **Gyakorlati Szőlőművelés és Borkezelés** címen Vaday József, nagyváradai községi tanító, 102 oldalra terjedő könyvbe foglalta össze azon gyakorlati ismereteket, melyekre az amerikai szőlőültetésnél szükség van. A könyv népies nyelven, tömör egyszerűséggel van megírva s mindazon anyagot magában foglalja, melyet a m. kir. földművelésügyi miniszter által rendezett szőlőszeti tanfolyamon előadtak. Kiválóan ajánlható tehát azon tanítóknak, a kik ilyen tanfolyamon személyesen részt nem vehettek, ugyancsak kertészeknek, vincelléreknek és a földművelés osztály értelmesebb tagjainak, a kik e kitűnő munkában gyakorlati utasításokat találnak a szőlőművelés minden ágára nézve. Megrendelhető, 60 kr. postautalványon való beküldése mellett, a szerzőnél, Nagyváradon.

= **A Néptanítók Zsebnaptára** az 1897—98. tanévre, melyet Ember János fő- és székvárosi s-tanfelügyelő szerkeszt, éppen most jelent meg. Az ügyesen szerkesztett naptár az idén is a szokott alakban és kiállításban került a könyvpiacra. A naptári részen, és a tanügyi címtáron kívül, ez idén is csupa oly közleményeket foglal magában, a melyek a tanítóval és iskolával szoros kapcsolatban vannak. Ember János naptára a tanítóknak nélkülözhetetlen tanácsadója lett. Szép és ügyes kiállítása dacára az ára csak 50 kr. Postai küldéssel 55 kr. Megjelent, és kapható Lévai Mór kiadóhivatalában, Budapesten, IV. Egyetem utca 1. sz. és Ungvárt.

Hivatalos rész.

892—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben, a szilágy-szolnoki egyházmegyébe kebeleztetett szilágy-sámsásoni ev. ref. orgonista-kántortanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel; 400 frt. készpénz az egyház pénztárából; 16 frt. papénz, két boglyás kaszáló, egy hold 270 négyszögöl szántó. Stóla. Tandij: első osztályosoktól nyolc kr. második osztályosoktól tizenhat krajcár, felsőbb osztályosoktól harminckét krajcár. Minden tanulótól egy csirke, vagy annak ára.

Pályázati határidő: szept. 25. Oklevéllel is fölszerelt kérvények nt. Viski Pál, esperes urhoz küldendők, Zoványra.

Kolozsvártt, 1897. szept. 5. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

893—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztetett szoboki kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, az egyházközségtől évenyegyedenként előre fizetve 300 frt. Államsegély 100 frt. Kert-illetmény 25 frt. A nyári menedékház vezetéséért 25 frt. Összes fizetés tehát 450 frt. és a stóla.

Pályázati határidő: szept. 25. Folyamodványok nt. Deési Gyula afiához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1897. szept. 5. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Szeptember 16.

37. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTOKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A pszicholog.

(Folytatás.)

Az ember fia teljes mértékben birja a menyország kincseit, ő felül emelkedett a földi véges dolgokon, benne megvalósult a tiszta eszményi erkölcsiség, ő eljutott az istenhez hasonló tökéletességre; ő, a fiu és az atya a tökéletességben egygyé lettek; ő, ki ismeri isten akaratját, vezet az embert és emberiséget a tökéletességre; rajta kívül másban nincs üdvösség, ő a feltámadás és élet, és így tovább.

Ime, az evangéliumi szegények gazdagsága, mely a szerint nő, szaporodik, a mily mértékben azt másokkal megosszák, mentől többen osztozkodnak azon, annál gazdagabbak lesznek az egyesek, annál képesebbek lesznek arra, hogy egymással oly viszonyba lépjenek, a társadalmi együttélést úgy rendezzék be, melyben az egyes ember mindenkiben önmagával egyenjogu alanyt szemléljen, mindenkit úgy szeressen, becsüljen, mint önmagát. És ha a keresztyén társadalom kétezer éves multjának mélységeiben buvárkodol: meg fogsz győződni arról, hogy azoknak a szegény gazdagoknak vallás-erkölcsi tudatában gyökerező tekintély és hatalom azon legyőzhetetlen erő, mely a földi iszap fertőjéből, ha bár lassan, de biztosan vezet az embert a tökéletesség magaslata felé; az emberiség alkotásaiban, rombolsaiban kérlelhetetlen ítélő bíró és vezető.

Mind ezekből, szakítám félbe a beszélgetést, megértettem, hogy a keresztyénség elévülhetetlen magvát, ha úgy tetszik, lényegét, azon sovárgó, epedő kedélyhangulat fejezi ki, mely a földi ellentétek nyomasztó hatása alatt a menyország birtokának tudatában és csupán csak ebben érzi magát gazdagnak; megértettem, hogy ezen vallás-erkölcsi tudat az alapja a társadalmi együttélésnek is, mert csak azon társadalom prosperálhat, melynek minden egyes tagja e gazdagság

birtokában a többit magával egyenlő jogu és rangu személynek tekinti, kik mindnyájan ugyanazon erkölcsi törvények alatt állanak, ugyanazon célra törekednek; a mi egyiknek jó, az jó a másoknak is; a mi az egyiknek fáj, fáj a másoknak is; a mi az egyiknek öröm, ugyanaz a másoknak is; a mi egyiknek bánat, bánat az a másoknak is, stb. stb. mert mindenkinek ugyanazon közös keresztyén tudatuk van, mindnyájan ugyanazon gazdagság birtokában vannak, mely mentől többek közt oszlik meg, annál fokozottabb mértékben gyarapodik. Megértettem azt is, hogy a patronus és pap kedélyhangulata, ugyanazon földi ellentétek nyomasztó hatása alatt, a sérelem, a miatt, hogy egyiknek az van, a mi a másoknak nincs; a földi gazdagság utáni epekedés a nyomorult szegénység kifejezése, úgy, hogy ők gazdag szegények az evangéliumi szegény gazdagokkal szemben; azt meg magamról tudom, hogy a földi vagyont a felosztás apasztja, az az utáni sovárgást fokozza, s a gazdag koldusok számát szaporítja. Ezeket s még sok egyebet megértettem: de a papnak azt a tiltakozását, »hogy soha meg nem engedi, hogy teoriáját a keresztyénség szelleme, az irás, a protestáns elvek szempontjából gáncs érhesse«, ezt, mondom, nem értem.

Megengedem, mosolyog pszicholog barátom, hiszen, minden szemfényvesztés és bűvészet értelmetlen azok előtt, kik azzal nem foglalkoznak. Hogy a bífstikk kitünő eledel, azt mindenki tudja, és a bűvész, ki egy fokhagymát bífstikké változtat, azt annak rendje és módja szerint megeszi, s azután gyomrából egy verébfiokát varázsol elő: teljes jogosultsággal tiltakozhatik az ellen, hogy az ő ügyességét a bífstikk tápláló ereje szempontjából gáncsolni lehessen.

Hasonló ehhez az arany-borjun alapuló tekintély-hatalom elmélet, mely az egyházi élet nagy és merész átalakítását keresztyén egyház-

nak mutatja be: ebben áll a szemfényvesztés. Megkísértem ezt igazolni.

Azok a szegények, kiket Jézus boldogoknak nevez, azok az alázatosok, kik azt az ígéretet vették, hogy örökség szerint birják a földet, vallás-erkölcsi tudatuk gazdagságával belépnek koruk erjedő állapotban levő, óriási szellemi mozgalmak által felkorbácsolt folyamába, melynek szabálytalanul kavargó örvényei, egymásra toluló, csapkodó hullámai érthetően beszélnek nekünk is. Az emberi szellem akkor éppen úgy, mint ma, ismerni, magyarázni, érteni akarta a világot, irányt törekedett szabni az emberi cselekedeteknek, rendezni a társadalmat, államot. Több vélemény, irányzat, párt volt a zsidók között, melyek egymástól különböző szempontból magyarázták a törvényt, ugyanannyi célra törekedve, mindenik magának követelve az igazságot. Nem volt különben a pogány világban. Itt is a világot, az embert, a társadalmat akarták megismerni, megmagyarázni s a szerint rendezni az életet. Itt is nagyon sok vélemény, párt, heves küzdelem volt, mert mindenik magának követelte az igazságot, éppen, mint napjainkban. A mit Herakleitos mondott, azt ismételte Hegel; Arisztotelest nem szárnyalták túl a mai racionálisták és az ideálisták önmagukban Plátóra ismerhetnek. A szellem a törvény magyarázatában, az ismeret bizonytalanságának tudatában kifáradva, kétségbeesve, az alexandriai filozófiában keresett megnyugvást, kielégítést; a mit keresett, nem találta meg, de a sok pártok közt fölemeli a montanizmust és gnoszticizmust. A szellemi, társadalmi, állami életben, az ember lelki és kedélyi hangulatában ugyanazon jelenségek, ellentétek, követelések, mint ma; akkor is egyik párt úgy, mint a másik, magát tekintette az igazság letéteményesének, egyik, mint a másik uralomra törekedett, egyik, mint a másik birni akarta a földet, s egyik, mint a másik itt hagyta az utána következőnek.

Azok a szegény gazdagok is birni akarták a földet, mert örökség szerint nekik volt ígérve, nem azon jogi alapon, mint mások birták, hanem vallás-erkölcsi tudatuk alapján. Ez új, addig ismeretlen követelés az ellentéteknek új, addig ismeretlen nemeivel hozta összeütközésbe; a törvény és irások magyarázata, alkalmazása miatt pártokra szakadtak egymás között; a zsidó és pogány keresztyénség, mint kiengesztelhetetlen ellenfelek állottak egymással szemben; a monta-

nizmus és gnoszticizmus beolvasztással fenyegetik a keresztyénséget, mely a zsidóság kebelében lépett föl; a zsidó-keresztyénség az ő pártikulárizmusával egyáltalán képtelen volt a fejlődésre; a pogány-keresztyének meg éppen nem tudták felfogni az apostolok lelkében megalkott vallás-erkölcsi viszonyoknak helyes és életképes viszonyát, mely csak az ó-testamentumból volt megérthető. A keresztyén tudatnak egyesítő pontot kellett tehát keresni, mely egy részt minden rokont és összhangzót összefogjon, másrészt pedig minden idegen és ekszcentrikus irányt kellően korlátozzon. Ezt az egyesítő pontot megtalálta az egyetemes egyház eszméjében.

E szerint, ha jól megértettelek, vetettem közbe, lélektani és szociológiai törvények alapján az egyetemes egyház eszméje a koronként nyilatkozó szellem, gyakorlati élet, világnézet, műveltség, stb. stb. bonyolult, határozatlan, zavaros vegyülékéből, mely befolyásolja az embert, mert annak hatása alatt áll a keresztyén vallásos tudattal megegyező elemek egysége. Ebből folyólag, az egyház feladata, eszméjéből kifolyólag, az, hogy az ember szellemi, értelmi, erkölcsi, esztetikai életnyilatkozataiból, a tudományok, fölfedezések eredményeiből, hatásaiból válogassa ki, dolgozza fel s tegye a gyakorlati élet szabályaivá azon elemeket, melyek a keresztyén tudattal egyeznek, azt szélesítik, gazdagítják, ellenben zárja ki azokat és vesse el, melyek ellenkezők, vagy éppen megbotránkoztatók.

Ezt akartam mondani, válaszolt barátom. Az egyetemes egyház eszméje tehát a keresztyénség fejlődésében felmerült különböző ellentétek egysége, mely hivatva volt, jogot is tartott arra, gyakorolta is, hogy a törvényt, az irásokat, apostolokat értelmezze, magyarázza, az egyetemes keresztyén tudatnak kifejezője legyen, a cselekedeteket bíráló alá vegye, azokat szabályozza, mert önmagát tartotta az igazság letéteményesének. Ezt a meggyőződést gyönyörűen szimbolizálja a pünkösztí jelenet, mely a keresztyén tudat általánosításait nem a felmerült ellentétek elvonásaiból származtatja, hanem lángnyelvek alakjában közlött isteni ajándéknak tekinti. A keresztyén tudatnak, a meggyőződésnek, az igazsághoz való határtalan ragaszkodásnak bizonyossága az, hogy azok a szegény gazdagok a szentlélek ajándékaira hivatkoztak. Mert a keresztyénség körén belől hatalmas pártok, szekták voltak, ezek között legtekintélyesebbek a montánisták

és gnosztikusok, kik magok is az írást, a törvényt és az apostolokat fogadták el alapul, azokat magyarázták, értelmezték s maguknak követelték az igazságot. Ezek a pártok épp oly nyomatékos okokat és ellenokokat találtak állításaik bizonyítására, mint a magát egyetemesnek tudó egyház. Egyenlő talajon, egyenlő fegyverekkel, de különböző keresztyén tudattal küzdöttek, minek az az üdvös eredménye lett, hogy ha valamely vélemény az egyház eszméjében kifejezett keresztyén igazsággal megegyezett, azt sajátjának ismerte el.

Tertulián, az egyház kitartó bajnoka, belátván a küzdelem sikertelenségét, melyet az írás alapján folytattak, először mondotta ki: »ergo non ad scripturas provocandum est«; nem kell az írásokra hivatkozni, távozni kell azon harctérről, melyen kétes a győzelem. Fölvette tehát azt a kérdést: melyik az igaz egyház? Mi, avagy ti? A melyik igaznak bizonyul, az az egyetemes egyház, az a keresztyén igazság letéteményese.

E ponton lépik a tradíció tekintélye az írás felé, ebből nőtt ki a hierarkhia hatalmas fája, melynek törzse a püspökség. Az eszmemenet im ez: a keresztyén igazság első hirdetője Krisztus; utána az apostolok, kiket kibocsátott, hogy hirdessék, a mit nekik kijelentett. Hogy mit hirdettek az apostolok, vagy hogy mit jelentett ki nekik a Krisztus, azt csak azon gyülekezetektől lehet megtudni, melyeket az apostolok részint élőszóval, részint leveleik által alapítottak. Ha ez így van, akkor kétségtelen, hogy az a tiszta keresztyén igazság, mi az ő apostoli egyházak hitével megegyezik, a többi hazugság, ámitás, tévelygés, tehát elvetendő. A keresztyén igazságot e szerint nem az írásokból, hanem az apostoli tradícióból lehet megismerni. Így nemcsak a gyülekezetek apostoli eredetének kimutatása vált szükségessé, hanem annak is feltüntetése, hogy az apostolokról kikre szállott az ige hirdetés, vajjon az ők utódaik is az igazság birtokában vannak e? A katolikus egyház vállalkozott arra, hogy a szakadatlan szukcessziót kimutassa az egymásután következő személyekben, kik az apostolok által hagyományozott tant ugyanazon tisztaságban őrizték meg, mint a hogy voltak. Az apostolok utócai, szerinte, a püspökök, mint ilyenek, az apostoli hagyomány örökösei, a keresztyén igazság letéteményesei.

Ez a keresztyénség rendes fejlődési menetének megfordítása, ellentétes irányba terelése. Kezdet-

ben a boldog szegények együttes keresztyén tudatának, a gyülekezet megnyilatkozása, élete, be rendezése által volt az igazság birtokában; a tagok választották az előljárókat, presbitereket, diákonokat, a hol a gyülekezet volt, ott, csak is ott voltak gyülekezeti előljárók, presbiterek, diákonok. A tradíció elmélet azt megváltoztatta, a püspököt helyezte az igazság birtokába, mert a püspökök az egymás után következés megszokás nélküli menetében az apostoloktól a maga eredeti tisztaságában vették az igazságot, ezek közvetlen Krisztustól, Krisztus az atyától.

Itt már a protestáns és pápista elv állanak egymással éles ellentétben. Protestáns felfogás szerint, ugyanis, az egyetemes egyház a keresztyén igazság letéteményese. Az egyetemes egyház egyetemes keresztyén tudata választja ki, dolgozza fel s veszi át a korszellem, miveltség, tudomány, szokás, stb. stb. által rendezetlenül, bonyolodottan összevegyített elemek közül azokat, melyek a keresztyén tudattal rokonok, azt tartalmilag s minőségileg gyarapítják s a mit ilyenek ismert el és sajátjává tett, azt keresztyén igazságnak deklarálja. Pápista állásponton ezt egyedül és kizárólag a püspök teljesíti, ő a keresztyén igazság; a gyülekezet birka-nyáj, melyet a püspök az igazság ezen beleöntött italával táplál. A protestáns püspök ellenben a gyülekezettel együtt fürdik, hogy úgy szóljak, az egyetemes egyház keresztyén tudatának tisztító fürdőjében, hogy ama pogány gazdagok szubjektív vallás-erkölcsi tudatát, az érzület tisztaságát, az ember istenhez való viszonyát, az igaz bünbánatot, a kegyelem és örökélet bizonyosságát mindig kifogástalan, szeplőtlen állapotjában megtarthassa, gondosan lemoshassa azt a szennyet, piszkot, mit a világi érdekek bőségesen szolgáltatnak; hogy összeségükben és egyenkint legyenek, miként Krisztus mondotta, a világ savai, melynek izetlenné válni, soha sem szabad, mert különben nem lesz meg bennük az emberiséget (világot) összetartó és a romlástól megmentő erő; legyenek a világ világossága, melyet nem kell véka alá rejteni, hadd világítson mindenkinek, hogy az emberek lássák az ő jó cselekedeteiket és dicsőítsék a mennyei atyát. A két elv, a protestáns és pápista két különböző irányban halad ugyan: de mindkettő az egyetemes egyház eszméjéből indul ki, egyik, mint a másik egyformán keresztyén eredetű. (Vége következik.)

A vallásos nevelésről, és a Szeretetház.

E sorok megírására késztet a magyarországi papoknak gyakran hallott dicsekvése, hogy »mi soha sem vagyunk képesek, oly kitűnő papokat nevelni, mint ők, a mit az is bizonyít, hogy a míg az ő theologusaikat nagy számmal bevásztják az erdélyi egyházkerületbe, mitőlünk a legnagyobb ritkaság, ha egy-kettő hozzájuk kikerül.«

Ha lenne ez állításból valami kicsi igaz, ezt nem a tehetség, vagy rossz tanítási módszer rovására írom, (ez úgy is egy mindenütt), hanem, ha van belőle valami igaz, úgy ezt a vallásos nevelés, a vallásos gondolkodás hiányának tartom.

Ott is megy gyenge, meg jól tanuló a papi pályára, mint minálunk; tanulnak itt is olyan eredményre (ha nem többel), mint ott, csak hogy a mi az életben való működést irányítja, több vallásos érzületet visznek magukkal az iskolába a szülői háztól. Ezt a vallásos érzületet lenne egyik főfeladata az iskoláknak fejleszteni; t. i. hogy a szülői ház első nevelését közvetlenül kövesse és folytassa s az anya által a gyermeki szívbe oltott vallásosságot tovább ápolja.

Már pedig szomorú való, hogy a gyermek mindjárt a gimnázium első osztályától kezdve (főleg, ha kényszerítették a szülői házat elhagyni), annyi mindenféle káros befolyásnak van kitéve, hogy fölkerülve a hatodik-hetedik osztályba, nem csak nincsenek megóva a bűn fuvalmától, hanem ellenkezőleg, annak fagyos szele lelküket átjárta s lehordta róla az édes anya által reárvont vallásos zománcot.

Felelhetné valaki erre, hogy így volt ez régen is, és nem csak minálunk, hanem külföldön is épp ez a szomorú állapot van.

Mindkét ellenvetésre határozott nem-mel felelhetek.

Régebben nem így volt, mert először apáink sokkal több vallásos hitet vittek magukkal hazulról az iskolába, mint mi; a kollégiumban pedig erős hitű és meggyőződésű, theológiát végzett, igazi kálvinista tanárok kezébe volt letéve az ifjuság nevelése s az ő egész működésüket egy tiszta vallásos irány hatotta át. Ez a vallásos nevelés eredményezte azt, hogy ismeretlen volt az az óriási erkölcsi elzüllöttség, a mik most a napi renden levő sikkasztásokban, szédelgésekben, vesztegetésekben, házasság-törésekben, stb. nyilvánulnak.

Hogy milyen vallásos volt a régi nevelés, nem hivatkozom másokra, hogy legfelül kezdjem, mint régi főurainkra. Bethlen Gábor, fejedelem, a ki huszadszor olvassa át a bibliát, Kemény János, ki a tatár-fogságban vallásos verseket ír, Lorántffy Zsuzsánna, a ki esténként együtt fon leány-cselédjével s őket az erkölcsös életre oktatja, a Rákócyak, stb.

Vagy, hogy az alantas sorsuakból is hozunk fel példát, az én szegény boldog emlékezetű nagyanyám, ki lefekvés előtt öt gyermekével egy-egy zsoltárt énekeltetett, vasárnapokint pedig sorban kellett nekik a biblia egy-egy részét felolvasniok.

Rég elmúlt szép idők! Vajjon, divatban vannak-e ezek még valahol?

És most térjünk a második ellenvetésre, hogy a külföldön is hasonló állapotok vannak.

A kik papjaink közül külföldön jártak, azok sokat beszélnek arról a nagy szabadságról, a mit a theologusok ott élveznek.

Felhozzák, hogy pl. Németországban a papnövendékek semmiféle erkölcsi felügyelet alatt nem állanak, még a katolikusok sem. A papjelölt egyetemi kurzust tartozik végezni. Ez idő alatt úgy a prot. mint a kath. papnövendék még külsőleg sem különböztethető meg a többi egyetemi hallgatóktól. Viselik a különböző Burschenschaftok egyenruháit (a kath. is), nagy kutyákkal járnak, Kneippolnak (éppen úgy, mint a volt enyedi theologusok).

Csak hogy, és most jön az óriási különbség, ezekből a Burschenschaftok minden izgalmait átélte ifjabból mégis derék papok lesznek.

Miért? Azért, először, mert ezen ifjak már a szülői háztól mély vallásos érzésekkel elteleve, jönnek az iskola falai közé; másodsor, mert magának a német jellemnek alapvonása a bölcsekedés és a mély vallásos érzelem.

Hogy pedig az a szabad tanítási módszer, ha talán némelyek követendő példának akarnák azt fölláttani, mennyire rossz, mutatja azt e század első része, mely telve van a német papok erkölcsi alásülyedtségének fölmutatásával.

Ha a mostani papság, úgy a prot. mint a kath. erkölcsi színvonala oly magasra emelkedett, okát ennek nem a tanrendszer megváltozásában, mely ugyanaz volt 1801-ben is, mint 1896-ban, hanem a lefolyt kultur-harcok földidézésében keressük.

Ha valami jót az ellenségénél is találunk, miért ne vennők azt át s miért ne használók?

Hiszen, a katolikusok mi tőlünk tanulták, hogy valakit megtartani vallásos hitében, leginkább két dolog által lehet. Az egyik, a kis kortól kezdődő vallásos, felekezeties nevelés, a másik, hogy nem csak hitcikkelyek, hanem ének által adjuk át az illetőknek vallásunk főbb eszméit.

Mit tesznek a katolikusok? Ők, a tridenti zsinat 23-ik ülésének határozata folytán, a következőképpen irányítják a papnevelést:

»Minden püspök, megyéje területén, állítson szemináriumot. (Ez lenne a mi »Szeretetházunk.«) Ebbe vegyen föl zsenge kora gyermekeket, a kik a templom közelében, papok felügyelete alatt, tehát a vallásosság légkörében éljék az ifjuság napjait. A világnak káros behatásától elzárva, szívják magukba a mély vallásosságot, a mely az ifju kornak könnyen felburjánzó könnyelműségét zabolázza, és az ifjunak szívébe beültesse az erénynek, jónak, nemesnek szeretetét.«

Ez a szemináriumi rendszer van a katolikusoknál Franciaországban, Olaszországban és Ausztria-Magyarországban. És valóban, azt látjuk, hogy ez országokból kerülnek ki prot. vallásunknak legerősebb, legképzettebb és legfanatikusabb megtámadói. Miért? Mert kicsiny koruktól kezdve, ez illető vallás szellemében növeltettek.

Ez volt minékünk is, kálvinistáknak legfőbb erőségünk a katolicizmussal szemben, hogy hithű, és buzgó embereket tudtunk nevelni anyaszentegyházunknak, jól meg tessék érteni, korán kezdődő vallásos nevelés által.

Csakhog, fájdalom, mióta a gimnáziumban a válás-erkölcsi nevelés oly alacsony fokra süllyedt, hogy e miatt e becses lap hasábjain egész megszokott dolog az e miatt való zúgolódás, sőt, hogy ne én magam ítéljek, hanem a vallástalan nevelés eredményét Nagy Károly, theol. tanár szavaival adjam elő: »Hiveink minden rétegében sajnálatosan nyilatkozik a hideg közöny, templomi és egyházi közéletünkben a részvétlenség. A válásos hitbuzgóság megszűnésének főoka a vallás-tanításnak, a vallásos nevelésnek hiányában van.« (Prot. Közl. 48. sz. 894. l. »Beszámolás, Fölvívás.«)

Milyen szép képet nyit meg a főt. püspök ur, ki azt írja a Szeretetház tervezetében, hogy ezentúl nevelni is fogja a papokat, tanárokat. Ugyanis, a Szeretetház a papok hátramaradt fiait hat éves koruktól fogadja kebelébe s gondolzza mindaddig, a míg elemi s gimn. tanulmányait végzik. A kik közülök papi pályára lépnek, gondoskodik ellátásukról s ezáltal az egymás nyomába lépő papi generációról.

Ennél szebb tettet a kálvinizmus megtartására s tovább terjesztésére sem a mult, sem a jelen században nem vittek véghez.

És most térjünk át a második tételre, t. i. hogy a magyarországi papok képzetebbek s inkább papok, mint az erdélyiek.

Van két hatalmas előnyük a magyarországiaknak. Az egyik, a mi egész cikkemen átvonul, hogy több válásos érzést visznek magukkal az iskolába, s ennek megőrzésére is több gondot fordítanak a tanárok, mint nálunk. A másik: jobban dotált ekkleziák mellett, nagyobb kedvük s több buzgóságuk van, mint nekünk, a kiknek küzdeni kell a mindennapi kenyérért, mert szegények vagyunk papi hivatásunk igazi teljesítésére.

Egy ízben nagyon felkapott mondás volt az enyedi theologusok között ez a »szálló ige«: »lélek-lélek, de miből élek!« Tőlünk aztán átvették a szegény mesterek, a kikre akkor jobban is illett. Mi akkor büszkeségből, hogy ők is használni merészelték, elhagytuk.

Most ők aránylag jobb sorsban vannak, mint mi, ismét csak reánk maradt »lélek-lélek, de miből élek!«

Sokszor eszembe jut a nagy Napoleonnak egy tette, a mely által szerencsétlen országának forradalmak, erkölcstelenségek árvize által semmivé tett nyugalmit ismét megszerezte. A mikor azt mondta: »a világon a legnagyobb hatalom a papok kezében van; ő tőlük függ a békeség, vagy háboru. Adjunk minden papnak tisztességes megélhetési módot, és bizonyára bennök az államnak legerősebb támaszait fogjuk nyerni.« (D. Haussonville III. p. 438.) A mint hogy úgy is lett.

Vajjon, ha az 1848-ik évben hozott törvénycikk végre lett volna hajtva: lennének-e most »hecc-káplánok«, vagy a pánszláv, dákoromán papok zavarták volna-e hazánk békeségét?

Igazgatói megnyitó beszéd

(a kolozsvári ev. ref. kollegiumban, 1897. szept. 6-án.)

(Vége.)

A jól nevelő szülőnek folytonos összeköttetésben kell lenni az iskolával, s elősegíteni céljaiban. De az

ismét képtelenség, a mi nem egyszer fordult már elő, hogy a szülők az iskolától gyermekeik megbüntetését kérik, mert otthon nem bírnak velök. Rég eltelt már az az idő, mikor az iskolának a testi fenyítésben több büntető eszköz állott rendelkezésére, mint a szülőnek. Ma az iskola csak erkölcsi eszközökkel büntet, s ha szigorubb eljárásra van szükség, a családra kell bízni. A szülők erkölcsi és anyagi eszközökkel rendelkeznek eltvelyedett fiok jobb utra térítésében, sőt ha minden más eszköz sikertelen volna, a testi fenyítés is rendelkezésükre áll. Az iskolának azért is ovatosnak kell lenni, mert a rendelkezésére álló fenyítési módok egy része a szülőket is sujtja, mint egyes hibáknál a javadalom-elvonás, ismételt kihágásoknál a tanulók eltanácsolása, vagy kizárása.

Az elmondottak jelzik, minő nehézségekkel kell küzdeni a tanárnak az iskolai nevelésben, s itt egyszerűsmind látszik, hogy milyen fontos hivatásuk van az iskolai felügyelőknak, a régi magán-tanítóknak. A korrepeticio fölött napirendre térhetünk. Sok évi tapasztalat bizonyítja, hogy a magán-tanítói ismétlő tanításnak több a kára, mint a haszna. A felügyelő legyen az, a mit a név kifejez. Megvan a hivatása a tanulás ellenőrzése, a tanuló idejének beosztása körül is, de legfontosabb kötelessége, a nevelői szerep. Folytonosan tájékozottnak kell lennie, hogy növendékének mi a tanulni valója, hogy osztja be idejét, mennyi időt fordíthat játéokra, sétára, melyik tantárgynak melyik részéből van elmaradva, hogy utasíthassa, figyelmeztethesse növendékét, de az iskolában tanultak ismétlő magyarázásába ne bocsátkozzék, mert úgy, és azt nem mondhatja, mint a tanár, egyebet, és máskint magyarázni pedig, többet árt, mint használhat.

De legyen felügyelő, legyen nevelő, vegye észre növendéke apró ferdeségeit, hanyagságát, gondatlanságát, és semmi mulasztást észrevétel nélkül ne hagyjon. A felügyelőnek közvetlenül kell a szülőt helyettesítenie, együtt érezni, gondolkozni a felügyeletére bizott növendékekkel. A csüggedőt bátorítsa, a roskadozót támogassa, a gyöngéledőt ápolja. Gyakran érintkezze a növendék szülőivel, tanáraival. Emelje ki az érdemet, ne feledkezzék meg a hiányokról. A rosztat irtsa ki, ha lehet, gyöngédséggel, ha kell, büntetéssel. A büntetésekben rendelkezésére állanak a szeretet összes eszközei, mindaz, a mivel növendéke lelkére hathat. De durvaság, tettelegeség, gyöngédtelenség nem vezetne a növendék javítására, legfeljebb csak elidegenítené felügyelőjétől.

Még egy szót intézek hozzátok, kedves ifjak, szeretett tanítványaink. Eltávozva a szülei házból, e kollégium falai között otthonra találtok. Tekintsétek magatokat családtagoknak, tanulótársaitokban testvéreiteket szeressétek. Legyetek őszinte bizalommal a felebbvalók iránt s legyetek abban a meggyőződésben, hogy ők csak javatokat akarják, s a szigorúsággal is csak arra törekszenek, hogy belőletek derék embereket neveljenek. Ne ijedjétek meg a sok tanulni valótól, akarattal, előretörekvéssel minden feladatnak eleget tehettek. S azt különösen ne higyjétek, hogy egyik, vagy másik tárgyra ne volna tehetségetök. Az embereknek nincs kétféle eszköz, hogy vagy csak a reáltárgyak, vagy csak a humaniorák iránt legyen fogékonyságuk. Ez csak előítélet,

mely abból származott, hogy igenis lehetnek az embereknek egyoldalú hajlamaik. Az önbizalom maga egy hatalom, melylyel minden akadályt le lehet küzdeni. Senki se higgye, hogy nem érti a matematikát, tehát nem is tudja megtanulni, vagy hogy mindent tud, de a görög, vagy a latin nyelvvel nem boldogul; ha szorgalmasan foglalkozik e tárgyakkal s még sem mutat fel kellő eredményt, egyebekkel pedig könnyen boldogul, ne a tehetség-hiánynak, hanem az akarathiánynak, vagy annak tulajdoníthatja, hogy előre feltételezi az eredménytelenséget s azért nincs is eredmény, vagy végül további mulasztásoknak: de mindezek az akadályok leküzdhetőek erős akarattal.

Legyetek bizalommal, szeretettel egymás iránt, tekintsétek e kollégiumban magatokat családtagoknak, tanítóitok, tanáraitok jóindulatú, önzetlen fáradozásait, szülőiteknek érettetek hozott áldozatait háláljátok meg szorgalmas tanulással, jó magaviselettel, hogy derék munkásai legyetek a haza javának, hasznos tagjai a társadalomnak. Ha a jóra törekedtek, nekünk örömet szereztek, de saját javatokon munkáltok.

A siker kedvező jeleivel, ünnepélyesen nyitottuk meg tegnap a rég tervezett, óhajtott, de bizonyos agálylalom megindított konviktust. A mint Tárkányi György, vallásánár igen szép megnyitó imájában mondá: »az ige testté lőn«, a lélek nevelőintézetét immár kiegészíti a testi szükségletek intézete. A szülők őszinte örömmel üdvözölték a nevelésnek ez újabb hathatós eszközét, és méltányolták a kollégium áldozatkészségét, mely számolva a mai igényekkel, nem riad vissza az áldozattól, sulyos felelősséget vesz magára, ezáltal a szülőket gondjaik egy részétől megmenti. Tanulóink eddigi ellátási viszonyai valóban tarthatatlanok voltak. Az igazgatóság éber figyelme nem ellenőrizhette, hogy a tanulók a koszt és szállásadónók révén milyen társaságokba kerülnek. Igaz, hogy a közepesnél gyengébb tanuló szegény ifjak egy része ezáltal el van zárva gimnáziumunktól, de hús egészen ingyenes, és hús féldíjas konviktusi hely jó tanulóink életmódját megkönnyíti s valóban nem kívánatos, hogy a szegény sorsu, kevésbé szorgalmas tanulókat a gimnázium kötelékében tartsuk, szaporítsuk a proletáriátust. Nemzeti gyöngeségünknak tulajdonítható, hogy ma még mindenki a gimnáziumtól várja gyermeke jövőjének biztosítását.

Középosztályunk idegenkedik a gyakorlati pályáktól, a régi kis nemesek utódai, a polgárok, iparosok, kereskedők, mind ugynevezett uri pályákra óhajtanák nevelni gyermekeiket, melyen legtöbb féle életmódra nyitja meg az utat a gimnázium. Hogy a réaliskolák nagyrésztben néptelenek, még érthető, mert a gimnáziummal egyenlő fokú oktatás mellett, emennél kevesebb életpálya utját nyitják meg, de a rövid tartamu ipari és szakiskolák is háttérbe vannak szorulva.

Igen jellemző a most lefolyt beiratás, mely már évek óta ismételve, ugyanazt a képet mutatja. Az első osztály létszáma teljes már a beiratás első napján mindhárom kolozsvári gimnáziumban. Az egész gimnázium létszáma pedig pár év óta fokozódik, az idén is nagyobb lesz, mint tavaly. Látni kell a második napon jelentkező szülők aggodalmait, és kétségeskedését fiaik elhelyezé-

sére nézve, hogy tisztán meggyőződhezzünk iskoláink csekély számáról. A felsőbb osztályokban még van hely, de be vannak töltve a kedvezményes helyek. A kik az eddigi eredménytelen tanulás miatt nem nyerhettek kedvezményt, de anyagi erejük nincs a fokozódó költségek fedezésére, minő küzdelmen mennek keresztül, míg a nekik való gyakorlati pályára szánják el magukat.

Valóban, nevelni kell a társadalmat, hogy a gyermekeket a megfelelő életpályára vigye s ne akarjon mindenki a gimnázium utján boldogulni.

Mielőtt átadnám a szót beköszöntő kollégánknak, üdvözlöm az új tanerőket. Először van szerencsénk, körünkben üdvözölni Demjén Zoltán, helyettes-tanár urat, ki a művészet iránti szeretetét a tanügy iránti lelkesültséggel egyesítve, mint a szabadkézi és mértani rajz tanára, bocsátja tehetségeit kollégiumunk rendelkezésére. Üdvözöljük őt az új pálya küszöbén s kitartást, erőt kívánunk a mindennapi küzdelemhez. Művészi szelleme lelkesítse a tanítás munkájában, mert bizony a tanári hivatás lelkesedés nélkül céltalanná lesz, az eredmény sikertelenség.

Üdvözlöm Rell Lajos, tanárjelölt urat, ki gyakorló tanári évét kollégiumunkban most tölti le. Új esküdteket is esketünk fel ma részint a régiék mellé, részint helyükbe, név szerint: László János, Bajkó Zsigmond, Kozma Miklós, Szakács Ödön, Németh János és Péter Sándor urakat. Mind fiatal emberek, telve ambícióval, lelkesedéssel, nem ismeretlenek előttünk, eddigi magatartásukkal érdemelték ki bizalmi állásukat. Legyenek méltók bizalmunkra, meglesz jutalmuk a jól végzett munka tudatában, s e kollégium előljárósága mindig módját tudta ejteni, hogy az igaz érdem ne maradjon elismerés nélkül.

Isten áldását kérve munkálkodásunkra, az 1897—98-iki iskolai évet megnyitottnak nyilvánítom.

Dr. Sárkány Lajos.

A reformátusok helyzete Krassó-Szörény megyében.

Talán az ország egyetlen vidékén sincs szánandóbb helyzete a reformátusoknak, mint Krassó-Szörény megyében. A megye 110,000 □ kilométerre terjed ki, s a félmillió lakosság négy-ötöd részben gör. keleti oláh. Ily népes és nagy területen mindössze négy önálló református egyház van, napi járó távolságban egymástól. Ezeknek hívei azonban, ha idegen nemzetiségek közt is kell, hogy éljenek, legalább lelki gondozás tekintetében nem éreznek hiányt, gyermekeiket protestáns szellemben növelhetik; de azok, kik ez óriás területen szétszórtan élnek, és pedig lehetnek egy pár százan, sokszor évekig nem vehetnek részt nem protestáns, de még magyar nyelvű isteni tiszteleten sem, s ha keresztelniök, vagy temetniök kell, a szertartást igen sok esetben gör. kel. oláh papokra kénytelenek bízni. Még legszerencsésebbnek mondhatók a karánsebesiek, (a lugosiaknak az evangélikus lelkész tart külön magyar nyelvű isteni tiszteletet ünnepeken), a kiket nt. Rác Károly, szepárfalvai ref. lelkész ur évenként egy párszor meglátogat. Így közelebbről augusztus 20-án is ellátogatott Karánsebesre s az állami iskola egyik tantermében isteni tiszteletet tartott, urvacsorát osztott az új buza zsengéjéből. Hogy menyire óhajtották a hívek e szent alkalmat, igazolja azon körülmény, hogy a társadalom különböző osztályaihoz tartozó, mintegy 41 hívő lélek jelent meg az isteni tiszteleten.

s vett részt a szeretet vendégségéből. Nagyban emelte az isteni tisztelet méltóságát az is, hogy Gáll József, állami iskolai tanító ur, az áll. polg. iskola fishármoniumán szép kísérettel vezette a hívek éneklését. Nt. Rác Károly ur pedig a valódi boldogságot tárgyazó gyönyörű beszédével a lehető legnagyobb hatást érte el, és látva a hívek buzgóságát, megígérte, hogy még adventben is ellátogat Karánsebesre. Ezután tehát már csak meglennék valahogy, de még mindig van két baj, : az egyik az, hogy nt. Rác Károly, ki még kenyeret és bort is maga hoz az ur asztalára, buzgóságára ráfizet, mert neki még más helyre is el kell látogatni, s e célra mindössze 50 frt. tiszteletdíja van, a mi utazási költségeit sem fedezi; a másik baj pedig az, hogy ünnep és vasárnapokon saját egyházában lévén elfoglalva, csak hétköznapokon, a legtöbbször valamely katolikus ünnepen teheti meg látogatását, a mikor a hívek egy része gátolva van a megjelenésben. Ily körülmények között a családi öröm nem teljes, a gyász pedig kétszeres. Mégis csak boldogok, a kik saját hitsorsosaik között élhetnek!

N. S.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Soti János neve az egyházi irodalom-történetben nem szerepel, de levelei, melyekből tizenegy darab a »Magyar Protestáns Egyházi és Iskolai Figyelő«-ben (Szerk. Celder M.) a IX. évfolyamban, Kecskeméten, jelentek meg, tanuskodnak arról, hogy a ref. egyháznak buzgó lelkipásztora volt s a zaklatott prot. egyháznak védelmezésére minden követ megmozdítani igyekezett. Leveleiben nyíltan is, de többnyire leplezetten, képletesen a protestánsok szomorú sorsának, helyzetének állását tárja fel Teleki Mihály előtt, s kéri, unszolja, sürgeti, hogy az üldözött polgári és vallás-szabadság védelmezésére siessen, a mig nem késő.

Soti előbb Váradon folytatott papi hivatal s II. Rákóczy György 1658. nov. hó elején Maros-Vásárhelyt tartott országgyűlésre küldötte követül. (P. Ferenc et Soti uram pastor ecclesiae Váradensis. Lásd Erdélyi Országgyűlési emlékek XII. köt. 91 lap.) Várad elpusztulása után Erdélybe jött s Déván szolgált, a mint e levél tartalmából kivehetni. Azután Sátoralja-Ujhelyen papskodott s később újból visszakérült Erdélybe s Deésen volt pap és senior is. Bár nyomtatásban nem jelentek meg művei, egy kis emléket megérdemel, mint azon szomorú korszak buzgó harcosa.

Soti János ujhelyi pap levele Teleki Mihályhoz. 5 nov. 1665. Ujhely.

Kedvelje az ur a kglđ életét s állapotját árva nemzetünk s szegén s majd elsenlő ecclesiánk hasznos szolgálatajára, gyámolítására.

Kedves Fiam, nemzetes Teleki Mihály uram! Nagy confidentiával requirálván most is kglđet, írásombeli instantiám által, kérem molestus és importunus vele ne legyek. Már omni modo quietus lévén kglđ synceritásában, még ezelőtt megirtam vala kglđnek, palatinus urunk ú nsga leérkezését ad complanandas injurias nostras, melyben a kglđtek succursusáért instalván, várom már annak kglđ által gyümölcsét s kérem is abban allaboralni szivesen igyekezzék. Ugyanis e végre támasztotta Isten az erdélyi tutelát, hogy az által az evangelium gyarapodjék, nevedekjék, etc. A honnét is isten egynehányszor az ő népének szabadulást nyújtott. Nem volt pediglen egyszer is a réformata religio oly közel hajó-

töréséhez, mint most. Mert occulta est persecutio, qualis periculosissima. Azért ne legyen a posteritasuknál: ezek idejében ruinalódott az eccla.

A tekintetes 13 vármegye valóban, sőt plus quam segiti az isten igyét, de, mit árt a succursus virtus unita fortior lévén mindenkor, quam dispersa. O, vajha közelebb volna kglđ hozzám, hogy szóval is kglđdel conferálhatnék, mert szivemet inkább és a mondandó dolgokat megnyitnám s kimondanám sapienti. Terminus complánát: pedig 12 november Kassán, ott leszünk akkor. Én is mely igen akar-nám, ha kglđ szolgáját lelném ott, mint Eperjest. In confidentia ezekről is.

Jászberéni Pál, tudós ifju Angliában, én creaturam, mert én initialtam, nagy hasznosan az idegen országba akar-nám, communicálván azokkal, kikkel illik, a dolgot, pataki scholamesterségre lehozatni, hivatni, mivel ű nsgának is a méltóságos fejedelemnek mind ismeretsége vele s majd közű is hozzá, menjen kglđ végére, nem ellenzené-e ő nsga és engem tudósítson róla.

Item két ládáim maradtanak Déva várában, a tiszték nem akarják kiadni emberimnek, kiknek felőlök irtam. Egy szavát, sőt többet is, ne szánja kglđ tölem a mlgs fejedelem ő nsga előtt, parancsoljon kiadatásokrúl. Tudom a prentensiot. Én a ratiót Csulai uramnál arról hagytam, mit tehetek róla, ha nem expediálta s velem nem communicálta? Több maradt nekem mind udvarban, mind magoknál a dévaiaknál, annál. Azért annyi kárt, hogy vallhassak. Kglđ assistentiáját kedvesen veszem s meg is szolgálom.

Most, hála istennek, jó egészségben vagyok. A Jehova szent isten éltesse kglđet is hasonló jó egészségben s boldog állapotban is sok időig maga dicséretire, s kglđ mind jó emlékezetire s lelke csendességire. In Ujhely, 5 nov. 1665.

Kglđ régi jóakaró addictusa s cliens.

Soti János, mp.

P. S. Hírünk most ez: A Svéd complicesivel nagy erővel indult, egy része egyenesen Austriára, más része Lengyelországba ment. Mi céljok, könnyű által látni.

Kül cím: Tekintes s nemzetes Teleki Mihály, kővári főkapitány uramnak, mint régi jó akaró uramnak s fiamnak adassék

Eredetije a Teleki levéltárban 711. sz. a. Missilisek.

Közli: Kontz József.

Különfélék.

= Augusztusban közölt pályacikkeink szerzői, és a beküldött szavazatok eredménye:

»A lelkipásztorságról«, írta Nagy István, harasztosi pap. Szavazatukkal elismerték érdemes voltát: Német Sándor, áll. isk. tanító, Kócsi Dániel, Balázs István, Csekme Ferenc, Dénes József, Lenárt József, Tavaszi József, Gergely Lajos, Jánosi Béla, Kövendí Kálmán, id. Kiss Lajos, Bőjthe Miklós, Bogdán József, Kiss Ferenc, Gáspár Albert, Kovács Gyula, Berde Sándor, O. Weres Sándor, Albert Imre, Kolumbán Ferenc, Biró András, Mihálc Elek, Nemes Ferenc, Ince Lajos, Bartha Károly.

»A pogány határozat«-ot írta Révay Pál. Rászavazott Nagy György, levita.

»Keressük az igazságot«, írta Muzsnai Miklós, zilahi segéd-pap.

E szerint, az inkább erkölcsi és szellemi elismerésben nyilatkozó csekélyke jutalmat Nagy István barátunknak szíves üdvözléssel elküldöttük.

== **Theologiai fakultásunkon** e hó 8-ik és 9-ik napjain folytak le az alapvizsgák, első és második lelkész-képesítő szigorlatok. A vizsgálatokon Bartha Lajos, egyházker. közügyigazgató aa. helyettesítette az elnökségben láb-fájása által akadályozott püspök aát. Részt vettek még a vizsgáló-bizottságban: Deésy Gyula, esperes, Gyarmathy Miklós és dr. Vályi Gábor, a fakultás gondnokai, és természetesen a tanári kar. Alapvizsgát a második évfolyamot az előző évben végzett következő növendékek tették le: Boér Károly, Kolozsváry József, Máthé Samu, Ravasz Béla, Széll Jakab, Tötös György és Veress Sándor. Első lelkész-képesítési vizsgára jelentkeztek hárman s a vizsgát le is tették: Hegyi Péter, Kovács István, Molnár László. Második lelkész-képesítési vizsgát tettek: Bácsy Gyula, Bacó Lajos, Demes Péter, Fülöp Kálmán, Kovács József és Sebestyén Ferenc.

== **Az 1897—98-ik iskolai év ünnepélyes megnyitása** a helybeli m. kir. tudomány-egyetem ez idei rektora, dr. Lechner Károly, Albach Géza kir. tanácsos, polgármester, több egyetemi tanár, az intézet előljárósága, tanárkara, a teljes számban egybegyűlt ifjuság s szép számú érdeklődő közönség jelenlétében 12-én, délelőtt 11 órakor történt. Az ifjuság »Jövel Szentlélek Uristen« éneke után Molnár Albert, theol. tanár mondott áhitattal teljes, fenszárnyaló, magvas, gyönyörű imát, mire Kenessey Béla igazgató tartotta meg megnyitó értekezését a theologiai tudomány voltáról. A zárszót, az előljáróság nevében, az akadályozott püspök aa. helyett Gyarmathy Miklós, főgondnok mondta. A XC. zsoltár első versének éneklésével ért véget az ünnepély. A rendes előadások pedig már másnap megkezdődtek.

== **Templomunkat és tornyunkat újra földni** szándékozván, e nemes cél elősegítése végett a községünkben időző különböző nyelvű és felekezeti ifjuság nyári mulatságokat rendezett, melyeknek e célra szánt jövedelmét a mai napon, takarékpénztári betétben és folyó pénzben,

összesen 61 frt. 56 kr. összegben nekem átadták, mit mielőn nyugtázni kötelességemnek tartok, egyuttal missziót teljesítő egyházközségem, és saját részemről is a legszivesebb köszönetet nyilvánítom úgy a rendezőknek, mint a résztvevőknek és felülfizetőknek. Sárd, 1897. szeptember 12. Onodi Weress Sándor, ev. ref. pap.

== **»Magyar Pestalozzi« cim alatt** új évben Kolozsvártt megjelenendő pedagógiai szaklap tervrajzát közli velünk dr. Havas Gyula, kir. tanfelügyelő, mint leendő szerkesztő; valamint közli hosszú sorát azoknak a hatalmas erőknél, kik, mint szakemberek, szellemi támogatásukat megígérték, és kétéven kívül ígéretüket be is váltják. A magunk részéről melegen ajánljuk a leendő lapot az érdeklődők figyelmébe, és kit ne érdekelne a nevelés fontos ügye, mely egyetlen biztos alapja hazánk és magyarságunk felvirulásának, jövődjének. A »Magyar Pestalozzi«, a nagy szünidő kivételével, meg fog jelenni minden héten egyszer, és előfizetési ára egy évre 4 frt. mely a gyűjtőívvel, valamint az előfizetési összegekkel folyó évi okt. végéig beküldendő Kolozsvárra, a szerkesztőhez. (Hosszu-utca, 1. sz.)

== **Az első baptista templomot felavatták** Magyarországon. Békésen, ott a nagy Alföldön történt meg ez esemény, melynek lesz még folytatása másutt is, hogy csak úgy sirva néznek utána a mi gyermekeink és unokáink. A templomavatásra sok hívő és bámuló sereglett össze a jó kálvinista vidékről, valószínűleg azzal az elrejtett fültétellel, hogy ők is majd odacsatlakoznak. A felavató pap, Mayer, Budapestről, németül szónokolt. Persze, ezt aztán megértették a zsiros magyarok. Negyvenhaton a Körösbe merítették magukat, és ezt a megfürdést ők keresztelésnek nevezik, mint imádkozásnak nevezik az áhitatoskodó szentek a szemforgatást. Békésen már kilencszázan vannak, és a szekta rohamosan terjed, mint a lavina feltarthatatlanul omlik, ha megindul. Bontsátok meg csak a régi gyepűt, és majd meglátjuk: lesz-e erőtük, megakadályozni az elpusztulást?

HIVATALOS RESZ.

900—1897.

PÁLYÁZAT.

Az orbai ref. egyházmegyébe kebelezett **kovásznai** I-ső osztályu egyházközség papi állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakás; 1200 frt. a kepeváltási alap jövedelméből, évnegyedi előleges részletekben, mely fizetés öt évenként öt izben 50 frttal emelkedik; öt hold 635 négyyszögöl kanonika haszonélvezete; 106 frt. 96 kr. tőkének öt százalék kamata és a stóla.

Megjegyzetetik, hogy a megválasztandó lelkész a jelen évi Szent-Mihály napjától egy egész évig félfizetést élvez; félfizetés özvegy-árvai javadalmat képez.

Kötelességei: a rendes papi szolgálat mellett, minden harmadik vasárnap, és minden szerdán reggel a vájnafalvi templomban isteni tisztelet tartása s ugyanott minden második ünnepen, és más urvacsora-osztást követő vasárnapon az Uri szentvacsorának kiosztása; az egyházközség területén levő állami iskolákban a vallás tanítása azon esetben, ha a segéd-lelkészi állomás ürességben van.

Pályázati határidő: október 10. Folyamodványok nt. Péter Károly esperes aához küldendők, Szörccsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvártt, 1897. szept. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

916—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett **szováta**i egyházközség lévita-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel s terjedelmes veteményes kerttel. Kézpénz: 196 frt. államsegély, 100 frt. Baldácsy-alapítványi rendszeresített segély, a fürdő jövedelméből évi 100 frt. Továbbá, vékás kepe és hat öl tűzifa, értéke 103 frt. 50 kr. ezen kívül a fürdő körüli

szolgálatokért 40—50 frt. mellékjövedelem. Összesen 549 frt. 50 kr.

Pályázati határnap: 1897. okt. 3. Folyamodványok nt. Ravasz János, esperes aához küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvártt, 1897. szept. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

918—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett **gyekei** egyházközség lévita-tanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten és építendő gazdasági épületeken kívül, 315 frt. 67 kr. mely összegből 196 frt. államsegély.

Pályázati határnap: 1897. október 10.

Folyamodványok nt. Somkerek Miklós, esperes aához küldendők, Székre. (Szolnok-Doboka m.)

Kolozsvártt, 1897. szept. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

920—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben, a szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett **széeri** ev. ref. orgonista-kántortanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Kényelmes új lakás, melléképületekkel s kerttel. 2. 346 frt. 50 kr. azaz, háromszáz negyvenhat frt. 50 krra becsült kepe és kanonika porció haszonélvezete. 3. Stóla.

Kötelességei: a törvényszerű tanítás és kántori funkciók teljesítése. Pályázati határidő: október 8.

Felszerelt kérvények nt. Viski Pál, esperes aához küldendők, Zoványra. (Szilágy megye.)

Kolozsvártt, 1897. szept. 13. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Szeptember 23.

38. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A pszicholog.

(Vége.)

Ezek után áttérhetünk a szemfényvesztésre. A pap elmélete szerint, vagy a papot kell gazdaggá tenni, vagy az ur legyen pap. A pátronus hajlandó, ezt elfogadni: ő szívesen lesz pap, mert az 500—1000 frt. évi papi fizetés segít valamit megterhelt birtokán. A pap ennek ellent mond; ő üzletről, vállalkozásról akar tudni. Kalmár világban élünk, olyan világban, hol az arany-borju bőgése a legkedvesebb, leglelkesítőbb zene; ez uralja a sziveket és veséket, a csontokat és ve-lőket, az érzelmeket és cselekedeteket; az agy-nak gondolatai, terveit, számításai mindnyájan meghódoltak előtte, szolgálatába állottak, mert az arany-borju a tekinély, a hatalom. Ő az arany-borjut akarja megnyergelni s annak hátán vinni be az egyházba a papi tekintélyt és hatalmat. Áldozatul a nemesi birtokot szemeli ki, s hogy a gentri és egyházi pálya, e két heterogén elem közt bizalmas közeledés állhasson elő, ajánlatba hozza a lehető legmagasabb hivatali függetlenítést, a hivatalos teendőkkel szemben való kellő szabadságot, a segédről, vagy helyettesről való gondoskodást, miket a birtokos nemesi önérzete megkövetel s melyek az egyházi pálya természetével megegyeznek.

A pap ebben az állításban s a hozzá kapcsolt ajánlatban a gentriről halgatólagosan vagy azt teszi fel, hogy nincs a keresztyén vallás-erkölcsi tudat birtokában, de ha a papi oklevél megszerzése könnyítettik, esetleg a theologia a joggal kapcsolatba hozatik, akkor megteszi azt az áldozatot, hogy papok legyenek s ez által a papi hivatalnak tekintélyt és hatalmat kölcsönözzenek; vagy azt imputálja neki, hogy a keresztyén tudat birtokában van ugyan, de arról a papi hivatás és hivatal mai keretében bizony-ságot tenni, méltóságán alólinak tartja. Bárme-

lyik eset legyen igaz a kettő közül, egyik, mint a másik merőben ellenkezik a keresztyénség főn-séges alaphangulatával, arra keresztyén egyházat alapítani, nem lehet, s azon intézmény, mit fel-mutat, nem keresztyén, nem protestáns egyház. Búvészi bőbeszédűséggel el is árulja, hogy az a hűbéri rendszer fölelevenítése. Megteremti a bir-tokos hűbér-urat, kinek hatalma, tekintélye van; neki adja az egyházat, mint hűbért, hogy a kettő egyesítése által egy hatalmas egyházi nemesség-nek s öröklődő papságnak vesse meg alapját.

Roppant logikai cinizmus kellene ahhoz, mely bizonyítani akarná azt, hogy az a hűbér-rendszer, melynek keretében születtek, növeked-tek hatalommá az emberiség legborzasztóbb bű-nei, az erőszak, csalás, lopás, rablás, gyilkolás, az elvetemültség, vad állatiasság minden nemei nagyon hasznos és szükséges intézmény volt az emberiség fejlődésében, mert annak elviselhetet-len zsarnoksága, kegyetlensége, gonoszága történeti műbecscsel bíró lovagvárokat hagyott az utókorra; kierőszakolta az iparos osztálynak ki-válását, öntudatos polgárságnak, rendezett városi életnek fejlődését, gyarapodását, az európai kö-zép államok megalakulását s több reakcionárius, egészséges, fejlődésre hivatott elemek csoportosu-lását, mondom, a hűbéri rendszer ilyennemű dicsői-tését, csak a magáról megfeledezett logikai cinizmus teheti meg.

Ilyen megfeledezést arról a beszélgető papról nem teszek fel; de nem tudom, minek kvalifikáljam azt az okoskodást, mely egy hatalmas egyházi, egy öröklődő papság szükségét hangoztatja s ennek érdekében a nemesi birto-kot szemeli ki áldozatul; nem értem, hogy a gentri és egyházi pálya, e két heterogén elem között, a keresztyén vallás-erkölcsi élet föllen-dülésére, hogyan állhasson elő bizalmas közeledés a legmagasabb fokú hivatali függetlenítés, a hi-vatalos teendőkkel szemben való szabadság, a

segédről, vagy helyettesről való gondoskodás által, mint a melyeket a nemesi önérzet megkövetel, úgy, hogy a protestáns elv sérelmet ne szenvedjen.

A bűvészeti logika ezt magyarázza ilyenén képpen: itt egy nemes válalatról, üzletről van szó, mely a birtokos nemes nagylelkűségére támaszkodva, reményli, hogy ha a birtokos nemes belépett a papi rendbe, vagyónát az egyháznak adományozza, ez által az egyház gazdag lesz s az elszegényedett gentri készséggel foglalja el a jól jövedelmező papi állomásokat; akkor kifejlődik egy erős és üdvosztogató hierarkhia; lesz egy hatalmas, uralkodni képes püspök, ki lefelé tud parancsolni és jutalmazni, szavának sulyt szerez a legmagasabb forumok előtt is, kitüntetések, állami, királyi elismerést eszközöl ki a papság azon tagjai számára, kik önzetlenül, hiven szolgálgják az egyházat, hogy az egyházi szolgálat nyerjen oly előnyöket, a melyek inkább képezik a birtokos nemesség vágyait. Hogy ez sikerülhessen, meg kell könnyíteni a papi oklevél megszerzését, esetleg kapcsolatba kell hozni a theológiát a joggal. Én édes istenem, már oda jutottunk, hogy a keresztyén vallás-erkölcsi tudatot, a protestáns elvet, a kálvinista puritánizmust ily megbotránkozató vállalat megkötésére képesnek lehet tartani!

Szép, nagyon szép, türelmetlenkedtem, el is hiszem, hogy mind igaz, a mit mondottál; de az még a papságnak kezéből nem veszi ki a szegénység koldus-botját, nem ment föl azon kényszer-helyzettől, hogy gyermekeimet ne adjam az urhoz szolgálatba, az egyiket libapásztornak, a másikat béresinasnak, kocsisnak, lovásznak és így elméleted minden szépsége és igazsága mellett, a mai korban nem ér semmit, akár a tűzbe dobhatod. Jobb is, ha azt teszed, mert kikacagnak, legjobb esetben bolondnak tartanak.

Légy csöndesen, dorgál a pszicholog. Fontold meg, hogy az a pap a bűvészi humor és alkotás nagyszerű adományával téged, mint öreg papot, a Jézus boldog szegényei közé sorozott, kinek kihullottak fogaid, nem tudod megrágni és megemészteni az arany-borjuból neked adott osztalékot; te sirsz, de nem azért, mit a bűvész neked imputál, hanem azért, mert egy elmúlt idő küzdelemteljes eseményeiben hálásan ismered fel az isteni gondviselés és bölcsesség kibeszélhetetlen bizonyosságát. Látod, az a pap azért is megsértve érzi magát, hogy hivataltársaival egy-

formán osztoztatják, gyanusít, denunciál, hogy a hivatott, derék papok foglalják el a kicsiny falusi ekkleziákat, mert itt kevesebb dolguk lesz, kényelmesebben élhetnek; a gyengék, selejtesek megnyomorítják a városi egyházakat, veszélyeztetik az ekszponált helyzetet, hol reprezentálni kell, egyletekben kénytelenek megjelenni, bankettek rendezni, estélyeket adni, egész családjukat minden idényre új divat szerint kiöltöztetni kénytelenek, tehát gondoskodni kell fedezeti alapról, mely e költségeket hordozhassa, s így a gyengébben kvalifikált papokat a kisebb falusi parokhiákba lehessen szoritani. Ezt a pátronus nagylelkűen meg is engedi, sőt közreműködését igéri, hogy a kisebb egyházak által eddig élvezett segélyek felszabadulván, a kívánt célra fordíttassanak. Te, kedves barátom, így nem okoskodhatsz, keresztyén vallás-erkölcsi tudatod azt meg nem engedi, légy csöndesen.

A mi az én kikacagásomat illeti, arról nyugodt lehetsz. Mert a földes ur pap szobájába vezetett telefonon élvezve valamely híres zenedarabot, felolvasást, vagy szónoklatot, rangján alólinak tartja, hogy az ilyen magamféle emberrel foglalkozzék; a joghatósága alatti parasztok abban lesznek szorgalmatosak, hogy a jutalom megnyerése, vagy keresetük elvonása miatti félelemből a liberiás kocsis kedvét keressék; a templomi automat elbűvöli őket, a művészi hangversenyekről bevezetett telefon-hangok lebilincselik, felmentik attól a fáradságtól, hogy ők énekeljék a »Te benned biztunk«-at; elég, ha fülük gyönyörködik benne; ha az istent száműzték a szívből, minek is dicséret-, zsoltár-énekléssel fárasztani a száját; így ezeknek a nagy elfoglaltatás és élvezet nem engednek időt a kacagásra. A püspöknek annyi dolga lesz lefelé a büntetésekkel, jutalmazásokkal, előszobája annyira megtelik kőrökkal, esdeklőkkel, hogy ezek kihallgatása, felfelé az érdemek, elismerések, jutalmazások kieszközlése annyira igénybe veszik minden idejét, hogy abból nem szakíthat egy percet sem kacagásra.

Különben, fejezte be a beszélgetést, ha nem tudsz különbséget tenni a belső és külső, az érület tisztasága és cselekedetek, az ég és föld között, ha nem érzed az érület tisztaságán alapuló tekintély és hatalom fönségét a külsőségeken alapuló hatalom és tekintély felett, ha nem tartod drágább kincsnek az evangéliumi szegények istenhez vágyó sohajtását a telefon-automatok gyönyörködtető dallamánál: akkor ne

lépj a papi pályára, akár gazdag vagy földi javakban, akár nem vagy az, hanem szerezd meg magadnak az arany-borjut, ha már megvan, szerezz hozzája kettőt, hármat, a mennyit tudsz, ne gondold azzal, loptad, csaltad, raboltad, mind ez mellékes dolog, csak arra vigyázz, hogy a törvényszéki bíró meg ne tudja, mert akkor feledi, hogy barátja, avagy komája vagy s elveri rajtad a port; ülj fel az arany-borjura, repülj álmodott csillagod felé; de ne feledd, hogy annak az arany-borjunak a hátán nem fér el az emberek millió meg millió sokasága; el sem oszthatják úgy egymás közt, hogy azzal mindenki, de bár csak egy is meg legyen elégedve, alázattal borulj le az egyetlen tekintély, a kakastollas zsandár tekintélye előtt, mert különben agyba-főbe veritek egymást. És, ha én azt a lehetetlen mulatságot bamba egykedvűséggel nézem: a jókedvű mulatók következetesen tarthatnak bolondnak. Az ők véleményüket teljesen korrektnek ítélem, s mintegy sejtelemszerűen várom a meghitt beszélgetésben kidomborodott elméletnek következetes folytatását, mely az ok-szerű állat-tenyésztés, nemesítés, mag-marhák s apaállatok nevelése körül kipróbált, jónak bizonyult gyakorlati módszereket az emberre alkalmazza.

Vallásos, és vallás nélküli nevelés.

A Prot. Közl. idej 16 és 17 számaiban a fönnebbi cím alatt tartalmas, s figyelmet érdemlő cikk jelent meg, melyre nem tehetem, hogy tizenhét évi felekezeti, négy évi állami szolgálatom alatt szerzett tapasztalatomból merített igénytelen észrevételeimet meg ne tegyem.

A közoktatás állami, vagy felekezeti vezetésében nem érhetünk egyet s nem azért, mert hazánk poliglott állam s ha felekezeti alapon kellene tovább fejleszteni áll. segélylyel a népoktatást, jól tudja összes papságunk, hogy két annyi iskolára lenne szükség s ennek vezetésére legalább is 1½ annyi tanerőre, ha eredményt akarunk elérni s nem akadályozzuk azt az által, hogy 80, sőt 120 gyermeket zsufoljunk egy tanítónak keze alá, mert több osztályban lehetetlen, hogy eredményt érjen el. Más különben is, ott hol 8—10 növendéke van egyik másik felekezetnek, önálló iskolát szervezne, hogy növendékeit megmentse; a sok apró, és nagyobb iskolát az autonomia megsértése nélkül ellenőrizni, nem lehetvén, folytatnák haza és nemzetellenes üzelmeiket, felekezeti és nemzeti gyűlölettel nevelnék gyermekeiket, hogy soha béke és egység ne legyen e hazában. A mi a subvenciot illeti, látjuk már, kik, s mily mértékben veszik igénybe. Mig nekünk 10—15 növendékünk részére egy-egy rég lévita nélkül levő egyházközségünk részére kérték s meglett adva 350—380 frt államsegély, más felekezetek túlnépes iskolájuk tanítója részére sem kérik s ha nem kérik, meg sem is kaphatják s így kényszerítik tanítójukat

200 frtnál csekélyebb fizetésért a valóságban 80—100 gyermeket tanítani. Hogy a 300 frt minimum papírosan megvan, azt tudjuk; azt is, hogy kényszerrel állíttatják ki a tanítókkal a bevallást. Ily viszonyok között ki követelhet a tanítótól nevelésben és tanításban a törvénynek megfelelő munkát.

A közoktatás teljesen államivá tételét nemzeti szempontból sokan követelik, mint a mely kívánatos volna felekezeti szempontból; felekezeti alapon tovább fejlesztése által különösen felekezetünk megvédheti autonóm jogait az adott viszonyok között, csak ne tévessze össze egyik tényező se jogait és kötelességeit s használjuk fel a rendelkezésünkre álló eszközöket.

Egyszerre minden felekezetet segélyezve, többre is kerülne, de oly tanító-hiány állana be, hogy ezen pár évtized alatt is csak dús javadalmazással és teljesen ingyenes képzéssel lehetne segíteni. A mily szükséges, épp oly visszatetsző is volna ez a papságnak, hogy egyetemi képzettségével csekélyebb fizetése legyen, mint a vele egy községben működő, neki alárendelt tanítónak érettségi szerű képesítésével. Ma is tanítóhiány van s jogos a panaszunk, hogy négy gimnáziumot végzett egyének más pályán 800- sőt 1200 frtig vihetik s mi kénytelenek vagyunk, 300 frt. minimummal megelégedni egész életen át s az öt éves pótlékkal is 650—750 frtig vihetjük fel. Ezen a bajon fizetés emelés és magasabb, de teljesen ingyenes képzéssel lehet és kell segíteni; ugy azonban, hogy legyen köteles a végzett növendék, ha az államnál végzett, az államnál, ha felekezeti, enyedi képezdénkben végzett, tiz évet felekezeti állomásban leszoigálni, a mennyiben állást nem kap, helyeztessék el szülőföldre közelében hivatalból s ha el nem fogadja, szülője legyen köteles, az összes képzésére fordított költséget megfizetni.

Második, a mihez hozzá kell szólanom, a tanító függetlensége.

Édes tiszteletes urak. önök igen jól tudják, hogy a tanító, ha felekezeti, ha állami felsőbbiségi véleményét kell hogy lesse s ha nyugodtan akar élni, azt követnie. Még nem láttam, ámbár szorványosan lehet, olyan tanítót, ki ne papjával egy politikai véleményen lett volna s ha nem véletlenül papja ellenében, esperese véleményét vallja, jaj neki. Sokszor elmondták a tiszteletes urak, s hiszem, mondják ma is »tanító ur, mig bizalmamat birja, semmitől se tartson, de ha ezt elvesziti, akkor mennie kell«. Az államnál nehezebb szekaturával is elüldözni valakit. Sajnos, hogy a stréber itt könnyebben diadalmaskodik, mint ott. Hallottam egy tanfelügyelőtől, hogy a tanító az igazgatónak nem köteles türni törvénytelen-séget, de a mikor nyilt panasz merült fel, a frázis valóság-gá lett »tanítónak igazgatójával szemben igazat adni, semmi körülmények között sem szabad«.

Nem vagyunk mi se itt, se ott szabad emberek s ha merünk lenni, jaj nekünk.

Végül, hogy az erkölcsi, vagy bár a vallásos nevelést kivette volna az állami iskola a tanító kezéből, abban sem érhetünk egyet. Az állam megkövetelte s megköveteli a vallásos nevelést s nem köti meg azt, hogy ki tanítsa, fizeti is a vallás-tanítást; ha ki van véve a tanító kezéből, azt az a pár tizes vette ki, mi honorarium

fejében érette jár. Ismerek papot, ki felekezeti iskolánál pár évtized óta tanítja a vallást, azt tartva, hogy ennek teljesítése kötelességei közé tartozik s tanítja heti három órán, két órán a rendes, egy órán az ismétlő iskolában; általában azonban a nagy többség a tanítótól követel meg, hogy ez legyen a főtárgy s ha eddig nem rég, a nyári kátékhizálás is divat volt, a pap teljesítette s egyházi törvényeink megkövetelték, hogy a tanító is jelen legyen. Van állami iskolánk, hol a pap átadja a vallás-tanítást az állami felekezetükön levő tanítónak; sőt tudok esetet, hogy pár évvel ezelőtt az állam nem díjazta a vallás-tanítást, a pap a sajátjából fizetett ezért; tudom azt, hogy a tanító, ki állandóan foglalkozik tanítványával, fegyelmezni jobban tudja s így több eredményt mutat fel. Esetet tudok, hogy a pap annyira nem tudta fegyelmezni vallás-órán a gyermekeket, hogy ha a kántorsággal megbízott állami tanító jelen nem volt a vallás-órán, óráját ki nem tudta tartani, de 1/4 órai tanítás után felboszszankodva, könyvét becsapta s a növendékeket elbocsátotta. Ismételen állítom, hogy nem az állam vette ki a tanító kezéből a vallás-tanítást, de az érette járó tiszteletdíj. A néptanítók lapjában pár évvel ezelőtt a tanítók tanácsadójában intéztek kérdést, ha köteles-e állami tanító vallást tanítani, mert a helyi kath. papság ezt követeli s a tanító lett a vallás-tanításra utasítva; mióta az állam díjazza, ilyen kérdést nem látunk; mert egyik állami iskolánknál 30 növendékből 25 református, mikor ezeknek tanításáért ki lett utalva 25 frt, azt kérdezte az egyik felekezet távolról beszolgáló papja »ugy-e, tanító ur, ez egyedül engemet illet?« Hogy ne a pap, de a tanító tanítsa a vallást, igen nyomós érv követeli. A papot nincs ki ellenőrizze s tisztelet a kivételeknek, az ellenőrzés nélküli munkát általában el szoktuk hanyagolni, míg a tanító munkáját a pap mindig ellenőrzi, kell hogy ellenőrizze. Hogy állításom igaz, a néptanítók lapja juniusi száma igazolja, a mennyiben kérdést intéztek egyik állami iskolához, hogy ha a pap elhanyagolja, egyáltalában nem tanítja a vallást, a gondnokság mit tegyen? Utasítás: tegyenek róla hivatalos jelentést. S ha itt a tanító kérése a vallás-tanítást, állítom, elrendelnék részére, de tisztelet-díjjal s ekkor magának követelné a pap. Ha valahol nincs tisztelet-díj kiutalva, nem az állami iskola a hibás, de a gondnokság melynek kilencven esetben a pap tagja, sőt elnöke. »Néma gyermeknek anyja sem érti a szavát«.

Hogy ki tanítsa iskoláinknál a vallást, azt az állam, mint autonom jogot, az egyházakra bizta. Egyházi felsőbb hatóságaink kell hogy szabályozzák. Ha méltó panaszra okot adni, nem akarunk, egyházkerületi Igazgató-Tanácsunk rendelje el, hogy mindenütt, hol ev. ref. tanító van alkalmazva, tanítsa azt.

Az erkölcsi nevelésre megvan a tér, az alkalom, csak használjuk fel. A keresztyén vallás alapja a szeretet, sőt a zsidó vallás sem zárkozik el a szeretet szent törvénye előtt, s hogy mennyi alkalom kínálkozik az ellene vétőket feddeni, az ingadozókat erősíteni, a hiven követőket megdicsérni, csak a tanító tudja, ki nem csak kötelességből, de hivatás szerint teljesíti kötelességét. Az olvasó könyvben szebbnél-szebb erkölcsi elbeszélések vannak, ezek kapcsán lehet és kell vallás-erkölcsileg

nevelni. Igaz, hogy nem szabad, hogy a vallás-erkölcsi nevelés felekezeti jellegű legyen, de a felekezeti jelleget lehet és kell is megadni a külön vallás-órákon, így gyakoroltuk ezt mind ez időig a felekezeti iskoláknál is. Hogy felekezeti iskoláinkat sem dicsérhetjük erősen a vallás-erkölcsi nevelésért, bizonyítanom nem kell. Egy tanító panasolta társának, hogy mily nehezen tanulják tanítványai az erkölcsi elbeszéléseket, tanító társa bevezetve saját iskolájába, egy még fel nem dolgozott erkölcsi elbeszélést felolvastatott kétszer, ő maga is felolvasta s tanítványai jelentkeztek, hogy azonnal felmondják, és a felszólított nem csak felmondotta, de a tanúságot is levonta. A módszertől függ az eredmény.

Általában, a panasz a nevelés hiányáért is jogos, mert tanítóink az apró erkölcsi fogatkozásokot figyelmen kívül hagyják, elégnék vélvén a rövid időn bemutatható tanítási eredményt. Sőt, itt-ott még rossz példát is mutatnak saját gyermekeik nevelésében. Egy öreg tanító gyermekeit a Solon rendszere szerint növelte, a hatás meglátszott nem csak az ő családján, de az egész 40—50 év alatt általa nevelt kisközségen, mert a tulajdon-jogról fogalma nagyon kevés embernek volt, habár számot tevő lopásig nem vitte senki; utódjának elég volt 10—12 évi szolgálat, hogy e tekintetben ellensúlyozza elődje hibáját.

Ha nem növel a felekezeti, vagy állami iskola, nem az iskola, de a tanító a hibás s ez egészen, mert tíz hónapon át napi öt órát van a növendék keze alatt, a többi időt otthon tölti s a családi ferde szokások válnak dominálónak lelkében.

Édes tiszteletes urak, önök hivatott őrei a közoktatásnak; önök maradjanak meg az ellenőrzésnél, a tanítóktól követeljék meg a tanítást s ha már az államtól tisztelet-díjat kieszközölni vagy nem akarnak, vagy nem tudnak, abból a régebbi kántor-tanítói fizetésből adjanak a kántori szolgálatért tisztességes díjazást: szálást, s legalább 100 frt. értéket, a vallás-tanításért szintén; a mennyiben nem tudnak, vagy nem akarnak az államtól tisztelet-díjat kieszközölni, heti óráért 25—50 frtot s követeljék meg a kötelesség szigorú teljesítését. »Méltó a munkás a maga bérére«, s ha valaki megköti magát 60 napi rendes, s az előre látott és nem látott kisebb szolgálmányokra, kár, frázisokkal elütni, hogy »50 frt. szép mellék-jövedelem«, itt megvárhatja a tisztességes javadalmazást, különben a milyen a fizetés, olyan rendszerint a munka is.

Igyekezzünk csak, ha lehet, összes iskoláinkat átadni az államnak, de azon kikötéssel, hogy mindig református tanítót nevezzen ki az állam, ki köteles legyen, a kántori teendőket külön díjazásért elvégezni, a papság pedig maradjon meg saját kötelezettsége, az ellenőrzés mellett s így több panasz nem fog lenni, s ha igen, pap és tanító egyiránt hibások, de nem az állami iskola.

Az ellenkező vélemény bárkitől, bárkihez szóljon, jogosult és sértés nem lehet.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. szept. 18.

Elnökolt: Dr. Vályi Gábor, elnök-helyettes aa.

Jelen voltak: Gyarmathy Miklós, Szász Dénes, Becsek

Lajos, Parádi Kálmán, ig.-tanácsosok, Márkus János, titkár, Deák József, pénztárnok, Maksay János, számvevő és dr. Kádár János, s.-titkár.

Az ülés megnyitása után, senki sem kívánván az ülésen kívül elintézett ügyek közszemlére kitett jegyzékéhez hozzászólni, megkezdődött a napirenden lévő folyó ügyek tárgyalása.

Először is a zilahi kollégium fölemelt államsegélyéről szóló szerződés mutattatott be, melyet a közoktatási miniszter is aláírt már, s így teljesen jogérvényes. Örvendetes tudomásul szolgált.

A boósi ev. ref. leány-egyházközség felekezeti iskolaszékének állítólagos tulkapásai ellen emelt panaszra vonatkozó presbiteriumi és esperesi jelentésekből meggyőződött Ig.-Tanácsunk affélől, hogy a más felekezeti lakosok által emelt eme panasz roszakaratu ráfogás, s így vizsgálatnak elrendelését szükségesnek nem látta, hanem az esperesi és egyházközségi jelentések adatait a közoktatási miniszter ur ő nagyméltóságával közölni határozta.

Tárgyaltatott, továbbá, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ama leirata, melylyel véleményezésre küldötte le egy rendelet-tervezetét, mely szerint az ismétlő-érettségi vizsgálaton is visszavetett tanulóknak, a VIII. osztály teljes ismétlése mellett, megadni tervezi az érettségi vizsga letehetési jogát. Ig.-Tanácsunk a miniszter által felhozott indokok méltánylása mellett, a rendelet kibocsátását véleményezte.

Mélt. br. Wesselényi Miklós aa. mint a galaci fiók-egyházközség pátronusa, fölkéretvén a galaci templom renoválására, levelében azt a választ adta, hogy miután az elnéptelenedett egyháznak ama templomra szüksége úgy sincs, s miután a kellő felügyelet hiánya miatt a renoválásoknak sem volna értelme: kész beleegyezni abba, hogy a templom felajánltassék az államnak ovoda-helyiségül. Ez alapon intézkedett Ig.-Tanácsunk a felajánlás megtétele iránt.

Vita Sándor, haranglábi birtokos aa. az ottani egyházzal szemben fennálló 98 frt. s annak kamataiból álló tartozását fizetni vonakodván: felhatalmaztatott az egyházközség, hogy követelését per útján hajtassa fel.

Márkus János, titkár aa. előző fölszólítás folytán, elkészítette az egyházkerületi házak gondozására vonatkozó házgondnoki utasítást, mely teljertalmulag elfogadtatott és a házakat kezelő tisztviselőknak, ahhoz alkalmazkodás végett, kiadatni rendeltetett.

Kunossy Lajos, budapesti ügynök részére, a budapesti bérházakra fölvett kölcsön közvetítéseért megállapított 1/2 százalék ügynöki díjak kiutaltattak.

Özv. Bodor Antalné, kinek gyermekei részére, a főt. egyházkerületi közgyűlés által megszavazott 400 frt. kegydíj, 18 éves koruk eléréseig szavaztatott meg, újabb beadványában azt kérte, hogy az egész 400 frt. folyósíttassék mindaddig, míg legkisebb gyermeke is eléri a 18 éves kort. Ig.-Tanácsunk azonban e kérést teljesíthetőnek nem találta, minthogy a közgyűlési határozat alapjául szolgált előterjesztésében már arra az álláspontra helyezkedett volt, hogy az árvák csakis 18 éves korukig segélyeztessenek.

A kamarai járandóságokból eddigelő visszatartot

összegek fedezvén az előlegezett perköltégeket: f. évi jul. 1-től kezdődőleg, a kamarai járandóságoknak teljes összegekben leendő kiszolgáltatására a pénztár utasítást nyert.

Szovátai leány-egyházközségünk ama kérése, hogy sósfürdőjének helyreállítására 5000 frt. kölcsönt utalványozzon Ig.-Tanácsunk a közalapból, teljesíthető nem volt, mert a fürdő nem képez oly szilárd biztosítékot, melyre, szabályaink értelmében, kölcsön volna folyósítható. Utasított ellenben az egyházközség, hogy bérlet útján értékesítse fürdőjét, s annak jövedelméből igyekezék rendes papi állomást szervezni.

Torda-Túri szegény egyházközségünk részére megszavazott Ig.-Tanácsunk papi laka renoválására 300 frt. kölcsönt oly módon, hogy azt az egyház a nyereendő egyszer s mindenkorai segélyből térítse vissza.

Görgényi egyházmegyénk tanácsának ama kérését, hogy a konzisztoriálé és a Telekiánum-beneficiumok tőkái kebli kezelésre kiadassanak, teljesíthetőnek nem találta Ig.-Tanácsunk, minthogy ezen alapok már alapítványi természetüknél fogva is központi kezelés alá vannak rendelve.

O.-Ujfalusi egyházunk indokolt kérésére kiutalt Ig.-Tanácsunk 100 frtot az egyház központi kezelés alatt álló templomépítési alapjából, hogy ez összeggel az összeomlott torony vállalkozója ellen eredménytelenül lejárattott perben fölmerült költségeit fedezhesse.

Végül, a vajda-hunyadi egyházmegye kellőleg indokolt javaslatára, engedélyt adott Ig.-Tanácsunk arra, hogy nt. Bartha Lajos esperes aa. tordosi egyházába visszaköltözhessék, s az eddig általa gondozott piskitelepi és maros-ilyei körlelkészségek ideiglenes egyesítését kimondván: ezen állomás betöltését elrendelte és megállapította a szolgálati rendet és utasítást, melyek szerint a kinevezendő körlelkészségek e két egyház ügyeit intézni kell. Főt. püspök aa. javaslata alapján, ezen állomásra, mely 932 frt. évi javadalommal lesz egybekötve, t. Juhász Izidor, szamosfalvi lelkész aát. ki is nevezte Ig.-Tanácsunk, utasítván őt állásának mielőbbi elfoglalására. Az így megüresedett szamosfalvi misszionáriusi állás betöltése iránt pedig pályázat közzététele mondatott ki. Végre, az ezen új rendezéssel fölszabadult 200 frt. segély Páll Károly, toplicai körlelkész aa. részére folyósítottatott, ki rendkívül nagy kiterjedésű körlelkészségében eddigi fizetésével kijöni nem tudván, már más állomásra való áthelyezését is kérelmezte.

Ezek után, Ig.-Tanácsunk közigazgatási bírósággá alakulván, a deési tanító-választás ellen beadott felebbezés ügyében döntött, törvényszerűnek nyilvánítván a választást, mert az a végrehajtási utasítás értelmében folyt le, s így a felebbezés elutasítandó volt.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezárattott. p. s.

TÁRCA.

Egyháztörténeti adalékok.

Soti János sátoralya-ujhelyi pap levele Teleki Mihályhoz az üldözött prot. papok ügyében. 1666.

Szentelje meg Isten kglidet magának!

Éltesse is, kívánom magáért!

Látja Isten a sziveket. Tudja az övéinek kedvetlen álla-

potjokat, meglátja s meg is szánja; hasznos is nekik, hogy szenvedjenek, mert kereszt és szenvedés után adatik a kegyelembeli jutalom. Hallom, kglđ elboldogul világi képpen, akarom boldogságát, de kívánom lelki boldogságának keresésére való elkészítettését a Jehovától jóban is. Panaszlom, meghüle kgdben a régi jóakarát. Honores, mores etc. Nem vagy jóakaró Teleki uram, a régi addictio szerént, kedves fiam, mert quo quis excellentior, eo humilior esto. Kövári szelek fuván elmúlt napokban, nem csak a balhák, de még a rákok is meg indultanak vala, lassudának a szelek is, lassudván. Mi tartunk, noha isten oltalmunk, már erre nézve hétszerte inkább befűtik a kemencét, de bizodalmunk, mert amaz nagyhitű ifjak a tűzben is sérelem nélkül is megmaradának, hiszünk mi is abban, a kinek nevéért szenvedünk, honnét mint ennyi tüzeinkben ezután is a seregek uratól protectionkat reméljük, várjuk sérelem nélkül való megmaradásunkat is, ha mi eshetik is rajtunk in probam belső hasznát hiven cum patientia szenvedjük.

Kglđ is mutassa régi addictiojának specimenét, egyéb aránt megszégelem magamat s pennámat én is elzárom. Ha méltó, a méltóságos fejedelemnek ő nsgának mondja alázatos szolgálatomat, ő nsgáért, bizonynyal írom, a Jehova előtt gyakorta megemlékeztem s ezután is ő nsga is emlékezzék meg a József romlásáról. Az urakat is, kikkel addictiom volt: Kapi uramot ő nsgát, Bethlen urfiakat, Nagy Tamás és Kendefi Miklós uramékat, (köszöntöm) lelki testi boldogságokat ő nsgoknak, ő kglmeknek kívánom, kglđnek is ezen s egyéb jókat kívánván mellette, ajánlom mégis és recommendálom tökéletes addictiomat. Maradjon mégis az Ur keglđdel és szerelmesivel kegyelmének bővségével kívánom. Ujhely, 21 szept. 1666.

Kglđ régi ismerő jó akarója, cliense

Soti János mpr.

Kivül cim: Tekintetes s nemzetes Teleki Mihály kedves fiam uramnak adassék.

Eredetije a Teleki-levéltárban 746 sz. Missilisek.

*

Soti János Telekinek. Ujhely 1667 julius 8.

Isten kglđtet gondviselésében éltesse s maga dicsőségének oltalmára készítgesse, tiszta szívből kívánom!

Kglđ méltóságos állapotjában is rólam, régi addictus jóakarójáról s clienséről meg nem felejtkezett, sőt egészségem és állapotom felől kérdést tenni, nemzetes ifju Gyulai Ferenc uram Erdélyből kijött szolgájátul, nem restellett, illendőül agnoscalom s veszem kglđtül, nem annyira magamnak appaundálván ennyiben, mint kgdnek, mert háládatosságnak és demissionak jele, melyet követ továbbra is a Jehova szent istennek áldása és gondviselő protectioja. Egységem hála istennek most is mértékletes s jó, de állapotom noha nyugodalmas és böcsületes, de nem kedves, fogyatkozással, mert mennyi ideje már parochiális proventusom detentióban, csak egy malom lévén kezemben, azután élek nem kevés alkalmatlansággal; mert az időnek gyakor változása néha szárazra, néha esős időre jövedelmét igen minuálja. Vagyok sok adósságban, ezüst poharaim zálogba vettem, el is adtam benne, mert quid charius vita? Im, nem régen csak összegyűjtének bennünket nagy assecuratioval és reménység nyujtással, de natus est ridiculus mus, patiendo, tandem aliquando, etc. Megvallom, erezvén ezeket, akartam kglđt instalni de succursu, de, mendicare erubescio. Nagy szereteti istennek

kgdhez ez is, kglđ édes anyja, néhai kegyes asszonyom és pátronám él kglđ előtt, az ő kegyelmes buzgó fohászzkodása a seregek ura előtt vagy mely igen segíti kglđtet, meg becstülje kglđ ő kglmét, csak mivel is meg ne szomorítsa, mert szomoru eventusa lenne. Vén is, gondolom, mert gyermek állapotjában azt nem cselekedvén, inkább most nem in matura aetate et florenti statu. Vajha, láthatnám valaha kglteket s ő kegyelmét kiváltképpen. Azt nem remélvén, köszöntöm ő kglmét illendő demissioval, kívánom is, isten ő kglmét rövid életében megáldja s maga szeretetiben mind végig amaz vég nélkül való öröme, boldogságra megtartsa. Kglđtet is ajánlom az élő istennek, ki is virágzó állapotjában birja és igazgassa úgy kglđ szívet s életét, hogy jó hírét, nevét világi boldogságára, holta után s hitit s lelki ismeretit amaz halhatatlan boldogságra megtarthassa kedvesit is, asszonyomat ő kglmét szép csemetéivel szerelmében ezen mennyei Ur tartsa, teljes szívből kívánom. Ujhely 8 juli 1667. Kglđ régi addictus jó akarója s clinse

Soti János mpr.

Eredetije a Teleki-levéltárban 696. sz. a.

*

Éljen kgd. nevelkedjék, terjedjen külső, belső értékében in bonum publicum patriae et ecclesiae, tiszta szívből kívánom!

Intentiom ez. Fiam uram, e jövő télen vagy nyáron isten akaratjából Erdélybe bemenjek. Rész szerent, mert ládaím Déva várából kiadattatván, könyveimnek nem kevés hiját, még pedig a javainak, a katalogusból látom, kiket akarok összegyűjteni, felkeresvén rendes mediummal őket; rész szerent feleségem után én is Erdélyben portionatus lévén, akarnék pro futura cautela anyjával és bátyjával valami jó dispositiot tenni. De desunt vires. Instálok kglđnek cum confidentia, impetraljon ez okon a mltgs fejedelemtül ü nsgátul egy Salvus conductust. Innét valami úton-módon kglđhez elmenvén, kglđtül annak erejével belyebb is, a meddig kívántatnék, mehessek bé. Melyet ha kglđ effcial, isten is megáldja kglđtet érette, én is voto apud Deum, ezt megszolgálni, el nem mulatom, kiküldését pediglen post adeptionem igen könnyen kglđ peragálhatja, jövén s menvén az emberek ki, be, ki hozzánk kgltek tájárul. Iterato is kérem, ebben mutassa mind pietását, mind sinceritását.

Nagy hire vala ujabban is Bán uramnak, hogy lejövő szándéka, sőt útban is. Némelyek Makovicára is beszállították volt. Hir volt csak. E való fog lenni: a lengyelek viritim e héten ülnek fei a tatárok ellen. Muszka, mint mondják, 80 ezer lévén mellettek, megharcolnak velek. Ő felsége is minden erejét jövő esztendőre francia ellen fordítja, látván, nem tréfa a dolog. Mi meg inter spem et metum constituti, nyögünk, sobajtunk, várjuk a Jehovának kegyelmét s szabadtását. Én többi közt valóban érzem a persecutio-nak terhét és erejét, noha van mit ennem, innom, hála Istennek, de igen költség nélkül vagyok. Sőt ezüst marhácskáimból is már szintén kifordulok, kiből kételenitettem, költséget szerezni. Egy néhány ezerre menne, a mennyi proventusom interceptioban. Jó az isten, megemlékezik még a nyomorúltakról, hiszem, remélem is, accomodalom addig, mint eddig is, jelen valóhoz magamat. Ajánlom ezek után kglđtet az élő istennek (ki aláz és magasztal). Kegyes, istenfélő édes anyját, szerelmes házastársát, apró szép csemetéit, ki is mind idő szerint, mind örökké való kegyelmével kglđtet

prosequalja, aveo et voveo. Én is az Ur kegyelméből feleséggel, pár gyermekimmel jól vagyok. Ujhely 12. nov. 1667. Kglđ régi addictus jóakarója, servitora

Soti János, mpr.

P. s. Talán jobb leszen nyáron commoditásért. Egy hónap alatt megjárhatom.

Külcim: Tekintetes nemzeti Teleki Mihály, Kővári főkapitány fiam uramnak adassék.

Eredetije a Teleki-levéltárban, 696 sz. a. missilisek.

Közli: Kontz József.

Különfélék.

= Vezércikk témát akarunk adni azoknak a barátainknak, a kik irni és gondolkozni szoktak. E hónap végén immár két esztendeje, hogy életbe léptek az ugynevezett egyházpolitikai törvények. Nem sok idő arra, hogy egy korszakot alkotó institutio kipróbáltassék, de minden esetre elég arra, hogy alkalmat adjon megfigyelésekre, tapasztalatok szerzésére a tekintetben, hogy minő auspiciumok között indult neki az életnek. Elég arra, hogy következtetéseket vonjunk le, minő irányban kelljen kifejtetni munkásságunkat a lehető körülmények között. A hol egyforma vallásuak a lakosok, ott igen kevés ok van az aggodalomra; a hagyományok, szertartások, az egy célra való törekvés mind kiegyenlítik a lehető nehézségeket. A baj ott kezdődik és egyszersmind kulminál, a hol vegyesvallásu egyházak állanak fenn; a hol a »compelle intrare« elvénél fogva, felhasználják az illetők az alkalmat, hogy nyájukat szaporítsák, és más egyházakat megrövidítsenek. Ezek a más egyházak mi vagyunk. protestánsok, kiknek kezéből még a régiekhez képest is igen sok eszköz kiesett, melyekkel hűveinket megőrizhettük az eltévelyedéstől. A szabadelvűség, melynek mi mindig harcosai voltunk, tág kaput nyitott ellenfeleinknek, hogy szabadon üzzék vakmerőségüket, Hiszen, olvastuk, hogy Debrecenben Volafka, püspöki helynök, az ő sima, szeretetre méltó jesusitaságában a szabadságot úgy értelmezi, hogy nyomtatott blankettákat használ a reverszálisok kiállítására és szedésére és sikeresen kezdette meg és folytatja a kálvinista Róma katholicizálását. Nincs máskülönben a dolog Kolozsvártt, a hol az utóbbi időben nagyon neki fogtak a pápista papok, hogy megismertessenek a vallásos szabadsággal. Irott dokumentum még nincs a kezünkben, de minden jel arra mutat, hogy határozott megállapodás szerint járnak el a vegyes-házasságok lehető megáldásánál. És pedig, ha ilyenek jelentkeznek náluk, csak abban az esetben ingerálnak, ha a protestáns fél reverszalist ad, vagy áttér pápistának. Nincs irott dokumentum még a kezünkben, de úgy néz ki a dolog, mintha egy konzorcium, egy szervezet volna felállítva, mely az ilyen leendő házasságokat kifürkészi, rábeszéli, zaklatja, hogy a protestáns fél ávertáljon. Legalább arra mutat az a jelenség, hogy egyházunkban e pár év alatt sok ilyen áverszio történt, a hol a protestáns ember bevallotta, hogy házasság miatt teszi, és ez alkalmakkor majdnem mindig ugyanazok voltak a tanuk.

= Nyilvános köszönet. A kolozsvári ev. ref. kollégium előljárósága hálás köszönetét fejezi ki Tuba Lajos tanár urnak, ki ismételten, s most legujabban is igen becses és gazdag könyv-gyűjteménnyel gazdagította a kollégium könyvtárát.

= Templomszentelés. A peéri ev. ref. egyház f. hó 12-én szép ünnepélyt tartott annak öröme, hogy templomát és tornyát ez év nyarán gyökeresen kijavította és kicsinosította. Az isteni tiszteletet magasan szárnyaló, szép megnyitó imádsággal Bartha Dezső, tasnádi lelkész, e. m. jegyző, mint esperes-helyettes kezdte meg. Az ünnepi beszédet Csák Máté, nagyváradai lelkész tartotta, gyönyörűen előadott, magvas beszédével elragadván a gyülekezetet. Ujkenyéri szép urvacsorai ágendát tartott Nagy Zsigmond, pacali lelkész. Az urvacsorát kiosztották Csák József, komádii és Csák Emil, pelei lelkészek. Urvacsora osztás után, kerekded beszédet Pazar Kálmán, t.-szarvadi lelkész mondott, s végül, az egészre Csák Aladár, peéri lelkész kérte az isten áldását. Az isteni tiszteleten közreműködő hét lelkész, köztük négy testvér megjelenése megindítólag és az egész isteni tisztelet fölemelőleg hatott a gyülekezetre. A szép ünnepély után a helybeli lelkész asztalánál gyültek barátságos lakomára a jelen volt lelkészek s a helybeli egyházi előljáróság, melyen elképzelhetőleg a legkellemesebb hangulat uralkodott.

= Torony-gomb feltételi ünnepély Szilágy-Nagyfaluban. A kiváló nagyságu ref. egyházközség szép és lélekemelő ünnepélyt rendezett f. hó 16-dikán d. u. 4 órától kezdődőleg. A templom tornyának restaurálása folyamán az új réz-gombot helyezték fel a szép, magas toronyra. Az ünnepélyt megelőzőleg, a Bazala László, zilahi jőnevű bádigos-igáros által készített s a templom piacán elhelyezett gombot gyönyörűen földiszították. Koszoruk, szépen kivart kendők, lengő szalagok ékítették a fényes csillagos, vitorlás gombot, mely immár 46 m. magasságban hirdeti a szilágy-nagyfalusi ref. egyházközség áldozatkésztségét, csokolózván a rezgő napsugarakkal odafönn, közel a bolyongó fellegekhez, a mélységes éghez, az örökkévalósághoz. A gombot Kovács Albert ref. lelkész gyönyörű imával áldotta meg, magával ragadván a nagyszámú hallgatóságot, melyben az intelligens osztály is szép számban volt képviselve. A lélekemelő egyházi szertartás után csigás köteleken, zeneszó mellett, imbolyogva szállott a magasba a bokrétás, fényes gomb. Fenn a munkások várták a szépen elkészített ipari művet s Bazala Lajos, a derék iparos fiatal fia, nagy ügyességgel s bámulatos bátorsággal helyezte be a sűgár árbocha a közönség riadozó éljenzései közt a gombot, valóban szédületes magasságban szolgálva rá a rokonszenves tüntetésre. A fiatal iparos rendkívül ügyességét és bátorságát, a szolgálatra álló derék ács munkások ügyességét megjutalmazta a közönség azzal, hogy a gomb felhelyezése után, a közönség körében gyűjtött, 13 firttal ajándékozta meg őket, hogy e szép ünnep emlékére ők is élvezzenek, dalos mulatságban. Ezt ugyancsak kiérdemelték! A torony-gomb feldiszítésére a közönség 32 drb. szebbnél-szebb kendőt, sok szalagot ajánlott fel, melyek szintén a derék munkásokéi lettek. A torony restaurációja tovább folyik s bevégezésekor az egyházközség szép ünnepet szándékszik rendezni. Az egyházközség derék papja és értelmes presbiteriuma ugyancsak rászolgáltak a nevezetes templom restaurációjával a vármegye magyarságának, a nyilvánosságnak elismerésére.

= Beküldetett szerkesztőségünkbe is: Mit köszönhetünk a reformációnak? Irta dr. Zimmermann Pál, fordította Tetch Gyula. Ára 5 kr. mely a h.-m.-vásárhelyi »Jóllét« egyesület javára fordítatik. Továbbá, megjelent: Középkorok és az érettségi vizsga. Irta Simon Gábor, főgimnáziumi tanár, ára 60 kr. Miskolcon. Mind a két munkácskát ismertetni fogjuk, mert a tárgy mindkettőnél elég érdekes, és fontos, hogy megismerkedjünk mások gondolatával.

= Hibaigazítás. Lapunk legközelebbi számában jelezvén a pályacikkeket, az van írva, hogy Muzsnai Miklós a »Keresssük az igazságot« feliratut írta, holott egész augusztusban ilyen cím alatt cikk nem jelent meg. Megmagyarázhatatlan tévedés. Kérjük olvasóinkat, vegyék tudomásul, hogy Muzsnai Miklós az »Az élet törvénye« feliratu cikk szerzője.

HIVATALOS RÉSZ.

911—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett s a maros-ludasi körlelkésztséghez tartozó m. g e z s e i leány-egyházközség segédlelkész-tanítói állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: 200 frt. készpénz és gróf Bethlen Sándor ur udvarában teljes ellátás.

Kötelességei: a tanköteles gyermekek tanítása, M. Gezsén a lelkészi teendők végzése és szükséghez képest, a körlelkész helyettesítése.

Pályázati határidő: 1897. október 5. Folyamodványok az ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők, Kolozsvárra.

Kolozsvárt, 1897. szept. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

912—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a püspöki vizsgálat alatt álló sz. udvarhelyi ev. ref. egyházközség s. lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Egy szobából álló tisztességes lakáson kívül, 600 frt. havi 50 frtos előleges részletekben.

Kötelességei: A megosztott lelkészi teendőkön kívül, heti 14 órában vallás-tanítás. Kötelességeit részletesebben a s. lelkészi utasítás tárgyazza.

Folyamodványok f. évi október 6-ig az ev. ref. püspöki hivatalhoz küldendők, Kolozsvárra.

Kolozsvárt, 1897. szept. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

953—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a gyulafehérvári egyházmegyébe kebelezett sárdi ev. ref. organista-kántortanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. Veteményes és gyümölcsös kerttel ellátott tisztességes lakás. 2. 250 frt készpénz 1/4 évi részletben. 3. 8 hold első osztályú szántó és kaszáló, melynek évi hasznóbére 180 frt. 4. 1/2 hold szőlő-terület fajszőlővel beállítva. 5. Tandíj 30 frt. 6. Tűzifa 40 köbméternyi.

Az egész fizetés egyházhathóságilag 500 frtban állapított meg.

Pályázati határidő: okt. 14. Oklevéllel is fölszerelt kérvények nt. Elekes Viktor, esperes úrhoz küldendők, Gyulafehérvárra.

Kolozsvárt, 1897. szept. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

954—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben, a szilágy-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett kusalyi ev. ref. kántortanítói állomásra ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: 169 frt. 87 krra becsült kepe és kanonika-porcio hasznélvezete, 231 frt évi államsegély és természetben lakás, kerttel.

Kötelességei: a tanítás, organázás és éneklés, valamint minden harmadik vasárnap s minden csütörtökön délelőtt, valamint a kanonikus órákon a lelkész helyettesítése.

Pályázati határidő: okt. 10.

Oklevéllel is fölszerelt pályázati kérelmek nt. Viski Pál esperes urhoz küldendők, Zoványra.

Kolozsvárt, 1897. szept. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

956—1897

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyéhez tartozó szentmargitai egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes lakás, gazdasági épületeken és veteményes kerten kívül, 366 frt. dézma-kárpótlás, 60 hold kanonika porcio és 82 frt. értékű kepe. Az összes jövedelem, egyházhathósági becslés szerint, 688 frtra van felvéve. Ebből azonban a nyugalmazott lelkész 200 frtot fog élvezni.

Pályázati határnap: 1897. október 15.

A folyamodványok Somkerei Miklós esperes aához küldendők, Székre, (Szolnok-Dobokam.).

Kolozsvárt, 1897. szept. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

968—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett csittszentiváni egyházközség kántortanítói állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: Tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, veteményes kerttel. Készpénz államsegélyből 107 frt. tandíj minden tanulótl 20 kr. beiratasi díj 10 kr. (k. b. 60 frt.); 13 hold 132 négyszögöl jó minőségű tagosított szántó és kaszáló; minden 20 kalangyán felül természet gazda fizet 1 1/2 kalangya búzát és 1 véka rostált zabot; az azon alul természet 3 véka csős töröküzát és egy félvéka zabot; a félbéresek ennek felét; a 60 éven felüli s gazdaságot nem folytató özvegy asszonyok 1 1/2 sing vásznat, vagy 30 krt. 7 öreg szekér fa az egyház erdejéből. A kanonika adóját az egyház fizeti.

Pályázati határnap: 1897. okt. 15.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes urhoz küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1897. szept. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

969—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett nyárad-szentannai kántortanítói állomásra pályázat nyittatik.

Javadalom: tisztességes lakás, veteményes és gyümölcsös kerttel; államsegély 329 frt.; kepe és kanonika porcio hasznélvezete, hivatalos felszámítás szerint, 145 frt. 54 kr. összesen 474 frt. 54 kr.

Pályázati határnap: 1897. okt. 10.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes urhoz küldendők, Mező-Bándra.

Kolozsvárt, 1897. szept. 20. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

839—1897.

MEGHIVÓ.

Egyházi törvényeink értelmében, a küküllői ref. egyházmegye közgyűlésének tagjait tisztelettel meghívom D.-Szt.-Mártonba, október 14-én tartandó egyházmegyei közgyűlésre. A t. világi és tanítói képviselő urak külön meghívót is fognak kapni s reményem van, hogy erkölcsi kötelességükből kifolyólag, megszerzik nekem azt az örömet, hogy tömeges megjelenésükben az újabb időknek e tekintetben is szebb reményekre jogosító jelét üdvözölhetem. E helyen külön is utasítom a tiszteletes urakat, a t. világi és tanítói képviselő urak személyes meghívására. Azokkal szemben pedig, kik a közgyűlés kötelezett papi tagjai, fennálló házszabályaink értelmében, meg nem jelenés esetén mentségül kizárólag csak a betegség lesz elfogadható.

A közgyűlés tárgysorozata: 1. Elnöki megnyitó. 2. Rendes istentisztelet-tartás. 3. Esperesi jelentés. 4. Helyettes jegyző jelentése az egyházmegyei tanács működéséről. 5. Tanügyi jelentés. 6. Főjegyző, számvevő-választás egy személyben. 7. Tanügyi előadó választás. 8. Lemondás folytán megüresedett pénztári állás betöltése. 9. Aljegyző választása. 10. Fegyelmi bírák választása. 11. Egy egyh.-megyei tanácsbíró-választás néhai dr. Bodor Zsigmond helyére. 12. Indítványok, leiratok és kérelmek tárgyalása.

Mező-Bodon, 1897. szept. 18. *Nemes Árpád,*
küküllői esperes.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXVII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1897. Szeptember 30.

39. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A nőnevelés hiányairól.

A nőt a természet fontos hivatásra alkotta. Alapítson a férj oldalán családot, adjon életet gyermekeknek, s azokat növelje. De minthogy sok nő nem érheti el, különféle nem kedvező viszonyok miatt, ama magasztos célját, azért a nőnevelés céljának megállapításánál figyelemmel kell lennünk mindkettőre, vagyis úgy kell berendezni női iskoláinkat, hogy azok a női hivatásra való alapos képzettség mellett, megadják az eszközöket a család nélkül maradt nőnek az önálló megélhetésre. A mai iskolák nem nevelik a nőt első és főhivatására, inkább csak tanító-intézetek, melyeknek céljuk, a nőt szakpályákra előkészíteni, vagy kiképezni. E félszeg nevelés miatt társadalmunk örvény felé halad; nehéz az orvoslás, a kérdés megoldása, de nem nehéz, ha a társadalom egy szívvel-lélekkel óhajtja, akarja. Át kell alakítanunk első sorban nőnevelésünket. Elismerem, hogy a női iskolák jól tanítanak, de nem jól növelnek; de kijelentem, hogy nem a tanerők hibájából, hanem a rendszer hibájából, a női hivatás félreismeréséből. De hogy e szavaim miatt ne az én nyakam közé öntsék a lugzót, ide írom egy nő, és pedig, ha jól sejtem, egy tanítónő szavait: »ez fog véget vetni a sok ferdeségnek, melyek a női nevelés alatt, még ma is annyi hiányosságot, annyi felszínességet, annyi egyoldalúságot és annyi testi, lelki és kedélyi elmaradottságot tesznek nyilvánvalóvá a kiképzettnek tartott, végzett ifju leánynál. A hol az általános női iskolázás még annyi sürgetően szükséges kívánni valót tár elénk, mint a mi édes hazánkban, (értvén különösen a polgári és felsőbb leányiskolákat), addig az egyesületnek nem a női gimnáziumok és nem a nők egyetemi képzettségének kérdését kell előtérbe állítania, de minél előbb s annál szélesebb alapon ahhoz látnia, hogy

a már létező, de hibás nőnevelési rendszernek megjavításán, helyrehozásán minél alaposabban segítsen«. (Dorogsághy Dénesné.) A társadalomnak nem csak jól tanított, hanem, s főleg női magasztos hivatásukra alaposan nevelt nőkre van szüksége, s ismétlem, a társadalomnak kell akarnia a reformot, mert a hivatottak (?) gondolkozása egészen más. Lázárné-Kasztner Janka, egyik legelőkelőbb iskolánk igazgatója így ír: »Honosítsuk meg a mi viszonyainkhoz mértén a háztartási iskolákat a munkás osztály leányai számára. A kisiparos s a munkás-osztály leányainak ezen irányban való oktatása elvonná őket a felsőbb intézetektől, mi által egyrészt az értelmi munkát igénylő pályák inkább az intelligens osztály női számára maradnának fenn, másrészt amazok az ő élet-hivatásuknak megfelelő képzést nyernének«. (Mily szép humanizmus, mely az értelmességet a származás szerint osztályozza! Pedig hány kisiparos fiu ragyogott s ragyog most is éppen az értelmi pályákon!) Szent isten, tehát csak a kisiparos és munkás osztály leányainak van élethivatása, az intelligens osztály leányai pedig csak szakpályákra készülhetnek, ezek pedig, mint a tantárgyak mutatják, teljesen kizárják a családi tüzhely számára való előkészítést; ha tehát egy intelligens férfi nősülni akar, s olyan nőt keres, ki értve a családi tüzhely, a háztartás teendőihez, azokban örömet is fogja lelni, kisiparos és munkás osztályhoz kell fordulnia. S a mai társadalom mégis elítéli azt az intelligens férfit, ki ilyen maissalliance-t kötne, mert nem szaktudóst keresett élettársul, hanem élethivatására is nevelt nőt. Ne értsenek félre, nem azt mondom, hogy a nő ne tanuljon, ne készüljön pályákra, sőt éppen a mai nehéz megélhetési viszonyok s azon tény miatt, hogy a családalapítás nem függ magától a nőtől, hanem rajta kívül eső tényezőktől is, szükségessé teszik, hogy a nő a családon ki-

vül is találhasson életpályát; de minden női kép-
zésnek első sorban azon kellékeket kell meg-
adnia, melyekre a nőnek, mint élettársnak, mint
anyának szüksége van, vagyis, az értelem alapos
kiművelése mellett, szilárd erkölcsi alapot vetve,
meg kell tanítani őket mindazokban való ügyes-
ségekre, a melyekre a háziasszonynak, a feleség-
nek, az anyának szüksége van; másod sorban
mindazon kellékeket, melyekre a családi élet
örömeiben nem osztozó, magukban álló nőknek
van szükségük. Nem vagyok én ellensége a modern
nevelés eszközeinek (korcsolya, lawn-tennis, stb.)
de óhajtom, hogy a növelés olyan legyen, hogy
a nő fogékony maradjon eredeti, isteni hivatása
íránt, hogy midőn családot alapít, érezze, hogy
ez a főhivatása, s ezért mondjon le, ha kell, ama
mellékesekről; mert minden más szerep a nő
számára az életben csak az életviszonyok kény-
szerűségétől szült állapot, mit eléggé bizonyít
ama tény, hogy bármily kedvező állásból, ked-
vező körülmények közül szívvél térnek vissza
eredeti hivatásukhoz, élő példa erre éppen maga
Kasztner Janka, ki ama nagy család mellett,
melynek anyja, szivesebben vonul vissza abba a
szűkebb családi életbe, hogy ott árássa ki érző
lelke teljes melegét, s a mely kör, valljuk meg,
valódi nő nélkül sötét, hideg, kietlen marad. S
tán éppen a mai ferde női nevelés az oka, hogy
sokan irtóznak a házasság »igáját« (mert ferde
nevelésü mellett az bizony iga lehet) nyakukba
venni; lehet a nő szellemileg bármily kiváló,
bármily kitűnő művek alkotója: több jót sehol
sem tehet, mint a házi tüzhelynél, mint a ringó
bölcsönél; s ha a nő nevelésében a nőnél ez
eszmény megszűnt, ha a nő szégyenli, kerüli a
családi életet, a háztartási teendőket, s az unal-
mat nem munkával üzi el magától, hanem léha
szórakozásokkal: akkor inog a nők kultusza, a
társadalom erkölcsének alapja. Pedig közel van
ez az idő! Hisz, épp azok a tényezők, kiknek
első sorban kötelességük, a nőt nevelni, lenéző-
leg emlegetik a gazdasszonyi teendőket, mert a
konyha hagyma-szagúvá teszi a kezet, a gőz rán-
cossá teszi az arcot, stb.; én meg vagyok róla
győződve, hogy a férfiak inkább csókolják azt a
hagyma-szagu kezet, mely a férj keresményét
ugy tudja beosztani, hogy háza mindig tiszta,
ételei izletesek, maga csinnal öltözködik s köré-
ben mindent rend, megelégedés leng át, szóval,
áldás a háznál, mint a magyar mondja, mint azt
a tinta-foltosat, vagy puderosat, a mely pazar-

lásaival örökös pénz zavart okoz a férjnek, la-
kása rendetlen, piszkos, épp így gyermekei, maga
pedig, minthogy gondolatai, ferde nevelése miatt,
más világban kalandoznak, fésületlen, öltözké-
ben lompos, stb. s az a ránc, melyet a munka vé-
sett az arcra, nem csufítja, hanem inkább szé-
píti az arcot s mindenkinek hódoló becsülését
vonja maga után, míg az élvhajhászásban, vagy
a kendőzésben elpetyhüdt, összeráncosodott arc
csak visszatartó érzést kelt. Nem azt mondom,
hogy a háztartás minden egyes részét a család-
anya végezze, de értsen hozzá; az olyan mun-
kának értékét, a melyhez értünk, meg tudjuk
becsülni s gyönyört találunk benne; a háztartás-
ban a nő részéről csak felügyeletet, utbaigazi-
tást, utánnézést, szem et óhajunk; jól mondja
a magyar: »a gazda szeme hízlalja a jószágot«;
a jól parancsolás művészete, a hozzá értő fel-
ügyelet teremti a házban a rendet, a tisztaságot,
takarékoságot, alapja a gyermekek jó nevelé-
sének, a család szellemi, anyagi boldogulásának;
ezt nem pótolhatja a cselédségnek egész serege
sem, a cseléd semmit sem kimél, semmire sem
figyel kellő felügyelet nélkül. S ha mi nem ér-
tünk a háztartáshoz, hogyan kívánhatjuk, hogy
a fizetett cseléd, kit értelmileg annyira alát-
tunk állónak tartunk, legyen a háztartás lelke,
a tisztaság gondozója, a gyermekek nevelője, a
férj keresményének okos megtakarítója, midőn
a ház asszonya tizenegy óráig elheverész az
ágyban s a cikke értékehez, árához semmit
sem ért.

Nem akarok aprólékosságokra kitérni, csak
fölemlíteni, hány cseléd fogja figyelmesen meg-
vizsgálni, megmosni a légytől bepiszkolt húst,
mielőtt megsütné, ha tudja, hogy a háziasszonya
soha sem néz utána, a sarkokat kisöpörni, stb.
nem említem, hogy találásnál mi minden történ-
hetik. Egy előkelő származású társaság részére
a tej melegségét a szakácsné oly módon pró-
bálta meg, hogy bele dugta ujját a tejbe s aztán
lenyalta s tán másodszor is próbálta; bizonyosan
hiányzott a mindent látó szem. Nem azt mon-
dom, hogy a háziasszony mindig sarkában le-
gyen a cselédnek, de tudja, érezze a cseléd azt,
hogy mindig sarkában vannak. Az is téves hit,
hogy a ki főzni is tud, az már szakácsné; a ki
ért a gazdasági teendőkhez, azért még nem
béres, nem napszámos. Magam voltam tanuja
egy esetnek, midőn egy gazdasági intézetet vég-
zett fiatal birtokossal a széna-kaszálókhoz kimen-

tünk, a fiatal birtokos rászólt egyik kaszálóra, mire az egész kihívólag felelt; az én barátom egész nyugodtan kivette a visszaszóló kezéből a kaszát, s olyan rendet vágott, hogy a régi gyakorlott kaszások is elámultak. Vajjon, ez a fiatal birtokos, kit ama derék intézet gyakorlatilag is megtanított a gazdasági felügyelettel járó dolgokra, béressé lett-e? Ismerek én nőket, kik jártasok a háztartás minden ágában gyakorlatilag is, de teljesen otthonosak a női műveltséget kiegészítő, nőt diszitó ágakban is, szóval, értelmileg is kiművelt valódi nők. Egy nő szavaival fejezem be ez irányu gondolataimat: »A nő mindig hamarabb fejlődik. Azon pályák, a melyek a tökéletes kifejlődéséig egy nőnek bevégezhetők, melyek mellett nő maradhat, nőies és szívének nemes indulatait a mellett követheti, azok neki valók, írja Beksics Gusztávné, ezután így folytatja: de egyet ne feledjünk soha, hogy a nő tulajdonképpen szerelemre van teremtve, anyává lenni, ez a rendeltetése, egy kis teremő vész el benne, ha hajadon marad. Mig ellenben, bármily eszes, bármily művelt, gyermekei veszik hasznát, mert a nemes fa nemes gyümölcsöt terem. És szerintem, a legszebb pálya egy nőnek egy jó férj nejevé lehetni, jó gyermekek anyjává válni«. Ezekből a Beksics Gusztávné által nagyon helyesen fölállított szempontokból úgy kell berendeznünk iskoláinkat, hogy az iskola az ép testi szervezetet ne rontsa meg, ne tegye tönkre, hanem ellenkezőleg, erősítse, szilárdítsa, a gyengét pedig rendszeres gyakorlatával erőssé, képessé tegye női hivatására; csak az egészséges nő érdeklődik a szellemi s testi munkálkodás iránt, lesz mint élettárs a férj vidám, kedélyes segítője, türelmes mama; a beteges nő ingerlékenysége, lelkének fanyarsága miatt boldogtalanná teszi hozzá tartozóit. Az egészséges szervezet szerencsés adomány; de azért beteges szervezet is erőssé tehető. A nevelésnek ez irányban eszközei: a test tisztán tartása, az okos életmód, a tornázás (játék), a szabad levegőn való mozgás; iskoláink mindezekre bizony édes-keveset ügyelnek, házi feladatokkal is anyyira elfoglalják a növendék idejét, hogy alig marad szabad ideje.

Hiányzik mai nevelésünkben a munkásságra szoktatás. Az iskola szerettesse meg növendékeivel a női hivatással járó munkásságot; a háztartást az iskola szélesebb alapon s okosabb, a gyakorlati háztartáson alapuló tényekből úgy sa-

játíttassa el, illetőleg szerettesse meg, hogy a növendékben állandó s élénk hajlam keletkezzék, részt venni a háztartás teendőiben, hogy anyja oldala mellett gyakorlatilag is jártasságot szeressen; az internátusokban ne csak a jó életmódra fektessék a súlyt, hanem gyakorlatilag is foglalkoztassák a növendékeket a háztartás teendőiben; lesznek (i) talán köztük olyanok is, kiknek nem lesz szükségük e téren szerzett ismereteikre gyakorlatilag, de a hozzá értést, a parancsolás művészetét minden nőnek tudnia kell; nem szólok a magasabb ranguakról, mert ezek nem igen járnak nyilvános iskolákba. A háztartás kellő elsajátíthatása végett, úgy kellene berendezni az iskolákat, hogy a növendék a délelőtti órák nagyobb részét anyja oldala mellett, úgy internátusokban a gazdasszonyi teendőkkel megbízott mellett tölthesse. A kézi munka tanításában is a főszólyt inkább a gyakorlati életre szükségesek elsajátítására fordítanák.

Értelmi képzés tekintetében a jelenlegi tanterv hiányairól nem panaszkodhatunk, de igen a sok fölösleges miatt; sok, a nőnek egyáltalán nem szükséges részt el lehetne hagyni, hogy időt nyerjünk az előbb említett követelmények megvalósíthatására. De igenis hiányosnak, sőt elhibázottnak látom a tanítónők képzését, nevelését. Csak az a nő lehet valódi nevelőnő, a ki a női hivatás minden ágában jártas. S mit látunk? A leendő nevelőnők, leánykáink nevelése oly fiatal nők kezében van, kik soha sem voltak férjes anyák, nem ismerik, sőt lenézik a gazdasszonyi teendőket, hogyan kívánhassuk tehát, hogy ők a leendő hitveseket, anyákat, ház urnójét magasztos hivatásukra képezhessék? Legtöbb esetben, teljes tisztelet a kivételeknek, hiányzik még náluk a szerénység, a nőiesség; büszkék a diplomájukra, páratlan tudományukra, lenézik a nem diplomásokat, többnyire szerény anyagi viszonyuk miatt az állampolgárok adófilléreiből részesednek állami, ingyenes ellátásban, képzésben, s mégis jóltevőiket, az adózó polgárokat, mint profanum vulgus-t lenézik, követelik tőlük, hogy nagyságosoknak, stb. cimezzék, pedig ha az ingyenes tanítás jótéteményében nem részesülnek, minő homályban maradnak! Hányan tetszelegnek a nőiesség megtagadásában, hányan beszélnek, mindig tisztelet a kivételeknek, megvetőleg, még a háztartást tanítók is, a házi teendőkről, a valódi női hivatásról; hogy nevelhetnének az ilyenek valódi nőket! E bajon, meggyőződésem szerint, csak

egy segitene: ha a tanítónői pályára első föltételül nem a betöltött tizennégy év szolgálna, hanem az, hogy a jelentkező vagy férjes anya, vagy özvegy anya legyen; ez nem könyvből tanulná s tanítaná a női hivatást, majd ekkor egészen más szellem terjedne el nőink között.

De szükséges még, hogy a tanterv is nagyobb súlyt fektessen az erkölcsi momentumokra, az erkölcsi érzület kialakítására, megszilárdítására, a gondolat tisztaságának, a szív nemességének megteremtésére; csak ez a valódi képzés, mely az észfejlesztés mellett, kiváló s teljes súlyt helyez az erkölcsi és esztétikai képzésre, az erkölcsi jellemek kialakítására; csak képzett fő s jó szív adja az igazi embert, csak nemesen alakult szív ment meg attól az eldurvulástól, mely egyiránt jellemzi korunkat fönt és lent, különösen napjainkban, midőn társadalmunk beteg; manap a nemes szivre kétszeresen szükség van; társadalmi életünk, irodalmi termékeink határozott negációi a szépnek, erkölcsnek; megtévesztik az ifjúságot, a tapasztalatlan, az alapos erkölcsi képzés hiánya miatt akaraterében ingadozó mindkét nemű ifjúságot. S minthogy nemcsak férfiak, de nők is irnak olyan léhaságokat: a fönnebb említett valódi női képzés hiánya az oka, hogy a nők örömet nem lelvén az apró, szórakoztató házi teendőkből, az olyan léha, pikáns cikkek olvasásával töltik az időt s a bennök uralkodó hangot tartják igazi szellemességnek. Így támadnak a modern, a Gyurkovics-leányok, így lesz szálló igévé, hogy ma már nem a szemérem pirulásában gyönyörködünk, hanem a szemeknek a pikantériákat megértő pajkos villanásában, pedig nemzetünk kárával jár, elhagynunk, átlépünk azt a mesgyét, a hol a multból hivatogatólag sugárzanak felénk az udvarházak Szilágyi Erzsébetjei, szép Ilonkái, Ernyei Etelkéi; a jelenből s jövőből pedig felénk sötétlenek a férjvadászó s házasságközvetítő Gyurkovics-mamák, az élvhajászó, hetyke Gyurkovics-leányok alakjai. Minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs.

Szeptemberben.

Üdvözljük az ország különböző vidékeiről a közép- és felsőbb iskoláink falain belül immár elhelyezkedett tanuló ifjúságunkat.

Üdvözljük a régieket, kik ismerik az iskolai élet gyönyöreit és bajait is, kik immár közel vannak a kitűzött nemes célhoz; de köszöntjük az újakat is, kik remény és kételkedés, csüggedés és bizalom közt kezdetek a munkához.

Üdvözljük a nagyokat, kiknek nemes feladatuk

az is, hogy a kicsinyeknek oltalmazói, biztatói legyenek, hogy jó példaadással járjanak elől; de köszöntjük a kicsinyeket is.

Üdvözljük a jókat, sőt még a rosszakat is, mert feledve mindent, nem kételkedünk abban, hogy ők is azzal a nemes elhatározással lépték át iskoláink küszöbeit, hogy ezután jobbak, szorgalmasabbak, hivebbek és igazabbak lesznek.

Nincs a művelt emberiség életének nevezetesebb pontja, kimagaslóbb mozzanata, mint ez az időszak, a midőn bár a fák lombja csöndesen hull, a mező virágai elhervadnak, zaja elnémul; de elkövetkezett a magvetés ideje; az iskolák kapui ismét megnyitáltak és mozgás, új élet, fürge elevenség mutatkozik mindenütt.

Nincsenek alkalmasabb pillanatok arra, hogy az érző szívek lázasan dobogjanak, mint a szeptemberi napok, midőn az egész társadalom, mint egy varázsütésre, s mint egy ember, megmozdult, midőn szülők és gyermekek vándor-utra keltek.

Azok a forradalmak, melyek az emberiség történetében korszakos változásokat idéztek elő, soha sem vertek akkora hullámokat, mint a minőket a mozgalmas szeptemberi napok vernek a szívek tengerén.

És azok a háborúk, melyeknek nyomán itt áldás, öröm és dicsőség, amott fájdalom, inség, nyomor, bánat, szívszaggatás és megaláztatás keletkezik: nem oly nagyhatásuak, mint az a mozgalom, mely szeptemberben szokott keletkezni.

Ez az igazi, ez a valóságos századvégi vér nélküli való s mindig áldásos forradalmi időszak; ez a szívek forrongásának évadja és a szellem, a világosság harcának megkezdődése az anyag, a sötétség és cudatlanság ellen, mely harc folytatódik egész a diadalomig.

A nyári pihenés után ismét megnyitáltak azok a kapuk, a melyeken át a legfőnségesebb csarnokokba lehet jutni.

És ezen mozgósításra a szerető szülői, testvéri, rokoni és baráti szívek mind megdobbantak.

Itt egy gyászoló nő, egy bánatos édes anya hozta magával legszebb ékszerét, kézen fogva, legdrágább kincsét, árván maradt, vézna kis fiát, kiből minden öröme, reménye összpontosul, mert mindent elvesztett és csupán erről mondhatja el még igazán, hogy »a z e n y e m!«

Amott egy öreg édes atya kísérte el az iskolába reményteljes fiát, ki egykor nem csak menhelyet ad, nem csak oltalmazza, hanem a tehetetlenségnek napjainban biztatni, vigasztalni fogja és így gazdagon fizeti vissza a nevelésére fordított költséget.

Itt egy csinos, serdülő leány hullatta könnyeit s integetett az elválás pillanatában fehér zsebkeendőjével, hosszú és forró csókot nyomva bucsuzáskor édes anyjának ajkaira, ki eddig ápolta, növelte, kit ő úgy szeret, s kinek, isten után, mindent köszönhet.

Amott egy tört szívű szülő siratja vesztett reményét, midőn aggódva hozta el könnyelmű fiát, kinek nem volt elég akaraterje s kivel mégis tesz még egy végső kísérletet.

Itt egy szép, ifju hajadon kísérte el jegyesét, ki az utolsó évre ment, s ki nem sokára állást nyerve, boldogítani fogja őt.

Amott egy reményteljes ifjunak nyújtottak friss virágcsokrot az elválás emlékeül.

Itt egy árva fiu áldogált az egyik iskola kapujában és várta, hogy valaki jó szóra méltassa, megszólítsa, és protektora legyen. Oh, mert neki nincsen e földön senkije!

Amott egy sápadt ifju tétovázó tekintettel néz a messzi jövőbe, mert ő szenved és érzi, hogy nincs elég ereje a munkához.

Oh, mennyi öröm, remény, aggodás, kétely és fájdalom támadt a szivekben az iskolai év kezdetén!

És a midőn a szülők eltávoztak, bizonyára mondtak legalább annyit: »gyermekem, légy szerény, szorgalmas és engedelmes; dolgozzál s a siker nem fog elmaradni!«

De hát, valóban meg lesz-e a siker? A szorgalom és szerénység mindig és biztosan célhoz vezetnek-e?

Én istenem! Hiszen, ez előtt egy évvel a munkás földmives is szorgalmatoskodott és mégis-mégis, nem jött-e el a sok eső, a jég-verés, a zivatar, és nem lett-e oda az emberek vetése, az áldás; és nem gondol-e ma sirva sok szorgalmas gazda verejtékes munkájára, melynek eredménye az inség és nyomor?

És avagy, nem volt-e talán itt-ott sovány a talaj; s nem e miatt veszett-e ki még a csiraképes mag is?

És hát, a szellem-világ körében is nem elő áll-e most a lelki gyötrődés, majd a lehangoltság, a bánat, mely miatt az ige üres szó marad?

Avagy, mindenik szülő megtette-e kötelességét gyermeke lelkének elkészítése. jóra fogékonynyá tétele körül? És hogy ha nem, hogyan várhat mégis sikert?

»Imádkozzál és dolgozzál!«

Bár régi, de örökké tartó, nagy igazság. Mert valóban, csak úgy lesz áldás a munkán, ha isten megsegít, s ha ő is akarja; mert »miénk a munka, de az áldás onnan felülről jó!«

Bizony, nincs tudomány, mely többet érne, mint az istenben vetett hit és nincs nagyobb hatalom, mint az isten ereje!

Hát, imádkozzunk.

Szeressük az istent és őrizzük meg idealizmusunkat. És hogy ha akadott volna ebben a mi tulságosan realis irányu korunkban olyan szülő, vagy gyám, ki elfeledte volna az ifju figyelmét a jóságos, és gondviselő istenre irányozni, mi szólunk az ifjusághoz és mi mondjuk: imádkozzatok és dolgozzatok, mert »a kik az Urban biznak, azoknak ereje megújul, futnak és nem fáradnak; járnak és nem lankadnak (Ezsaiás 40. 31.); s mert az urnak félelme, kezdete a bölcsességnek«. (Péld. 1. 7.)

»Erősek legyetek a hitben«. (I. Péter. 5. 9.)

Hazánk virágai! Nemes tanuló ifjuság! Ezek a jelszók tündököljenek azon a zászlón, melyet ti fennen lobogtattok.

Hiszen, ti szülőiteknek szemfényei, féltett kincsei, hazánknak és nemzetünknek pedig reményei s büszkeségei vagytok.

Hiszen, »ti vagytok a világ világosságai; a föld savai« és ti lesztek nem sokára a haza támasz-oszlopai, sorsának intézői, mert ti a legdrágább kincsek birtokosai és őrizői vagytok.

Használjátok hát okosan az időt és sáfarkodjatok hiven ama talentumokkal, a melyeket adott és egykor számon kér az Ur.

Ime, ilyen gondolatokkal eltelve, ilyen érzelmek által lelkesítve, emeljük fel kezeinket a munkára és ekkor a siker nem fog elmaradni s ne is maradjon el.

Bod Károly,
tanár.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1897. szept. 25.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Dr. Vályi Gábor, elnök-helyettes, Szász Dénes, Kenessey Béla, Becsek Lajos, Parádi Kálmán, ig. tanácsosok, Maksay János, számvevő, Deák József, pénztárnok, Dr. Deák Albert, ügyvéd és Dr. Kádár János, s. titkár.

Elnök aa. az ülést megnyitván, jelzi, hogy néhány sürgösebb ügy elintézése végett hivta össze az ülést, melyeknek letárgyalását és elintézését kéri. Együttal bejelenti, hogy Márkus János, titkár aa. gyöngékedése miatt, nem jöhetett el az ülésre.

Az időközben elnökiileg elintézett ügydarabokról szóló jegyzék, minden észrevétel nélkül, tudomásul vétetett.

Tárgysorozat rendjén, először is, a theol. fakultás előljáróságának a tanév megkezdéséről szóló jelentése olvastatott föl, melyből örömmel vette tudomásul Ig. Tanácsunk, hogy a fölvételre jelentkezett és teljesen ingyenes ellátásra fölvett 36 theologus mind megjelent és beiratkozott; valamint hogy, ezeken kívül, 45 tanárjelölt is van az internátusba és konviktusba fölvéve, kik közül 20-an évi 100 frt kedvezményes díjat, 7-en évi 150 frtot fizetnek; 18 pedig, a törvényhozás által megszavazott évi 6000 frt államsegély terhére leendő ingyenes fölvételre van a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak följánlva.

E följánlást az előljáróság a segélyezésre szegénységük, szorgalmuk és előmenetelük által leginkább méltóknak talált folyamodó ifjak kiválasztásával tette meg s azt Ig. Tanácsunk is elfogadván, ama kéréssel terjesztette föl a közokt. miniszter urhoz, hogy ezek részére az ingyenes ellátás kedvezményét kegyesen megadni és az államsegély első négy havi részletét együttal kiutalni méltóztassék. Nem hagyta említés nélkül Ig. Tanácsunk fölterjesztésében ama körülményt sem, hogy az ingyenes helyekre följánlott 18 és a mérsékelt díjfizetésre fölvett 27 tanárjelölten kívül még tizenkét folyamodót kellett elutasítania a felszerelés elégtelensége miatt, pedig ezek között nyolc tiszta jeles érettségi bizonyítvány alapján kérte fölvételét; de miután fakultásunk alapja már a 27 tanárjelölt ellátásával is jóval nagyobb terhet vállalt magára, a tanárképzés fontos feladatának elősegítése érdekében, mint minőre előre számítva volt: a további fölszerelés és ellátás költségeit fejezet hiányában, mellőznie kellett.

Főt. püspök aa. átirata tárgyalatott ezután, melyben Muzsnay Miklós, zilahi segédlelkész aának az áthelyezés folytán megüresedett szamosfalvi pap-tanítói állomásra való kinevezését ajánlja és kéri. Ez alapon Ig. Tanácsunk a jeles készültsgű és eddigi szolgálatairól szép bizonyítványokat felmutató s. lelkész aát. a sza-

mosfalvi missziói állomásra kinevezte s utasította őt új állomásának a jövő október hó 15-én leendő elfoglalására.

A kolozsvári egyházközség negyedik papi állomásának meghívás útján történt betöltése ellen több kolozsvári hívünk panaszt emelvén: azt Ig. Tanácsunk visszautasította, minthogy a zsinati törvények értelmében, az ilyenü panaszok elbírálása a közig. bíróságok hatáskörébe tartozik, Ig. Tanácsunk pedig csak másodfoku közig. bíróságot képez, s így első fokban az ügyet el nem láthatja. Minthogy pedig a zsinati törvények végrehajtására vonatkozó utasításunkban világos rendelkezés nem foglaltatik arra nézve, hogy vajjon a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek vitás közig. ügyeiben mely hatóság képezze az elsőfoku bíróságot: elvi határozat képpen mondotta ki Ig. Tanácsunk, hogy a végrehajtási utasítás 12. §-nak amaz intézkedését, mely a püspöki egyházakat fegyelmi tekintetben az egyházmegyék alá helyezi, per analogiam, a közig. birói eljárást igénylő ügyekre is kiterjeszti s így a püspöki egyházak elsőfoku közig. bíróságát amaz egyházmegye bírósága fogja alkotni, melynek területén a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség fekszik. Erről az összes érdekeltek körlelileg értesítetnek.

Piskii egyházközségünk indokolt kérése folytán, az egyház részére már régebben megszavazott és rendelkezésre álló 200 frt segélynek fölhasználása iránt akként intézkedett Ig. Tanácsunk, hogy abból 112 frt az egyház központi és a többi a másnemű építkezési adósságok fedezésére fordíttassék, míg az egyház központi választmányának részben való törlesztésére fordított, de így fölszabaduló évi 50 frt államsegély a kisbarcsai egyházközség beszolgáló lelkésze részére folyosíttassék.

Kebli pénztári hivatalunk jelentése szerint, a Daniel-alapítvány négy kegydíjasa, már évek óta nem vette fel évi 21 frt segélyét, miért is intézkedést kér a teendőkre nézve. Ig. Tanácsunk, a fölvétel elmulasztása folytán, ezen alapítványi helyeket megürülteknek tekintvén, azok betöltése iránt a pályázat közzétételét elhatározta.

Az egyházkerületi közalapnak árverésen tulajdonába jutott két házastelek megvétele iránt beérkezett ajánlatokat vette végül Ig. Tanácsunk tárgyalás alá, de miután ajánlkozók kellő árt nem ígértek, s miután az illető telkek a befektetett tőke öt százalékát jövedelmezik: ajánlattevők kérése figyelembe nem vétetett.

Több tárgy nem lévén, elnök aa. az ülést bezárta.

r. s.

A pogány határozat apologusai.

A Prot. Közl. idei 32. és 33-dik számaiban, »Pogány határozat« cím alatt, megbíráltam az orbai ref. egyházmegye nt. közgyűlésének Kovásznán, 1897. évi július hó 14-én tartott ülésében, az indítványok tárgyalása rendjén, hozott egyik határozatát.

Bírálatom alapját képezte egy a »Székely Nemzet« ez évi 107-dik számában megjelent, a közgyűlés tárgyait fölsoroló, a tárgyalás menetét részletesen ismertető meleg hangú közlemény, melyet annál hitelesebbnek kellett tartanom, mert az Kovásznán 1897. július hó 20-áról kelteztve, »Egyházmegyei közgyűlés« cím alatt »Jegyző« aláírással volt a jelzett lapban közre adva.

Erre a bírálatra nagy riadalom támadt a »feketeügy« partján, olyan forma: »mint mikor hirtelen bebo-

rul az ég, villámlik és mennydörgések között megrendül a föld s mi állunk s megreszketünk«, írja a Prot. Közl. 35-dik számában az egyházmegyei jegyző.

Ugyan e számában a Prot. Közlönynek olvasom, hogy a nt. esperes ur idegeire még elevebben hatott a »Pogány határozat« »mely eget, földet megrázkodtató bombákkal rohan az orbai egyházmegye közgyűlésére, azért, hogy jegyzőjének két indítványát határozattá emelte.«

Ezek után, én csak azon csudálkozom, hogy a »Pogány határozat« című cikkem megjelenésének két napja: 1897. augusztus 12. és 19. hogyan kerülhette ki Falb Rudolf figyelmét? 1897. évi jóslataiban miért nem sorozta legalább is a másodrendű kritikus napok sorába, mint a melyeken: »hirtelen elborult az ég, s eget, földet megrázkodtató villámlások és mennydörgések között« kitér a kovásznai »Pokolsár« kövekkel táplált telhetlen gyomra és »rohan a bombák« hullása alatt: »megrendül a föld, s mi megreszketünk.«

A »Pogány határozat« apologusainak e szörnyű riadalma eszembe juttatja ama jelenetet, midőn a Tiberias-tenger háborgó hullámain hányt-vetett hajókon ülő tanítványok, rémülve költögetik a csendes alvó Mestert: »Uram, tarts meg minket, mert elveszünk.«

Jóllehet egy hajóban evezek a »pogány határozat« apologusaival, mégis ki kell jelentenem, hogy az egyházipolitikai törvények életbeléptetése után sem látom a helyzetet oly sötétnek, mint ők; ma sem tartom az indítványban megjelölt cél elérhetésére alkalmas eszközöknek az abban foglalt intézkedéseket, még abban az alakban sem, melyben a Prot. Közl. 35-dik számában, most már: a »kellő körültekintéssel« megfoltozva és a 2-dik pont teljes elvetésével ismertetik.

Azért, hogy vaiaki. az országos törvény értelmében megkötött törvényes házasságnál, bármiféle okból, az egyházi szertartás igénybe vételét elmellőzte, ha egy szersmind az egyház kötelékéből is ki nem lépett, de annak továbbra is kepefizető tagja maradt: az indítvány 1. pont a., b. és c. alatt foglalt intézkedései inkább elidegenítik az egyháziasságtól, a vallásos szertartások tiszteletétől és igénybe vételétől, hogysen arra serkentenek; inkább a megbotránkozásra, mint a jobb meggyőződhetésre szolgálnak.

Ez az én meggyőződése, melytől a »pogány határozat« apologusai nem hogy más véleményre tereltek volna, de inkább megerősítettek abban; hiszen, az indítvány 2-dik pontját az esperes ur nyilatkozata szerint: »mivel nem fordult elő eset arra, hogy szülő gyermekének megkeresztelését elmulasztotta volna, közgyűlésünk az indítványt elvetette, s csak tévedésből kerülhetett a lapokba azon tudósítás, hogy az indítvány határozattá emeltetett.«

Ugyan, micsoda logikával lehet a tévedést, a közgyűlés »Jegyző«-jének, a »Székely Nemzet« 107-dik számában megjelent közleményének eme szavaiba bele magyarázni: »indítványok során jegyzőnek következő két indítványa fogadtatott el.«

Itt következett a két indítvány: I. és II. szám alatt. Én az I. sz. alattihoz szóltam hozzá, mely a »Székely Nemzet« 107-dik számában szóról-szóra így volt közölve: I. Tekintettel arra, hogy a polgári házasság s az ezzel kapcsolatos törvények életbeléptetése után, mindenik felekezet szigoruan gondoskodik arról, hogy hivei között az egyháziasságot, a vallásos szertartások tiszteletét, igénybevételét biztosítsa, csak mi vesszük e dolgot lágy-melegen, mondja ki az egyházmegyei közgyűlés is, hogy:

1. ha találkoznék olyan, a ki akár hanyagságból, akár közönyösségből, s még inkább tüntetésből, vagy megvetésből az egyházi esketést elmellőzné, az ilyen egyén
 - a) semminemű egyházi tisztségre nem választható;
 - b) keresztszülőknél el nem fogadható;
 - c) halál esetén a harangozás, egyházi szertartás a

maga és kiskoru gyermekei részére, csak 10 frtnak az egyház pénztárába lefizetése után teljesíthető;

2. ha valaki a keresztelest mulasztaná el gyermekeire nézve, az ilyen gyermek az egyház tagjának nem tekinthető, s vele szemben, mint pogánynyal jár el az egyház.«

A »pogány határozat« apologusai közül a jegyző ur most is, a Prot. Közl. 35. számában, úgy beszél a magában véve »ártatlan« határozatról, illetve saját indítványáról, mintha egész terjedelmében elfogadtatott volna; pedig láttuk már az esperes urnak fönnebb idézett szavaiból, hogy a 2. dik pont elvetetett.

Az 1. pont a), b), c) intézkedéseiről az indítványok, a »Szekely Nemzet« 107-dik számában megszólalt »Jegyzőt«-t, a Prot. Közl. 35-dik számában megszólalt jegyző helyre igazítja; »egyházmegyénkben is oly alakban emelte határozattá a szóban forgó indítványt (a 2-dik pontját is?), hogy »kellő körülményekkel alkalmaztassék« ott és akkor, a hol és a mikor szüksége mutatkozik.«

Az indítvány határozattá emelt 1. pont a) b), c), részére vonatkozóan az esperes ur arról értesít, hogy ez már nem az üres »ha« szócskán nyugszik, hanem:

»Fájdalom, a házasságkötés tárgyában, jeleztem ugyanis esperesi jelentésben a barátsági egyházközség presbiteriumának, a vizsgálat alkalmával adott azon feleletét, hogy az 1896-dik évben azon egyházban létrejött nyolc házasság közül csak három kötött meg egyházilag is, öt új házaspár elmulasztotta eleget tenni vallásos kötelességének. E jelentés kell'emetlenül lepte meg a közgyűlés tagjait, melynek hatása alatt, hosszas vitatkozás után, szavazattöbbséggel fogadtatott el az indítvány.«

Hát, nt. Uram, kegyeskedjék megolvasni a »Szekely Nemzet« 107-dik számában egyházmegyei »Jegyző«-jének tudósítását, van-e abban csak egy árva szó említés is arról: hogy az indítvány 2. pontja teljesen elvetetett; hogy az első pont az esperesi jelentés hatása alatt készült; hogy az a barátsági öt esetből indult ki; hogy csak hosszas vita után, csak szavazattöbbséggel s akkor is csak ezen módosítással: »kellő körülményekkel, ott és akkor, a mikor szüksége mutatkozik« fogadtatott el?

Nem talál ott senki a közgyűlés e mozzanatairól egy árva szót sem, csak azt, a mit ismételve ide irok: »indítványok során jegyzőnek következő két indítványa fogadtatott el.« Az egész esperesi jelentésből ezt olvashatja: »kicsiny egyházmegyénk népessége ma már: 14,140 lélek, s összes pénzvagyona: 195,213 frt 98 kr.«

Ebből ugyan sem a barátsági öt eset, sem az indítvány idézett módosítása, még kevésbé olvasható ki azon körülmény, hogy annak 2. dik pontja, mely az üres »ha« szón nyugszik, más, teljesen elvetetett.

Ebből az is látható, hogy az az alap, melyet olyan nagy erővel rángat »Pogány határozat« című cikkem alkotmánya alól, az esperes ur jegyzője által rakatott le, s így a »Pogány határozat« alkotmánya sem hullott egészen az én nyakamba, s a mi oda hullott is, csak azért történt, mert a »Szekely Nemzet« 107-dik számában »Egyházmegyei közgyűlés« cím alatt »Jegyző« aláírással megjelent közlemény valótlanosságokat közölt, a mennyiben a közgyűlés részben elvetette, részben pedig igazán ártatlanná tette e módosítással: »kellő körülményekkel alkalmaztassék«; a mi az irás szavai szerint azt teszi: »Legyetek okosak, mint a kigyó, szelidek, mint a galamb« ott és akkor, a hol és a mikor szüksége mutatkozik; nehogy többet ártsatok az ügynek, mint a mennyit használni véltek.

A »pogány határozat« apologusai közül, még csak a t. jegyző Földes György barátomhoz van viszonzásul egy jó tanácsom. Ő nekem ezt a jó tanácsot adta: »Jobb valamit, mint semmit sem tenni, vagy beszélni papiron.«

Én pedig azzal felelek: sokkal jobb, hallgatni és semmit, hogysem megfontolatlanul, hebeburgyán tenni valamit és beszélni papiron valótlanosságokat.

Béke velünk!

Révay Pál,
ref. lelkész.

Különfélék.

== **E számunk utolsó levén e hónapban**, jelezni kívánjuk, hogy szeptemberről a következő közre adott cikkek pályáznak:

A pszicholog. Mit kérünk? A vallásos nevelésről, és a Szeretetház. Vallásos, és vallás nélküli nevelés. A nőnevelés hiányairól.

A mennyiben lapunk e hónap utolsó napján jelenik meg, hogy idő legyen az átolvasásra: szívesen kérjük az érdeklődőket, hogy szavazatukat október 15-re küldjék be. Reméljük, hogy a gazdag anyag igen sokakat fog ösztönözni, hogy részt vegyenek abban a munkában, mely tisztesség a munkásokra, és a bíróra egyiránt.

== **Dicsőség I. Ferenc-Józsefnek**, Magyarország felséges királyának! A második millenium első esztendejének szept. 21-ke és 25-ke lángbetűkkel lesz bevésve nem csak Magyarországnak történetkönyvébe, hanem az európai népek és nemzetek annaleseibe is. Háromszáz esztendő viharja pusztított e szép ország felett. Babilon fűzei nem hallottak több panaszt, nem láttak több könnyet, mint a mennyi itt tette siralomnak házává a magyar Kanahánt. Állottunk a sirnak, a megsemmisülésnek szélén, és a mi fentartott, és a mi legutolsó erőfeszítésre biztatott, csak az istenbe vetett bizodalom, mely meg nem csálhatott, holott az ő országának megépítésén munkálkodtunk mindenha. És meg nem csalódtunk. Kitértetett ránk végre az önfeláldozó hazaszeretnek szentlelke. Új életre támad fel Magyarország három százados sirjából és zeng a Halleluja minden fűszálon, minden göröngyen, minden szivben, minden ajkon. Szeptember 21-én a hatalmas német nemzetnek lánglelkű ifju császára budapesti látogatása alkalmával királyunk jelenlétében hirdette ki az egész világnak Magyarország dicsőséges multját, és jövődő felséges hivatását; nemzetközileg ismerte el édes hazánk állami és nemzeti egyéniségét, és uralkodó házával egybeforrottan Európa keletén vezérhatalmi szereplését. E manifestációt megpecsételte felséges királyunk szept. 25-én, holott elrendelte, hogy saját költségén, az ország fővárosában, tiz emlékszóborral dicsőítsék meg a nemzet ragyogó multját, köztük olyanokkal, mint Bocskay, Bethlen Gábor, kik a lelkiismereti és polgári szabadságnak voltak törhetetlen hősei, Új csillag támadt a firmamentumon. Új nap ontja áldott sugarait Egy nagy, szabad, független Magyarország hozzánnája száll a trón felé, és a hála, és a köszönet szavaival szól jóságos, nagy királyához: fény nevedre, áldás életedre!

== **A tiszán-túliak folyó hó 21-én tartották** meg egyházkerületi papi értekezletüket Szatmáron, több, mint kétszáz pap és nagyszámu világiak jelenlétében. Az ősz Kiss Áron, püspök is oda utazott, hogy patriárkhái alakjával diszt és fontosságot adjon a gyűlésnek. Megválasztották a tisztikart Kiss Áron püspök és gr. Degenfeld József személyében, az alelnököket, stb. Értekezett Garzó Gyula a diakonusi intézményről; Ferenci Gyula a papok anyagi helyzetéről; Gulyás Lajos a lelkészképzésről; Gergely Károly a kura pasztorális kipróbált eszközeiről. Tabajdi Lajos a felsőbb leánynevelés ügyéről. Szívünkben szerencsét kívánunk tiszán-túli barátainknak, kik csak a mi kezdeményezésünk után indultak meg, és ime, már második értekezletüket is megtartották, a mienk pedig zátonyra jutott. Persze, mindenütt, s így nálunk is a nagy szeretet, békesség óhajta, és az egy célra törekvés nemes szenvedélye csodákat szokott mivelní!

== **A kolozsvári ev. ref. theol. fakultás** internatusának önképzőköre, 1897. szept. 22-én tartotta meg, nt. Nagy Károly, felügyelő tanár elnöklete alatt, alakuló gyűlését. A kör megválasztott tisztviselői a következők: Elnök: Biró Sándor,

IV. é. th.; alelnök: Máthé Sámuel, III. é. th.; titkár: Ferenc Miklós, IV. t.j.; jegyző: Boér Károly, III. é. th.; I-ső aljegyző: Bakocs István, II. é. th.; II-ik aljegyző: Kunfy Zsigmond, I. é. t.j.; pénztárnok: Dabocny Ernő, III. é. t.j.;

ellenőr: Szakács Ferenc, IV. é. th. A kör gyüleseit vasárnap 1/2 11-től, 1/2 1-ig tartja. Isten adjon erőt, kitartást, buzgóságot a munkára minden egyes tagjának! Boér Károly, e. i. főjegyző.

HIVATALOS RÉSZ.

3926—1897.

KÖRLEVÉLY

a kamarai javadalom elvételéről és a kitűntetett lelkész irakhoz és egyházi tanácsokhoz.

A kamarai javadalom ügyében folytatott per költségeire a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés 1881. évi 41. s illetve 1882. évi 46. jkvi sz. alatt kelt határozatai alapján visszatartott évi 2000 frt. az előlegezett költségeket fedezvén, Ig.-Tanácsunk elhatározta, hogy ennek alapján f. évi július hó 1-től kezdve, utólagos félévi részletekben, ezen visszatartott összeget is a jogosultak részére kiutalványozza.

A kiosztásról szerkesztett kimutatást azon figyelmeztetéssel közöljük itt, hogy ahhoz képest az abban megnevezett jogosultak a kitűntetett összegeket már f. évi december 31-től kezdve, félévenként, rendes bélyegtelen nyugta mellett, pénztárunkból fölvehetik; a fel nem osztott évi 50 frt. fedezvén általunk a kir. adóhivatal részére kiállítandó nyugtak bélyeg-költségeit.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsának, Kolozsvárt, 1897. szept. 18-án tartott üléséből.

Maksay Fános,
számvevő.

Dr. Vályi Gábor,
elnök-helyettes.

Ad. 3926—1897.

Kimutatás,

a kamarai javadalomból részesülő jogosultakról és az általuk elvett járandóságokról 1897. évi július hó 1-től kezdve félévi részletekben felvehetőleg.

Sorszám	A jogosult neve	A járandóság évi összege		Minden félév végén esedékes	
		frt	kr	frt	kr
1	A püspök.....	395	60	197	80
2	N.-enyedi kollegium.....	1991	86	995	93
3	Kolozsvári kollegium.....	1809	90	904	95
4	M.-vásárhelyi kollegium.....	395	60	197	80
5	Sz.-udvarhelyi kollegium.....	98	90	49	45
6	Kolozsvári egyházközség.....	1809	90	904	95
7	M.-vásárhelyi papok.....	39	56	19	78
8	Kézdivásárhelyi egyház.....	223	52	111	76
9	Sz.-udvarhelyi egyház.....	820	88	410	44
10	Deési papok.....	237	36	118	68
11	Deési tanítók.....	118	68	59	34
12	Sepsi-szt. györgyi tanító.....	39	56	19	78
13	Dévai pap.....	280	88	140	44
14	Dévai tanító.....	87	04	43	52
15	Hátszegi pap.....	130	54	65	27
16	Hátszegi tanító.....	140	44	70	22
17	Kristyori pap.....	39	56	19	78
18	Alvinci pap.....	439	12	219	56
19	Abrudbányai pap.....	249	24	124	62
20	Zalathnai pap.....	249	24	124	62
21	Gyulafehérvári I-ső pap.....	458	90	229	45
22	Gyulafehérvári II-ik pap.....	130	54	65	27
23	Váradjai pap.....	71	20	35	60
24	Aranyos-rákosi pap.....	39	56	19	78
25	Ó-tordai pap.....	98	90	49	45
26	Ó-tordai tanító.....	19	78	9	89
27	Uj-tordai pap.....	98	90	49	45
28	Uj-tordai tanító.....	39	56	19	78
29	Kolozsi pap.....	561	76	280	88
30	Kolozsi tanító.....	63	30	31	65
31	Egeresi pap.....	39	56	19	78
32	Szilágy-somlyói tanító.....	49	46	24	73
33	Kidei pap.....	59	34	29	67
34	Kövári pap.....	166	16	83	08
35	Deésaknai pap és tanító.....	118	68	59	34
36	Széki pap.....	197	80	98	90
37	Széki tanító.....	39	56	19	78
38	Szamosujvár-németi pap.....	174	06	87	03
39	Görgényi esperes.....	47	48	23	74
40	Görgény-üvegcsüri pap.....	102	86	51	43
41	Görgény-üvegcsüri tanító.....	51	42	25	71
42	Magyar-régeni pap.....	39	56	19	78

Sorszám	A jogosult neve	A járandóság évi összege		Minden félév végén esedékes	
		frt	kr	frt	kr
43	Szentgericei pap.....	59	34	29	67
44	Selvei pap.....	39	56	19	78
45	Kaáli pap.....	39	56	19	78
46	Ernyei pap.....	39	56	19	78
47	Ujszékelyi pap.....	59	34	29	67
48	Fehéregyházi pap.....	95	94	47	97
49	Székely-kereszturi pap.....	63	30	31	65
50	Székely-kereszturi tanító.....	19	78	9	89
51	Muzsnai pap.....	148	36	74	18
52	Bözöd-ujfalusi pap.....	138	46	69	23
53	Köröspataki tanító.....	39	56	19	78
54	Parajdi pap.....	39	56	19	78
55	A két sófalvi pap.....	39	56	19	78
56	Radnóthi pap.....	162	20	81	10
57	Medvesi pap.....	43	52	21	76
58	Szőkefalvi pap.....	39	56	19	78
59	Haranglábi pap.....	35	60	17	80
60	Széplaki pap.....	31	64	15	82
61	Vizaknai pap.....	316	48	158	24
62	Böloni pap.....	138	46	69	23
63	Kálnoki pap.....	55	38	27	69
64	Kilyéni pap.....	39	56	19	78
Összesen.....		13,950	—	6,975	—
Bélyegre 1/4 évenként à 12 frt. 50 kr.		50	—	25	—
Főösszeg.....		14,000	—	7,000	—

Kolozsvárt. 1897. szept. 18-án tartott ülés határozatából összeállította

Maksay Fános,
ker. számvevő.

992—1897.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a széki egyházmegyébe kebelezett bacai egyházközség papi állomására pályázat nyitott.

Javadalom: tisztességes lakáson, kerten és gazdasági épületeken kívül, 258 frt. 74 kr. Dézmkárpótlási kamat, 124 frt. 60 kr. értékű kepe készpénzben fizetve; 27 hold tagosított kanonika porcio: jövedelme: 126 frt. 53 kr. Összesen: 509 frt. 87 kr.

Pályázati határnap: 1897. október 25.

Folyamodványok nt. Somkerek Miklós esperes aához küldendő, Székre. (Szolnok-Dobokam.)

Kolozsvárt, 1897. szept. 28. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

700—1897.

FIGYELMEZTETÉS.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegye t. lelkész fiait. fölkérem, hogy egyházközségeiknek f. évi orsz. közalap járulékanak beszédését, ha még nem tették volna, vegyék azonnal fogantatba s a járulékokat nov. hó 15-ig hozzám multhatatlanul küldjék be.

Együttal fölkérem, hogy azok, kik a fönnebbi alaptól akár a maguk, akár egyházközségeik érdekében segélyért kívánnak folyamodni, kérvényeiket a legpontosabban kiállítva, hozzám, okt. 20-ig annál inkább beküldjék, mert az azon túl érkező folyamodványok tekintetbe nem vétetnek. A kérvényekhez szükséges őrlepek nálam kaphatók.

Gyalu, 1897. szept.

Deési Gyula,
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.